

**Universitat de Barcelona
Facultat de Filologia
Departament de Filologia Catalana**

**EL LÈXIC TORTOSÍ:
HISTÒRIA I PRESENT**

Volum II: Documents escrits

Transcripció dels manuscrits de Joan MOREIRA (1912-1936)

Núms.1430,1431,1432,1433,1434,1435 de la Biblioteca de Catalunya
i d'altres que conserva la filla de l'autor.

Tesi de doctorat presentada per
M.Àngels MASSIP i BONET
i dirigida pel Dr. Joan VENY i CLAR

Gener de 1991

LA LLUM DE LA VIDA

Fantasia més o menys lírica en un acte i en prosa, feta a posta per a la Festa commemorativa del XXV aniversari de la Inauguració de les Escoles dels Germans de la Doctrina Cristiana de Tortosa.

PERSONATGES

REI ALFABET

NELO PELLETES, pobret que va a captá

LA B, lletra de l'Alfabet

5 LA H, " " "

LA K, " " "

LA E, " " "

LA R, " " "

COMISSARI DE LA REAL GUARDIA

10 GUÀRDIA I

GUÀRDIA II

GUÀRDIA III, (este ha de ser un nano ben aixerit, quan més petit milló)

L'ART

L'INDÚSTRIA

15 LO COMERÇ

L'AGRICULTURA

LLETRES DE L'ALFABET INDISPENSABLES: LES 5 VOCALS; NOIS, MUSICS, SOLDATS, GEN DEL POBLE...

20 Època actual. Lloc de l'acció: un poble imaginari dels voltans de Tortosa. Dreta i esquerra, les del actor.

L'escena representa suntuós jardí del palau del Rei Alfabet, a la plena esplendorosa llum del Sol.

A l'alçar-se.l telon, apareixen en escena en primé terme dreta, assentats jugan als daus uns i a la mona atres, uns quans soldats de la Guàrdia, fuman en pipa.

En roquets espargits pel fondo i esquerra, uns quans xiquets jugan a dolde dolde, a gallineta ciega, al paso. Tot en molta vida i naturalitat.

5 Als pocs momens, dins dreta, se senten tiros i crits i xivarri -Socorro!! Ausili!!

Al sentí.ls crits, los soldats llancen los daus, s'amaguen les pipes i prenen les espases i llances i comença l'acció.

Guàrdia III. A les armes, companys, que ia hi tornem a ser-hi!

10 (Agafen tots les llances i espases i seguits dels nois se'n van dins correns, esquerra.)

Guàrdia II. Este és lo Palau del Xivarri... Això sembla lo temple de Sant Soroll i Santa Saragata viuda... Mai pots fumar-te una pipa a gust, ni fé un guinyot tranquilamén.

15 **Guàrdia III.** (Cridan.) Ei, tu! ... Qué fas aquí badan?... Sembles Càndia la Minja i dorm. Qué fas que no entres? Ànsia home, que al paréixe les Lletres s'estan matan.

Guàrdia II. Dixa-les que.s maten elles, així no caldrà que les face afusellá.l Rei. (Se'n van dins, esquerra.)

20 **Guàrdia I.** (Que.s queda montan la guàrdia tot sol.) Es una pena. Cada dia estem així. Al pobre Rei me'l faran torná tarumba...

(Entra dreta Comissari, fatxendós i presumit.)

Comissari. *Qué pasa en Cádiz?*

25 **Guàrdia I.** Lo de sempre mi Comisario. (Saludan.) Que cada dos per tres, les lletres, olvidan qui són, llancen la vergonya baratan-se en pescateres mal parlades, van sarpa la grenya, arman cada favaret que.s trontolla hasta Coll Redó.

Comissari. Pobre Rei. Entre tots lo matarem a disgustos. No.s pot sé bo, ni fé bé a ningú de cap manera. Per un costat les lletres, que per ximpleries armen contínua camorra i.s barallen, tot i dién que estimen i adoren al seu Rei.

30 Pobre Rei... Ell que no té atre delé que acumulá mijos que li servixquen per

'a educá i enaltí al poble... Ell que pel benestá del poble se descrisma i.s desbateija i escarrassa, puguén-se doná la gran vida, en comte d'ajudes sols troba entrebancs.

5 **Guàrdia I.** I és mol natural. Lo Rei tot hu espera de la educació i dels llibres, i de les ensenyances, sense pensá que són molts los que si.ls dónes a triá entre un clot de fem, sigue dit en perdó, i una biblioteca, se quedarien en lo fem, i.ls llibres los vendrien a la Ganyes, per embolicá sardines, pues estan cegats per l'egoisme avaro, i en la seua ceguera sols veuen lo valor del fem, i creuen tems perdut lo que.ls seus fills empleen al col.legi estudian i adeprenén.

10 **Comissari.** Això per un cantó; per l'atre la dolorosa realitat de que ancara hi han granujes explotadors de la ceguera i avarícia dels egoistes, que necessiten que.l poble sigue ben burro, pues quan més burro és lo poble milló li van a cavall i milló l'esploten i milló l'enganyen, i més fàcilmén li trauen lo suc, i li fan fer esqueneta per a ells arribá a puestos que sense trapitjá les costelles del poble, mai podrien alcansá.

15 **Guàrdia I.** Al contrari del bon Rei, que vol al seu poble ben educat i instruït, perquè quan més instruït i educat estigue, més lliure, més gran, més fort, més digne i poderós i respectat serà i més preparat per conquistá profit i glòria i esplendor per a la Pàtria.

20 **Comissari.** I.l nostre rei obra impulsat per este convencimén, batallan contra tots los egoistes explotadors de la inocència i de la ignorància del poble. Només te cal vore lo que ha fet aquí. S'ha empenyat, ha fet diablures sols per fabricá este suntuós palau, per a qué servixque de Casal de l'Art i d'habitació de les Lletres.

25 Però ia està ben cuit lo pobre rei, en tans d'enemics, per un cantó, i entre la gentola de tan poco suco com les Lletres per atre... ! Si a lo menos ne matés unes quantes cada semana.

Guàrdia I. Es mol natural lo que li passa al rei... Figure's qué faria vosté si.l tancaven juntamén en vint-i-vuit fieres com són les vint-i-vuit lletres? Qué faria?

Comissari. (Arrefilan-se.l bigot en fantotxeria) Ia... Ia.m procuraria aclarí...

30 **Guàrdia I.** No hu conto. Mire's al Rei... Oh! N'hi ha per a tornar-se boig... Lletres, lletres!!... com si diguésem dones, dones!!... Si ia hu diu lo ditxo, "Dones i burros condenació d'ànimes"... "Qui té sénia i dona no té hora bona"... "Qui de dones se fia, espardenyes quan plou"... "I qui de canyes fa flautes i de dones fa cabal, un gorro i a l'hospital"...

35 **Comissari.** Prou, para.l carro. No.m maltractes a les dones perquè.t forado la freixura. Les dones han de sé reverenciades, venerades i estimades per tots, perquè... Qué seríem al món sense les dones? Sense les dones lo món semblaria

una arna sense abelles, una bresca sense mel, un jardí sense flòs, un hivern sense primavera, una arpa sense cordes, un estufat sense lloré, un pastisset sense confitura, una candelera sense minjá blanc, una pipa sense tabaco, un llumané sense metxa ni oli, una boca sense dens, una pastera sense pa. Sense les dones mos moriríem de fred, de misèria, de fàstic i de gana.

Guàrdia I. Tot això és veritat, pero io en les dones no hi vull tractes. Mire lo que li passa al Rei.

Comissari. A.n ell li passa lo que li passa per butxaques. Si de quan en quan fes córrer la suriaca, otro gallo le cantara. La dona és subjecte que li agrada de quan en quan rebre algun copot.

Guàrdia I. Ca home. A.n elles lo que ls agrada és pegar-mos a natros.

Comissari. A mi mai m'ha pegat cap dona.

Guàrdia I. Perqué no li ha tocat tindre una sogra de cavalleria com m'ha tocat a mi.

Comissari. No hu cregues. No hi ha res més bo al món que la dona si li saps tractá. Tot és qüestió d'entendre-hu.

Guàrdia. Tot lo que vulgue, pero lo que és ma sogra i estes vint-i-vuit lletres...

Comissari. Alto aquí... Da on traus lo de que les lletres siguen dones?

Guàrdia. Ah? No hu són? Pues lo nom lo hi tenen. Siguen lo que vulguen, pos hu semblen, i de nissaga pijó que ma sogra. I elles faran torná vell al nostre Rei.

(Des de dins s'atansa soroll i crits de les lletres que.s barallen: la K.- Sota de bastos... La H - Muixell. La K - Mireu-lo al nassos d'angüén... La H - T'hai d'arrancá esta llengua de destrál...)

Comissari. Bo, ia tenim aquí la tronada.

Guàrdia I. I que mos agafa sense paraigües. Hu veu, *de lo que hablamos, pedricamos*. Ia li dic io!! Lletres, lletres...

(Agarbellats entren i a espentes, entre crits i xills, la K i la H, la R i la S. Los guàrdies en les llances van aguantan-les però elles arrollen i a redolons entren fén cap al mig de l'escenari. Tot en molta gresca i soroll.)

Comissari. (Traén-se l'espasa. Amenaçadó.) Així hem d'aná? Això és lo que vos estimeu? Este és lo respecte que vos teniu? Així practiqueu lo que.l bon Rei, vostre pare, vos té manat? Esta és la germanó que vos predica? Poques latxes, esquellots!!

5 **La H.** És este que...

La K. Mentida, és ell que...

Comissari. Prou n'hi ha. Al primé que xiste, tu (Al Guàrdia III.) li poses un boç.

10 **La K.** A mi? A mi m'ha de posar boç? Xica sii...? Qué s'ha pensat este morros d'orgui!

La H. A tu te l'haurien de posá.l boç, per llengua llerga i presumit...

Comissari. Si no calles te lligo i.t faig tancá al cuarto de carbó.

La K. A natros no mos lliga cap guindilla com tu, bigots de fenàs.

Comissari. Oh!!

15 **Guàrdia III.** Dixe-me'l a mi, ia vorá com l'arreglo.

La K. Qué vol mija cerilla?

Guàrdia I. (Pegan en la llança a.n terra i fén un gran crit.) Lo Rei... Sa Majestat l'Alfabet...

20 (Silenci absolut. Baix pàlio apareix lo rei Alfabet rodeijat de guàrdies, patges i lletres. En majestat s'atansa assentan-se al trono, quedan rodeijat de les cinc vocals i demés gen forman un quadro de cort, procuran tingue bona visualitat.)

Lo Rei. Qué.ls passa a les meues estimades lletres? Qué tenen tan agitades? Es que.l llop de la discòrdia ha mossegat vostres entranyes o és que ia no estimeu al vostre rei Alfabet?

25 **La B.** Al nostre Rei lo venerem, pero...

La H. Per vostra Majestat donariém la vida, pero... estos brètuls...

La E. Eh tu, poc insultá.

Comissari. Prou romanços.

Lo Rei. Qué ha passat aquí?

(Totes alhora.) La K - ia vorà sinyó rei... La H - Io si li hai dit ximple ha sigut perquè... La R - Io si li hai fet l'ull de vellut ha sigut perquè... (Tot atropelladamén.)

5 **Guàrdia III.** (En molta comèdia.) Los poso.l boç Sinyo Rei?

Lo Rei. Se hu mereixen, pero ancara vull tindre un poc més de paciència per més que ia se m'està acaban. Que parle una sola. A vore, que parle la B.

La B. (S'adelanta, fa l'acatamén i diu.) En la vostra llicència Sinyó Rei, contestaré a lo que vos hau dignat preguntar-mos, contan-vos lo que ha passat.

10 **La K.** Conta-mos lo més just, que tots som germans. (Lo comissari li pega cop en l'espasa i la K calla.)

La B. Senyó. Vostra Majestat, en l'afany de treballá per l'engrandimén del poble, mos heu arroplegat al vostre Palau a totes natros, a les vint-i-vuit lletres, que esparramades i soltes, anàvem pel món sense empleo adequat i per lo tan
15 sense serví casi per a res.

La K. Mentida, trapasserot... Io abans tenia una fàbrica d'angüén de balsemilles i la U tenia cacaús al mercat del Born de Barcelona.

Guàrdia III. Ara sí que la hi poso. (Ensenyan lo boç.)

Lo Rei. Silencio tots. Continue la B contan-mos les causes del batibull.

20 **La B.** Com sap vostra majestat, de les vint-i-vuit lletres que teniu aquí al vostre Alfabet, vint-i-tres, som consonans i les atres cinc, vocals. Natros les pobres consonans no som ningú, no servim per a res si no mos ajuntem en alguna vocal.

La K. (Descomposta.) Com les vocals tampoc són ningú si no s'aparellen en natros. I si no dieu-me si al món hi ha res més ridícul que una A tot sola
25 AAAAA (Imitan lo rebusno de l'ase.) I la I? IIIII (Imitan lo relintxo del cavall.) Igualet que quan se'n riu una aca. Pos i la E?...

La E. En mi no t'hi poses perquè.t trenaré l'os del corpó.

La K. Mireu-la la mosca bauba... Sembla la sorda, sempre està posan-se
30 la mà a l'orella com los sords quan ascolten, Eh? Eh? I ets la més batxillera de totes, tot hu vols sabé, eh?, eh, com preguntan, qué dieu?...

Guàrdia III. (Fa comèdia en lo boç.)

Lo Rei. Calma, calma, espera't. Continue la B dién-mos lo que ha passat.

La B. No val una crosta de cacau lo que hem tingut entre natros Sinyó Rei, no és res grave.

5 **La K.** I l'ull que m'han fet de vellut no és res grave? M'agrada, home, m'agrada.

Guàrdia III. (Pega cop de llança a la panxa a la K i agenollan-se als peus del rei diu en molta comèdia.) Dixe-me-li posá.l boç Sinyo Rei a.n este llengua llerga.

10 **Lo Rei.** Espera't un poc més mil hòmens, que ia no hu farà més. Avan tu. (A la B.) I vés al gra.

15 **La B.** Tot ha vingut d'un mal entés. Ia vorà lo que ha passat. Esta (per la CH.), com sap, és filla de la C i la H, pues bé, no sé perquè, la K ha començat a burlar-se'n dién que la H és una lletra inútil i la més infeliç de l'Alfabet, i gràcies a que s'ha ajuntat en la C, ara la H servix per a algo, que de lo contrari tot sola no serviria absolutamén per a res.

La K. Mentida...

Guàrdia III. (Posa.l boç a la K.)

Lo Rei. Silencio K, sempre has de sé tu la que hu negue tot, pues a tot dius Ka.

20 **Guàrdia III.** (Interrumpín molt ràpid.) I la que hu K... dallonçes tot també. (Esclafixen tots a riure.)

Lo Rei. Orden, orden. Silencio. Continua...

25 **La B.** Pues sí. La H al sentir-se dí inútil, s'ha defensat, pero hu ha fet mol destemplada i escandalosamén, igualet que les revenedores quan se disputen les cols-flors dels benicarlandos, i no miran ram ni fulla, mos ha insultat a totes, i està clá, moltes mos hem donat per ofeses.

Lo Rei. Ia.n parlarem de les ofenses vostres. Lo que interessa és sabé los insults fets a la H.

30 **La H.** Ia.ls hi hai dit. Pues que era una lletra enredadora, que només servix per a destorbá, pues les coses lo mateix queden escrites en H que sense H.

La H. I ademés veigue sinyó Rei, si no hi ha per a desesperar-se... La S, tot xulan m'ha dit per a demostrá la meua inutilitat que quan a una cosa de poc més o menos no se sap com dir-li, tots diuen "llamali hache"... (Ploran. Les demés riuen.)

5 **Lo Rei.** Silencio. Continue la B. Dis-me, qué faries tu ara en lo meu cas?

La B. Io crec que tot s'arreglaria si la H demanava perdó a tots als que ha ofés.

La K. I adoban-me l'ull a mi.

10 **Lo Rei.** Prou. Totes les violències són ruïnes. Hauria de castigar-vos a tots duramén per mals companys, per anvejosos i per trapassés. Qui sou vatros per a judicá de la utilitat o inutilitat de vostres companys, dotós? Heu de sabé que la pobra H té raó en haver-se enfadat si li hau dit inútil i que no servix per a res. Pero qui de vatros pot parlá? Qui de vatros servix per a res anan sola? Qui de vatros té utilitat si no s'aparella en fraternal alligamén en algun atre? Si sols no
15 sou ningú, a qué ve lo vostre orgull? Quin fundamén té la vostra vanitat i presuntuosa i ridícula sobèrbia?.

20 Sempre, sempre són vituperables la vanitat i l'orgull. Als vanitosos i superbs acaba tothom per despreciar-los. Mes en este cas, si a.n algú de vatros li pot escaure una miqueta de coqueteria, precisamén és a la H, perquè ella representa la ilustració, la cultura, la bona formació escolá dels hòmens. Per la manera d'empleá la H es coneix la persona que escriu. Per la H sabem si qui escriu és o no persona instruïda. Qui no se'n riu al vore escrit un Ull en H i un Ome sense H?

La K. En hache o sense hache, l'home, home.s queda i l'ull també.

25 **Lo Rei.** Sí, pero sempre l'home que escrigue home sense hache, sirà un home sense educació, un home bastot, un home del que poc podran esperá prospere en les lletres i se'l respecte com a tal. Prou. Io vos recomano que siguésseu ben humils i sobre tot que vos tractésseu com a bons germans.

30 Penseu que vatros al relligar-vos forman bons llibres, esteu destinats a arrancá al poble de les sarpes de la ignorància, fén el món progressiu i gran.

Penseu que sense lletres no hi hauria cultura, pues no.s podria lligí i sense haver-hi al món qui sapigués lligí la Humanitat seria una rècua de bestioles.

35 No perguésseu de vista que vatros sou los que enceneu al món LA LLUM DE LA VIDA. Sense vatros lo món estaria sumit en les fosques tenebres de la ignorància.

Que no m'haigue d'enfadá més. No consentiré ia més trifulques com les d'avui. Abraceu's i perdoneu's, treballeu i divertiu-vos, pero sempre donant exemple de bondat als que vatros heu de redimí. No vulguésseu sé veneno que mata en comte de ser medicina que salva i que cura.

5 (Dins se sèn soroll cap al fondo, dreta.)

Guàrdia I. (Fort i molt ràpid.) *Atràs, atràs... Cabo de guàrdia.*

Nelo Pelletes. Mate'm si vol guàrdia, pero primé dixé'm vore al sinyó Rei. Necesito vore'l.

Guàrdia. Atràs hai dit. Atràs. No podeu passá que aneu massa espenjollat.

10 **Nelo.** Per a vore al bon Rei, per a vore al meu pare, no calen serimengues. Ademés tots sabem que ell estima mol als pobres com io. Dixé'm passá sinyó guàrdia.

15 **Guàrdia I.** Vinga, fora. Atràs i prou romanços que m'estàs comprometé. (En la llança li priva.l pas, però Nelo d'una revolada salta dins l'escena, produín la seua presència la natural revolada. La H s'adelanta i agafan a Nelo de la mà, en carinyo li pregunta.)

La H. Qué desitgeu, bon home?

20 **Nelo.** Besá la mà al meu rei i demaná una petita gràcia per a.n este desgraciat, que mentrestan viurà se recordarà de la finesa que ara li acabeu de fé vós.

(La H l'agafa gentilmén de la mà i.l conduix als peus del trono.)

Lo Rei. Qui ets i que vols demanar-me fillet?

25 **Nelo.** Sóc Nelo Pelletes i vinc a suplicar-vos me concediguésseu la vostra protecció contra.ls nois i.ls hòmens mal criats, Senyó. No puc aná pel carré. Los uns me pengen llufes, en perdó de vostra Majestat, los atres m'apedreguen i tots me fan rabiá. Allà a on m'atanso córrec lo perill de ser mal rebut o de que m'arruixen entre befes i burles i escarnis dels ruíns.

Lo Rei. Pero que no hi ha caritat ia en lo meu reine?

30 **Nelo.** Bé n'hi ha, pues atres pobres la mereixen, mes io sóc lo més desgraciat senyó, per això sóc més digne de llàstima que mols atres dels pobres que van passeijan les penes pel món.

Lo Rei. I per qué sou vós més desgraciat que atres pobres?

Nelo. Perqué hi han pobres que hu han sigut sempre i ia hi estan fets. Io, no fa molt, abans la guerra, era molt ric. Tot lo terme de Terres Negres era meu. Io tenia vint parelles de mules i 30.000 caps de ganado i onces a palades... I avui
5 ia hu veu, per a minjá un rosegó de pa, l'hai de captá, sén la befa de tothom.

Lo Rei. Pobre amic meu. I com des de tan alt com estaves has caigut tan per avall?

Nelo. Per culpa dels mals hòmens, sinyó, i més que tot per culpa meua, per sé un talós io, per sé un burro, en perdó de vostra Majestat, per no sabé de
10 lletra, va-te-hu aquí.

Lo Rei. Havén sigut tan ric, no saps de lletra?

Nelo. Aquí està.l busilis, sinyó, aquí està.l busilis. De menut, m'estimava més aná a pilleijá i perdre.l temps de quansevol manera que no aná a escola. Los meus pares, Déu los perdó, com io havia de sé ric, no.ls feia res a la cuenta que
15 io fos un burro. Me contemplaven i me hu comportaven tot, perqué estaven en la creència de que la riquesa, de que les onces mai havien de fé falta i que no tenia necessitat d'adependre ni sabé res. Pobres pares meus! Si ells me veien avui!!! Fa poc tot me sobrava i avui no tinc un mal supluig ni un miserable jaç, ni un mal racó de pallissa per a recolzá.l cap, ni olla a on posá la cullera, si no és de limosna... (Plora.) I tot per no sabé de lletra, sinyo Rei, tot per no sabé de lletra.
20

Comissari. No me la feu ampassá. Lo que vós deveu havé sigut és algun mal home.

Nelo. Mal home no. Un mal criat, sí. No recordo havé fet cap mal fet a ningú.

25 **Comissari.** Pos no hu entenc.

Lo Rei. Io.m penso que vaig entenén. Digueu amic, per a qué servixque d'exemple a.n estos bons xiquets, conteu-mos com ha pogut desvanir-se vostra fortuna caén de la opulència al presén estat de misèria en qué diueu vos trobeu.

Nelo. No és llerg de contá sinyó Rei. Feia poc que anava la guerra, que.m se van presentá a casa uns sinyorots. Al preu que io vaig volé, van pagar-me bestia i ganado i tot lo que.ls vaig volé vendre. En pocs dies me van fer guanyá
30 un mun d'onces més gran que la Potra de Pino.

Un dia van proposar-me, me'n dono vergonya de confessar-hu, van proposar-

me un negoci de contrabando. Com ia m'havien fet guanyá tan, i me'n prometien mol més, i com "la mar com més té més brama", vaig caure en la tentació i vam negociar en gra, en mantes, en ganados i en vi i en tot lo que mos se presentava, guanyan en tot eixò lo que no té fi ni comte. Io estava emmelat. Una nit, en mol de secret se presenten a la masia, preguntan-me si io volia ser millonari. Vaig obrí l'ull perquè la codícia ia.m tenia enganxat per tots los caps i cantons.

Van ensenyar-me uns paperots en moltes ralles i llestrusques de coloraines dien-me que eren accions de no sé quines fàbriques d'armes, i que aquell que se'n quedaria en pocs dies guanyaria una fortuna, i que ells ia se n'havien quedat, pero com estaven agraiets de mi, volien fer-me part de la seua fortuna.

Me van engatussá io no sé com. Lo cas és que.m van fé entregá tot lo que havíem guanyat i casibé tot lo que tenia de casa mos pares. Me van pintá San Cristòfol nano tan ben pintat, me van fer creure tan de cert, que aquells paperots tancaven un tresó més gran que.l del Rei Bonet, que hi vaig caure. Ells sabien que io no sabia de lletra, i.s van cuidá ben bé d'amençar-me en que no ho fes lligí a ningú perquè tot descansava en lo secret més absolut.

Lo cas és que io.ls vaig entregá en pocs dies, tots los dinés que tenia i.ls que vaig traure de males ventes que vaig fer de terres i cases, dixan-me baratá tots los meus mils i mils de duros, una caixa de paperots d'aquells, que van resultá ser títuls d'una societat de ball d'un envelat de Barcelona. Vaig quedá arruïnát. I com les desgràcies no vénen mai soles i més quan un se les busca, en poc temps vaig perdre la dona, me se van morí dos filles que tenia, i per arrematacapes, me se va cremá la única casa que.m quedava, i que no puguén-la tornar a refé, vaig vendre, i provant a vore si rescabalava algo, vaig aná a una casa de joc a on vaig perdre hasta l'últim crevillé.

Lo Rei. Pobre amic meu.

Nelo. No.m queixo, sinyó Rei. No.m queixo, perquè los jamecs d'un burro com io, no.ls deu escoltá ningú. Per culpa meua me veig com me veig. Pero a lo menos sí que voldria que lo que a mi m'ha passat, servigués d'escarmén als tontos, que com mos pares i io, creuen que.ls dinés hu poden tot, i que mai s'han d'acabá i descuiden l'ensenyança de sos fills. Oh si sabien lo que val sabé una mica, només una mica. Quans sacrificis no farien per a que sos fills adeprenguessen. Que poc los doldria lo que en ensenyar-los se gastessen. Mireu-me a mi, fillets. A mi tot me sobrava i per no sabé lligí aquells paperots tot me falta.

L'ignorán no creu la veritat mai i s'engull les més grans mentides. L'ignorán desconfia dels bons, i.s dixá enganyá pels ruíns. Oh! pare meu, si en comte de tindre'm mimat m'haguésseu estimat. Si quan io.m rebelava i.m negava a aná a escola m'haguésseu baldat a palisses! Pare, pare!! Per qué quan lo bon mestre vos dia que donava mal exemple de criar-me tan descuidadamén, en comte de burlar-

vos d'ell dién-li mort de fam, no vau escoltar-lo? Pobre mestre... Ell sí que m'estimava. Ell sí que s'estimava als meus pares. Si l'haguéssim cregut al bon mestre!! (Plora.)

5 **Lo Rei.** Consoleu.s bon amic. Teniu confiança. Déu mai pega en les dos mans.

Nelo. Ai, pobre de mi! A on aniré? A l'Hospital no.m volen perquè no estic malal i a les Hermanites de los Pobres no hi puc entrá perquè no hi ha cap plaça i no hi cap cap pobre més.

10 Sempre per estos camins, sufrín freds i pedrades i aventades de gossos, i set i fam i misèria i desamparo i desconsol... Tot per no sabé de lletra. Déu meu, Déu meu...! A on aniré, a on m'amagaré que.ls nois no.m martirisen i.ls hòmens no.m se'n burlen? Teniu compassió de mi, oh bon Rei!

Lo Rei. Prou bon amic. Aconhorteu's. Per de pronte no us moureu d'aquí.

Nelo. (Assorat.) No, aquí no. Hi han massa xiquets.. No, no, no.

15 **Lo Rei.** Los xiquets d'aquí no us faran cap mal. Ells seran los teus millors amics. Tots saben que Déu castiga als xiquets que maltracten als vells i als pobrets. Tots han adeprés i saben que lo que més agradable és a Déu Nostre Senyó i a mi, és l'amor. Ells aquí han adeprés a ser bons, perquè se'ls ha ensenyat a practicá la caritat estiman als pobrets i als desgraciats. Nada, nada, aquí
20 vos quedeu i cuidareu de les floretes dels jardins de les Escoles.

Nelo. (En arrebató ploran i rién, saltan i brincan, besa les mans al Rei, abraça als que té a prop, tira.l barret a l'aire i en entusiasme crida.) Viva.l Rei!!

25 **Lo Rei.** (Abraça a Nelo i diu a les Vocals.) Aneu fills meus, amporte.vo.n a l'amic i que s'assee un poc, doneu-li roba i que minge alguna coseta i torneu, mentrestant estaré un rato en los petits, que avui ancara no mos hem vist.

La J. Ànimo tio Nelo. Vosté i io hem de ser mol amics, perquè no vull que estigue trist. Si.ls dos fem bones migues no patirà mai de l'aliacrà, pues té de sabé que io sóc la Jota, la lletra més alegre de l'Alfabet. Vol que la balléssim?

Nelo. Ara? En la panxa buida? Ancabat.

30 **La J.** Pues que vosté balla en la panxa?

Nelo. En les cames ballo, pero és lo del ditxo: "De la panxa surt la dansa".

Lo Rei. Vaigue, vaigue bon amic. Díxe-la a.n esta que sempre toca bon tems.

(Se'n van, esquerra, Vocals i Nelo.)

5 **Lo Rei.** Heu sentit fillets? Adepreneu, adepreneu de valén, que.l sabé no ocupa puesto. Mireu que.l sabé mai fa nosa a ningú. I.l no sabé, ia hu heu vist, sol porta la desgràcia i la ruïna als hòmens, a les famílies i a les nacions. Adepreneu mol. Vulgueu sentí l'ànsia de sabé, força ànsia.

Vulgueu adeprendre coses bones, adepreneu que io vos asseguro que si sabeu i sou bons, mai en la vida vos trobareu com se troba lo pobre Tio Nelo.

10 (Guàrdia I. Entra, saluda i diu.)

Guàrdia I. Senyó Rei. Acaben d'arribá uns senyors i demanen audiència.

Lo Rei. Qui són?

Guàrdia I. Només m'han donat estos cartonets.

Comisari. Targetes.

15 **Guàrdia I.** Targetes i cartonets no és tot u?

Rei. (Donan les targetes al comisari.) Té... llig

Comisari. (Lligín.) L'art... L'agricultura, Lo Comerç i L'Indústria.

Lo Rei. Qué deuen volé de mi estos potentats? Que passen aquí mateix.

20 (Guàrdia I saluda i fa mutis. Als pocs momens entra als anunciats, acompanyats de més guàrdies. Fan l'acatamén al Rei i queden en actitud humil.)

Lo Rei. Benvinguts sigau a.n esta tranquila llar, oh il.lustres hostes! A qué devem la ditxa de visita tan agradosa?

25 **L'Art.** (S'atansa, fa l'acatamén i diu.) Senyó, venim de llunyanes terres, a on vam reunir-mos en assamblea magna representans de l'Indústria, de l'Agricultura i de l'Art.

30 Per vostre desprendimén i ardén amor als pobres, mols com io que no contàvem en mijos i nostres pares no podien gastá en estudis, hem pogut educar-mos, hem pogut adependre, hem pogut adquirí aquells coneixemens pels que hem pogut escalá los brillantíssims puestos que ocupem i honors i profit que mai hauríem pogut somniá.

Per Vós, senyó, este humil i agraït discípul vostre, avui és feliç, respectat i admirat, i bé sabeu, Senyó, que.l meu pare era un humil menobre i ma mare bugadera. Los vellets m'han manat que bese vostres peus en lo seu nom. (S'aginolla per besá los peus al Rei, pero este l'agafa i l'alça dién.)

- 5 **Lo Rei.** No fill, no. Los peus sols se besen a Déu Nostre Senyó. Aquí, aquí als meus braços fillet. (S'abracen.) Dis-los als teus vellets que io.ls trasmeto la benedicció i.ls auguris de pau i de ditxa eternes, perquè.s mostren agraïts i l'agraïment és la virtut que Déu premia en més llarguesa.

(Se separa l'Art i s'atansa lo Comerç que fa l'acatamén i diu.)

- 10 **Lo comerç.** Majestat... Ha parlat l'Art, i ell ha trasmés fidelmén nostres sentiments. Sols falta que sapiguésseu, que io, humil servidó vostre, que tinc avui navegan per tots los mars una poderosa flota de barcos mercants, carregats de riqueses, sóc fill d'un pobret pastó. Vaig quedá molt petit sense mare. Anava desperdigolat per estes platges i vores de Riu. Pero Vós vau fer-me arroplegá i vau maná m'ensenyessen a llegí, comtá i escriure. Gràcies a Vós, oh magnànim Rei, he arribat al lloc que estic. Diuen que la meua riquesa és opulenta. Tota la poso a la vostra disposició. Maneu. Oh Rei, vixqueu mols anys. (Li besa la mà.)

- 20 **L'Indústria.** Senyó. Sóc ingenié. Per a mi la mecànica no té secrets. Pel meu esforç i per l'esforç d'atres homes que com io han dedicat sos desvetllamens i estudis a la resolució de problemes que semblaven d'impossible resolució, lo foc, la terra, l'aire i l'aigua han sigut dominats.

No he tingut la ditxa de pugué dí a cap dona mare meua... No sé de qui sóc fill. Lo carré era lo meu supluig i lo que.l carré donava era lo meu sostenimén, draps i papés i colilles. Així van passá los meus primés anys.

- 25 Mes, per vós Senyó, perquè vau fé que.ls beneficis d'educació arribessen a les classes humils, vaig pugué instruir-me i fer-me bo, arriban a sé un home com cal. Ia hu veieu oh Rei, per vós sóc feliç. Gràcies majestat... Gràcies, pare, ma vida és vostra. (Besa al Rei)

- 30 **L'Agricultura.** La desgraciada Agricultura té ara l'honor de sé escoltada per vós, oh bon Rei!

Io que sóc mare de tots, pues de les meues entranyes sur la vida per a tots, io sóc la que més agraïda puc estar-vos Senyó, perquè semblava que tots tinguessen dret a fé astelles de la pobra Agricultura.

- 35 Més innocents los pagesos i més atrassats, érem los més combatuts. Sempre amarrats a la terra, sempre en contacte en la naturalesa i allunyats dels hòmens,

desconeixíem la maldat del món, i érem víctimes de tots los ruïns. Natros érem l'abre del que tots los ambiciosos feien llenya.

Mes vau vindre vós Senyó, i mos heu ensenyat a trencá.ls grillons de la esclavitud. A vós deu l'Agricultura la seua llibertat i la prosperitat seua.

5 Lo dia que tots los pagesos mos determinéssem a aprofitar-mos de vostres ensenyances, com han fet l'Art, la Indústria i.l Comerç, lo dia que tots los pagesos sapiguéssem lligí, escriure i comtá, aquell dia, los pagesos que no som ningú, mos posarem a la ratlla dels més rics i més poderosos i nostra Agricultura serà lo que deu sé en una terra que pareix que Déu s'haigue entretingut en triar-li lo milló
10 de les seues bendicions.

Moltes són les necessitats de la pagesia, moltes, pero totes les ompliríem si mos determinàvem en valentia a surtí de les senderes de la rutina i entréssem de ple pels carrils de l'estudi. Io tinc esperança, Sinyó Rei, de que a no tardá, los pagesos, sense dixá lo nostre honrós i penós treball de la terra, sabrem moltes atres
15 coses a part del meneijá i l'aixada i la pollagana. Voldrem adquirí aquells coneixements necessaris que avui no tenim perquè los nostres pares i abuelos creien que no eren precisos, i perquè ningú com vós, Sinyó Rei, va pendre's interés per l'ensenyança.

Io estic segú Sinyó Rei, que no parareu hasta que.ls sords vos sèntiguen, hasta
20 que.ls adormits desperten, hasta que.ls cucos desapareguen, hasta que.ls egoistes se moguen, hasta que.ls hipòcrites s'arranquen la careta, i hasta que.ls malvats explotadors de nostra ignorància queden aniquilats. Io vos demano, oh bon Rei, que no amollésseu en la vostra obra, que obligésseu sobretot als pagesos a que sos fills no falten a escola.

25 Baldeu-mos a multes Sinyó Rei als que descuidéssem l'ensenyança de nostres fills. Castigueu-mos sense compassió, als pares que dixéssem arribá als fills als dotze anys i ancara no sàpiguen lligí i escriure. Pegueu-mos fort, que si bé de momén los jamecs seran amargs, después vos hu agrairem. Io vos demano que fésseu esta obra de misericòrdia ancara que sigue a cops de galga.

30 De moltes coses estem mancats los pagesos Sinyó Rei. Mos manca aigua, arreus moderns, organiscions, mutualitats, de tot. Si teníem tot això, la riquesa seria certa entre natros. I tot és fàcil d'adquirí, pero requerix esforços i coneixements que per desgràcia no tenim i no volem adquirí.

35 Com som ignorants, som desconfiats i sempre anem amprats, temén sempre que mos enganyen.

Si sabíem, si podíem desembolcallar-mos del cabeçó de la ignorància, voríem clares les qüestions, seríem emprenedós, mos determinaríem a obrá, no mos

dixaríem engatusá per més de quatre xarraires que mos arranquen la fe i mos pervertixen i mos esploten per a ells aná en l'esquena dreta i puijá i medrá, tot en perjuí del verdadé engrandimén del poble.

5 Si dixàvem de sé tan sibocs, aniríem sempre avan i no mos quedaríem estacats ploran com avui, esperan que lo que necessitem mos caigue fet de la lluna i si aigua mos faltava, aigua tindríem, i arreu no.n faltarien, i nostres organismes funcionarien per nostra inspiració i per nostre impuls, sense necessitá ajudes de gentola estranya que no veu en natros més que l'esquena per a fer-mo-la serví d'escambell.

10 Obligueu Sinyó Rei, a que.ls pagesos mos eduquéssem. Obligueu-mos a desaferrar-mos de les sarpes de l'ignorància. Baldeu-mos a pagos als que no sapiguéssem de lletra, i voreu com tot canviarà, la nació serà més forta, los pobles més rics i natros més bons, més potens i respectats, i viurem més contens de natros mateixos, pues estarem convençuts de que pesem algo i de que podem
15 parlá de tu a tots los demés per grans i poderosos que siguen.

Perdoneu, oh bon Rei, si sense volé me s'ha deslligat la burra i m'ha fugit cap a un blat que io no dec ni hauria d'havé volgut calcigá.

Lo Rei. Cert tot lo que mol bé has dit, estimada Agricultura. Pero no és a la força com s'ha d'entrá pels camps de la educació i de la instrucció. Ha de sé voluntàriamén. Heu de sé vatros, los pagesos i tothom, los que vos heu de
20 convénce de que la ensenyança és llum de Vida, i de que sense esta llum s'està ciego i en perill de caure en tots los enganys i en totes les trampes de qué la vida està plena.

25 Los pagesos vos heu de convénce de que estareu sempre en plena misèria moral, mentres siguésseu ignorans, ara, lo que vos dic és que avui ignoran hu és sols lo que hu vol sé.

30 Vatros creieu que.l sabé és patrimoni reservat sol a la gen de jaca. No, estimada Agricultura, no; io vos dic en veritat que és una llàstima que pensésseu així, perquè, fixeus bé, i parla per mi la experiència i la observació del món, los millors talens, les inteligències més poderoses, los hòmens més grans en tots los rams del sabé humà, han surtit sempre en sa casi totalitat de la cantera popular, d'entre.ls humils, d'entre la pagesia, sempre que esta s'ha determinat a fé
adependre a sos fills.

35 I això és natural, pues Déu repartix a mans plenes los seus dons. Als rics los ha donat riqueses i als pobres los ha donat talén i en ell mijos per pugué conquistá llocs i preeminències que en totes les riqueses de la terra no.s poden comprá.

Animeu.s fills meus, animeu-vos a treballá i io vos asseguro que si treballeu vencereu. Déu hu mana. Ell mos ha donat lo cervell per a pensá, lo cor per a

5 estimá i la voluntat per a anhelá, per a tindre ànsia d'engrandimén i de progrés, pero vol que per a arribá al cim, puigéssem les costes penoses del sacrifici; per a conseguí lo benestá vol que trisquéssem per les senderes de l'estudi i del treball, de la constància i de la tenacitat, i sobretot que no amolléssem los camins de la veritat i de la bondat.

Io vos agraixo l'homenatge vostre, i creieu-me, mentres me quede un alé de vida, l'emplearé per consolidá l'obra començada.

10 (Surten de dins cantan i ballan en molta gresca. Davan de tots lo Tio Nelo, vestit de valencià antic, en saragüells blancs i gran mocadó de seda de coloraines al cap, com pertoca a un jardiné real. Al surtí a l'escenari li diu a la Jota.)

Nelo. No.m dies que havíem de ballá? Ale vinga...

(Pega dos voltes en molta gresca, parant en sec mirant al Rei.)

Ole, tu mare serrana. Té un vinet lo cuiné d'este palacio qu.alegra los coraçones. A mi en sis gotets, m'ha dixat que *pa que te quieres enterar...*

15 No.n face cas, sinyó Rei. Es tan lo contén que estic, és tanta la conformitat que m'ha entrat, és tanta l'alegria que respiro, que ni sé lo que.m faig ni lo que.m pesco, ni lo que.m dic, i hasta.m sembla que un raconet de vergonya que.m quedava, me s'ha quedat aixut i al depòsit del seny i del respecte no me n'ha quedat una gota.

20 Perdone'm, sinyó Rei, perquè si bé és veritat que aquells me s'han esgotat, en canvi me s'han aubert a tot pas les aixetes de l'agraïmén i de la veneració.

25 Xiquets, ara vaig a pegá.l crit. Aquell que no conteste, que.l castiguen a no beure vi en sa vida, a que jugue a la loteria i mai li toque, a que li surtiguen prinyons al mes d'agost, i a que quan se case li toque una sogra de cavalleria com a.n aquell guàrdia tan templat i tan garrut que sembla unes lleteroles de moltó negre (Pel Guàrdia I.) Allà va.l crit: ¡¡ Viva.l Rei... Que viva, reviva i recontraviva... (Contesten en molta gresca.)

Lo Rei. Celebro bon amic vostra alegria. Ancara tindreu dies feliços si sou bo. Déu sempre posa al costat de la llaga la medicina.

30 (Mentres parla.l Rei, Nelo se queda miran fit a fit a l'Art) Que.s coneixen?

Nelo. Me jugaria mig pa i un peix a que sí que.l conec io a.n este sinyó.

L'Art. En lo vostre permís Majestat... ¿Es vosté lo sinyó Nelo Pelletes?

Nelo. I vosté no és lo sinyó... bueno sí, lo sinyó Batistet, lo fill del meu menobre?

L'Art. Digue'm Batistet sense sinyó, que vosté m'ha vist nàixer
(S'abracen.)

Nelo. T'hai vist nàixe i estic tip de pegar-te surres... I ton pare? I ta mare, viuen?

5 **L'Art.** Sí, gràcies a Déu. A Madrid estan tranquils i ditxosos esperan-me.

Nelo. (Mig ploran sense comèdia.) Tantes carxotades com t'hai pegat i tanta mania que.t tenia i tans remucs com te pegava perquè sempre anaves lligín i fen ninots i perquè adeprenies solfa... Te'n recordes que sempre.t preguntava que, per a qué t'havia de serví tanta solfa i tants de ninots? Te'n recordes de com li maldava a ton pare perquè t'enviava a estudi i li volia fé entendre que més profit ne trauria envian-te a seguí rastres, arroplegan fem, que io vo.l pagava a quarto.l cabàs,... A mi no.m cabia a la xolla que.l fill d'un menobre que no pagava gens de contribució pergués lo tems adeprenén de lletra, empastifan paperots en abres i ninots i anés cantunyant tot lo dia la sila i la mifa.

15 I tu sempre dale que dale, a la idea. I ia de menudet. Oh, i un dia que vas fé safrà, si no sóc io, ton pare per poc te mata.

L'Art. Pues gràcies a.n aquelles palisses me va entrá més afició i allò m'ha valgut per a qué.ls meus pares puguen tindre una bona vellesa i io un passamén digne, honrós.

20 **Nelo.** I io per no havé tingut que.m maldés i que m'obligués a adependre, estic a la misèria, pues me vaig arruíná i avui gràcies a la caritat del bon Rei, m'hai vestit, hai tastat calén i esta nit podré dormí en supluig i entre llançols.

25 Tu que no érets ningú, perquè vas adependre has arribat a on has valgut, i tots t'estimen i respecten, hasta.l Rei. Io que, de naixença estava dal sobran-me de tot, hai caigut a l'aubelló de la misèria i del desamparo i del despreci de tothom, pues hasta.ls pobres fuigen de mi i tot per no volé adependre.

Lo Rei. Vaiga, prou. Parlen de coses alegres. Ia después se podran expansioná, pues suposo que m'honraran tots vostés quedan-se uns dies en companya meua.

30 Ara, si.ls sembla podem anar a refrescá, mentrestan los petits jugaran un rato, pues és la seua hora i en les caretes que fan ia hu estan deleran.

Nelo. Ah! ¿Pero és que aquí a l'escola també juguen los nois?

Lo Rei. Tenen les seues hores. I io moltes vegades jugo en ells i.ls ensenyo

com han de jugá.

Nelo. Esta sí qu.arranca de baix. Ensenyar-los a jugá ...

Lo Rei. Sí fill, sí. Aquí.ls fem jugá, i en los jocs que se.ls ensenyen, fem que les criatures fuiguen de la natural brutalitat dels jocs del carré, i al tems que fan exercici, se.ls posa en ocasió de qué se'ls desenvolpen los sentiments d'ordre i amor a les belleses plàstiques.

Nelo. Pues digue que això és la glòria. Això és estimá als nois... Si a natros quan érem menuts mos haguessen estimat tant... Malaït sigue lo poble que no pensa en ensenyá als seus fills... Malaïts siguen los que puguén no protegixen als que treballen per la educació de la familieta... i beneïts siguen los que com lo Rei, treballen en fe encesa, contra tot i contra tots, per a que la sana ensenyança il.lumine en la seua esplendorosa claror lo cel de cada poble, per a qué en tota la terra hi reïne la pau, i.ls hòmens visquen feliços i lliures de tot engany i de tota trampa, causa de la ruïna i de la misèria dels que, com io, han estat encadenats per l'ignorància.

Lo Rei. Treballem pues tots per a qué la llum de la vida brille sempre a plena força i en la màxima intensitat sobre nostra estimada pàtria.

Nelo. (Que ha parlat en tots mentres lo Rei dia lo últim, s'adelanta i agafan al Rei en un sarpat, l'alcen triumfalmén i entre crits d'entusiasme se l'emporten dins.)

Telon

Alabat siga Déu i la Verge de la Cinta.

DOS TIOS, UN NEBOT I DOS HERÈNCIES

Sainete en un acte i en prosa
original de Joan Moreira.

Tortosa, 17 de Febrer de 1.913

PERSONATGES

ROC PATOU I FOGUERILLS, fabrican de fesols en arròs, vulgo fondiste

RICARDO LLEPOLIES I PAPABENET, nebot dels dos tios

PAU LLEPOLIES I PICAPORT, un dels tios del nebot

5 EDUARDO PAPABENET I ROSQUILLA, l'atre tio del nebot

D.RAMON POCASON I LLUMETA, pare de Paquita

D.EUSEBIO PANOLLA I BELTROL, casi notari

10 Època actual.

L'acció a Tortosa.

ACTE ÚNIC

5 L'escena representa lo despatx d'una fonda. Portes laterals al fondo; a un racó, un bufet en plats i cristaleria i cuberts i tovallons. Algún mosso entrarà i pendrà algo figuran portar-hu al minjadó que estarà dins. Al centro una taula escriptori en papés, planos, carpeta i llibres.

ESCENA I

Roc.

Roc. (Fen un crit i llançan la ploma i traen-se les ulleres.)

10 ¡Maria santíssima! ¡A.n este pasestic a la sopa! ¡Això no pot seguí! tres-centes tretze pessetes m'han quedat a deure en una semana. ¡Nada menos que seixantados duros i tres pessetes! No, això no pot continuá d'esta manera. La meua fonda no és la Casa de Beneficència; no puc, així com així, doná llit i manduca debades al primé que.s presenta.

¡Oh! i m'hai d'espavilá per a fé quartos si vull pagá les lletres que.m vencen.

15 Ara mateix vaig a vore si puc cobrá lo que.m deu este tal D. Ricardo.

¡Quin canyamó, senyores, quin canyamó està fet lo tal mano Ricardo!

20 Me se va presentá fa cosa de sis semanas dién-me que era inginié de la Canadiense; als pocs dies me diu que no hi ha tal Canadiense, sinó que era capitá de la Remonta. Esta semana passada s'arranca.ls galons i.m diu que havia vingut a comprá.l pon dels muts per a fer-ne una fàbrica d'aiguarden d'herbes. Ahí, desfén tot lo dit m'assegura que ha vingut per a contractá uns quans consejals republicans per a treballá a un tallé d'esmolá paraigües i punxes de consumero. ¡Veiguen quin pardalot tinc a casa en lo tal Ricardito! I.l bo és que en la seua làbia i bones raons no.m paga setanta-sis pessetes que.m deu.

25 Ni un minut més m'espero per a cobrar-les, ia hu voran com trauré.l gènit, ¿qué ha de sé això? ¿perqué sirà que tots los sinvergüenses que vénen a.n este poble fan cap a la meua fonda? Si a lo menos me paguessen, pero bah, allavons no sirien tan sinvergüenses.

No res, que estic decidit a cobrar-ho tot de seguida començan per este granuja.

(Va a una de les portes laterals i crida.)

D. Ricardo. ¡Sinyó Ricardo! ¡Ricarditooooo!

ESCENA II

Roc i Ricardo.

5 (Ricardo surt en sombrero de copa, cos de camisa, en la corbata a mig fé i cepillan una bota.)

Ricardo. ¿Qué redimoni té? ¿Que.s crema la casa? ¿Que se li ha mort la sogra? ¿Se li ha socarrat lo diná o té mal de masclí? ¿Qué se li auferix? ¿per qué crida? ¿qué vol?

10 **Roc.** Que.m pague vull. Que.m pague les setanta-sis pessetes que.m deu.

Ricardo. ¿Que li pague? ¿I per a qué io li pague crida d'este modo? ¿Per a n'això.m destorba? Ara que estava fen uns planos...

15 **Roc.** (Per la bóta.) Vaiga uns planos! ... Si sinyó, que.m pague de seguida, sinó ia vorá lo que li passa. La faena sirà per a vosté. De mi, no se'n burla ningú. M'entén? Conque amigo, face.l favor de pagar-me.

Ricardo. Conque que li pague, eh?

Roc. *I prontito, prontito.*

20 **Ricardo.** Espere's... (Entra dins al quarto i surt sacsán duros a la mà fen soroll d'haver-n'hi bastants. Roc s'assenta a la taula, obri.l llibre se posa les ulleres i.s queda miran a Ricardo que li diu sec.)

Ricardo. Aon hu vol, això?

Roc. Dixe-hu aquí mateix. (Senyalan la taula.)

25 **Ricardo.** Li dec setanta-sis pessetes, no? Aquí n'hi han vuitanta. (Conta divuit duros i.ls dixá damún la taula.)
Torne'm quatre pessetes. (Roc les hi torna. Ricardo se les posa a la butxaca i traén-se de la butxaca de detrás del pantalon una pistola, apuntan a la pila de duros diu en sorna.)

Ara prengue'ls... ¡¡Home, prengue'ls!!

No.ls hi dec?

5 **Roc.** (Assorat.) ¡Mare de Déu del Carme ampareu-me! No tire per l'amor de Déu, no tire. Io.ls hi demanava, perquè estic apurat, hai de pagá unes lletretes estos dies, i no sé de que hai de fé mànigues. No tire, sinyó Ricardo... A lo menos torne'm les quatre pessetes!!!

Ricardo. Res. (Posan-se.ls duros a la butxaca, diu amenaçadó.)

I ara, vaigue dién que no li vull pagá.

Roc. Oh, això...

10 **Ricardo.** Calla. Potsé este.m traurà de l'estacada... Escolte? Vosté diu que està apurat?

Roc. En un cabell, m'aufegaria.

Ricardo. Que tal li vindrien mil cinc-centes ptes?

15 **Roc.** Ai, sinyó Ricardo... Lo mateix que la saragatona a les grenyes... Lo mateix que la ferritja a les xiques que tenen la grogó. No cal dir-li res més.

Ricardo. Pues mire, si m'ajuda en un negoci que duc entre mans, li regalaré les mil cinc-centes ptes. i además li pagaré.l deute.

Roc. Mil cinc-centes ptes? Tres cents duros?.

Ricardo. Sí.

20 **Roc.** Que hai de fé?

Ricardo. Lligue esta carta (N'hi entrega una.)

Roc. És la que ha rebut este matí?

Ricardo. Àgueda Blai... Es un germà de mon pare que de mol jovenet se'n va aná a Itàlia i ha sabut fé una fortuna esplotan una fàbrica de raviolis i macarrons.

25 Llitxgue, llitxgue.

Roc. (Llegín.) *Querido sobrino. Regresé de Italia. Se que no te vendran mal 10.000 duros. Me enteran de que estás en Tortosa. Pasado mañana D.m. vendré*

yo.

Si te encuentro establecido, y persistiendo en tus deseos de casarte con la Paquita, de que me hablas en tus cartas, haré testamento a tu favor haciéndote entrega inmediata de 50.000 pesetas. Un abrazo de su tío y hasta pronto.

5

PABLO LLEPOLIES

(A Ricardo.) Bé, i a que.l puc ajudá?

10 **Ricardo.** Mol senzill. Lo tio diu, que SI ME ENCUENTRA ESTABLECIDO, me farà donació dels deu mil duros de calle. I com io, que io sàpigue, no estic establecido, sap? Pues bueno, vosté fa com que.m ven la fonda. Ve ell i io passo per l'amo. Arriba, me dona les cinquanta mil pessetes, io n'hi regalo mil cinc-centes barata.l favor i...

Roc. Conforme. Poc me costa això.

15 **Ricardo.** Pues amún i crits. Este tal tio Pau, és mol viu, eh? i hem de fé les coses ben fetes, perquè buscarà averiguá, com vaig i com vinc, i tota la mandanga, i si no hu fem ben fet, si no hu tenim tot ben trammat, fàcil siria que mos quedéssem en la mel a la boca.

20 Podem fé vindre un notari o procuradó, i que mos face així com una espècie d'escritura de venda i traspàs, i si.l tio dubta, sap? pues li ensenyo lo documén firmat per natros i.l notari i aquí no ha passat res. Ell me dóna les cinquanta mil de l'ala, io li regalo a vosté los tres cens durets i...

Roc. Bueno, bueno, com vosté vulgue. Ara mateix enviaré recado a D. Eusebio Panolla, un que és casi notari, per a que vingue i face lo que s'haigue de fé.

25 **Ricardo.** De pas, envie també esta carta a D. Ramon Pocason i Llumeta, sap qui vull dí? Sí home lo pare de Paquita...

Roc. Sirà a vosté servit, que prou que.l conec.

Ricardo. Pues ell a mi no.

ESCENA III

Ricardo, sol.

Ricardo. Eh com tenen raó los que diuen que este món és un fandango i que més ne passen pel món que pels Regués? Qui m'hu havia de dí. Ahí no tenia un clau. Avui estic tocan la herència de dos tios rics. Si sinyós, dos tios millonaris. Io bé sabia que mon tio Pau estava a Itàlia fen-se ric, explotan una fàbrica de macarrons i betes per a l'olla; lo que no sabia és que tan pronte hagués de vindre, i menos podia pensar-me que tingués la bona idea de dixer-me per hereu, i mol menos que tingués la santa intenció de regalar-me per a fé boca deu mil dures.

Lo que no entenc, és lo capritxo que manifesta de que.m case en Paquita, ¿que qui és Paquita?, sí, hòmens, si no coneixen atre; és la filla del germà de la nora del nebot de la cusina del padrí de la germana del sogre de l'abuela d'un amic del gendre de la dona del collectó del Marqués de la Llantuga; sí hòmens, la filla d'aquell que ha fet la fortuna pintan los fumerals de les fàbriques de gas.

¿Quin capritxo, eh? Oh!... lo bo està en qué no sé com li podré doná gust, a mon tio Pau, perquè D. Ramon, lo pare de Paquita, no vol de cap manera que.s case en mi. Per ella no.s pedria, perquè està morta i penada per mi, lo perill està en sun pare. A vore si ve, i mos arreglem. Per això ara li hai enviat una carteta dien-li que s'atan-se cap aquí.

I l'atra condició, encara l'entenc menos. Si te encuentro establecido!... No hu entenc. A no sé que vulgue sabé com me porto... en fi, no hu entenc. La custió és que m'amenaça en refregar-me per les morandes cinquanta mil pessetes.

I no acaba aquí la meua bona estrella.

Además de la carta del germà de mon pare, lo tio Pau, n'hai rebut un atra del tio Eduardo, germà de ma mare, un que de menut se'n va aná a corre món. Miren, miren que.m diu:

25 (Lligín una carta.)

30 *"Querido sobrino: Quiero conocerte. No aseguro si vendré esta o la otra semana. Regreso inmensamente rico de América. No tengo en el mundo a nadie más que a ti. Deseo hacerte feliz. En quanto llegue, te regalaré 10.000 pesos fuertes, unas 50.000 pesetas, pero deseo encontrar en tí un sobrino ligero de cascos, un tanto calavera y amigo de la juerga i de las diversiones, pues los que tienen sentada la cabeza y son morigeraditos y arreglados, estos no necesitan dinero. Conque ya lo sabes. Necesito un buen camarada para mis correrias, porque te lo advierto, aunque viejo, me gusta correrla. Por lo dicho comprenderás, que si estas ya casado, o tienes compromiso contraido de matrimonio, nada hay de lo dicho, nada esperes de tu tio, que te quiere i desea pronto abrazarte,*
 35 *EDUARDO PAPABENET."*

5 ¿Veuen lo que és lo món?... Sense pensar-me.hu me trobo tot d'un súbito, com
 si caiguessen d'un núvol, en dos tios que.m volen fé ric. Pero per a omplir-me les
 butxaques, volen los dos coses contradictòries. Si l'un me troba calavera i fet un
 tarambana, deu mil pesos. Estes cinquanta mil pessetes del tio Eduardo, és clá que
 10 les tinc segures, perquè a estrafalari, pocs n'hi ha que.m guanyen... Aquí la gràcia
 estaria en pescá estes pessetes del tio que.m vol calaveron, i les pessetes de l'atre
 tio que.m vol ben formal, establecido i en la obligació de casar-me. Per mi no.s
 quedarà. Ia mos aclarirem. Io.ls asseguro que si.l fondiste m'ajuda i no fa.l ximple,
 15 consequiré engatussá als dos estimats tiets. I no.ls dic tinya; después si.n farem
 de gresca, si n.armarem de tiberi per n'estos lligallos de Déu...

ESCENA IV

Ricardo, Roc i Notari.

Roc. Ia estem aquí.
Ricardo. Ia, ia hu veig.
 15 **Notari.** Lo sinyó m'ha dit que...
Ricardo. Ah, vosté també ve a cobrá? Pues ia està de massa aquí, ale, ale...
Notari. Bé, bueno, pero és lo cas...
Ricardo. No hi ha cas que valgue. Torne despús-demà, que és fàcil que tampoc
 20 li pague. ¿Pero que li dec io a vosté? o per qui ve a cobrá? Com tinc tans
 ingresos, no m'aclarixo.
Notari. Bé, bé, pues passen-hu bé. Un atra vegada sirà.
Roc. (Agafan al notari que se'n va.) Pero si és lo Notari, que ve per a.n allò.
Ricardo. Recristina, quin empastre anava a fé. Dispense sinyó l'havia pres per
 un atre.
 25 **Notari.** No hi ha de que... Pues sí, lo sinyó m'havia dit...
Ricardo. Ni una palabra más.
Notari. Bueno, bueno, anem per parts.

Ricardo. Dixe's està de parts i bateijos i anem al gra. Vosté mos fa la escritura i en pau.

Notari. No és això.

Roc. Ia veurà...

5 **Ricardo.** Lo que veig, és un notari en perill de que.s quede en lo nas com una guixa.

(Agafa al Notari i per força lo fa assentá a la cadira de la taula. Li posa papé davan i li fa pendre la ploma.) Comence a escriure, de presseta. (Dictan.) *Por esta fecha...* Escrigue, home escrigue...

10 **Notari.** (A Roc.) ¿Pero vosté no hu veu?

Roc. ¿Que acàs sóc cego?

Notari. I qué hi diu?

Roc. ¿Io?

Notari. Pos qui, lo veí?

15 **Ricardo.** (A Roc, en veu baixa.) No face.l burro, vosté ara. Vaiga, li daré mil set-centes peles.

Roc. Bueno. (Al notari.) Pos que no li hai dit, que havia de fé una escritura?

Notari. Bueno, bueno. Al fi i al cap, és cosa de vostés, ia s'aclariran. (Escrivín.) *Por esta fecha...*

20 **Ricardo.** *Vendo D. Ricardo Llepolies i Papabenet... la fonda... que hasta el dia de hoy... ha sido de mi pertenencia... o sea de Roque Patou i Foguerills...*

Notari. Per quan?...

Roc. Justa, per quan.

Ricardo. Pose per set o vuit pessetes, no pot valdre més.

25 **Roc.** Jesús, Maria Jusep!!! Si només les olles i cassoles ia.m van -costá 200 duros!

Ricardo. Pos face's vosté.l preu. A tot m'avinc. No penso pagar-li.

Notari. Quan poso?

Roc. Setze mil pessetes, i creguem que hi perdo.

Notari. (Escrivín.) por el precio de setze mil pesetas, que (Dixan d'escruiure.) ¿les hi entrega ara?

5 **Ricardo.** Trobo que és mol dotó vosté. En això no s'hi fique, i escrigue, només lo que io vaigue dictan. Escrigue que ia acabem. *I para que conste, lo firmo io el notario...* lo nom que li diguen a vosté.

Notari. (Se trau les ulleres sense firmá.)

Ricardo. Firme, home, firme.

10 **Notari.** Es que...

Ricardo. Ni esque ni esca, firme i prou.

Notari. Això és una coacció al depositari de la fe pública.

Ricardo. Pero vosté és notari?

Notari. Bueno, notari del tot no, sóc casi notari.

15 **Ricardo.** Pues firme de calle sense xistá, si no té ganes de que.l dixen sense nas.

Notari. (Firma en rasgo.)

Ricardo. (Llig de pressa i fixan-se en la firma pregunta.) ¿Com diu aquí?

Notari. Eusebio Panolla.

20 **Ricardo.** Vaiga ia hu entenc ara allò que m'ha dit, que vosté era casi notari. Vosté és un notari per a escarrà. Panolla, li diuen no?... Pues de la panolla qui hi trau lo panís li queda.l notari. Està bé, home.

Notari. ¿Qui.m paga?

Ricardo. Este. (Per Roc.)

Roc. (Tot empipat.) ¿Io? No.m faltaria atre.

Notari. Paguen-me, no.s facen repropis. Paguen-me a bones, que vostés no saben quan dolén és un notari cremat.

Ricardo. Mol mal auló deu fé, i més si està verós. Pos io no pago, ia li hai dit.

5 **Notari.** (A pun de plorá.) Paguen-me per l'amor de Déu, queestic a pun de casar-me i.ls protocols me donen mol poquet.

Roc. Io no pago, així m'haiguen de penjá.

Ricardo. (Pegan copets a l'esquena del notari i portan-lo a la porta.) Bueno, bueno, no s'apure que ia cobrarà. Despús-demà passe per aquí, que se li pagarà ben pagat. Vaiga, andosié, estigue bonet, passeu bé...

10 **Notari.** (Tornan a entrà.) ¿Despús-demà, eh?

Ricardo. Sí home, o demà.

(Se'n va Notari.)

ESCENA V

Ricardo, Roc i Mossos.

15 **Ricardo.** Ia està.l bou a la corda. Ia tenim lo negoci en marxa. Ara sinyó Roc, per a qué la comèdia resulte ben feta, i per a evitá que.l meu tio mos descubrixque.l marro, cride als mossos, i presente-m'hi com a nou amo.

Roc. ¿Vol dí?

20 **Ricardo.** Sí, home. No veu que si al vindre mon tio, pregunta als mossos per l'amo...

Roc. Ia, ia està entés, pero...

Ricardo. I un atra, no hem d'esplicá les nostres coses als ximpls dels criats, no

li sembla? Qui mos fa dí que io li daré mil cinc-centes pessetes?

Roc. Mil set-centes hem quedat, ¿No se'n recorda?

Ricardo. Sí, sí. No hi ve d'aquí, tan si val cen més com cen menos. Cride, cride als mossos.

5 **Roc.** Bueno, bueno.

Ricardo. Calle, ia.ls cridaré io. (S'atansa a la porta del fondo i cridan diu.) Ep?... Sí, vatros... Veniu tots los mossos, i.l cuiné en devantal i catxutxeta blanca

Ricardo. ¿Esteu tots? Bueno. Nois... vos faig sabé que des d'avui, aquí sóc io l'amo... Acabo de comprar-li la fonda al sinyó Roc. ¿És o no és veritat?

10 **Roc.** Veritat és. ¡Ai quina basca tinc! Això no.m comença a agradá!!!

Ricardo. Conque ia hu sabeu. Io sóc l'amo, crec que no hi perdeu res, en la barata. Per a qué veiguésseu que no sóc tan dú com lo sinyó Patou, des d'avui, cobrareu tots una pesseta més de jornal cada dia: que diastre, vull que la gen a casa mea estigue contenta. Además, per a qué la parròquia aumente, los cuberts que costen a duro, los donareu a dos pessetes i afetgireu un plat, que dimoni, la qüestió és giro.

15

I ara, per a celebrar-hu, peteu mija dotzena de botelles de xampany i duieu-mon una per a mi i.l sinyó Patou. Viva la juerga, fills meus, que este món són quatre dies i és bo passar-los contens.

20 (Los mossos se'n van dins alegres i fen gatzara.)

Roc. Ai Maria Santíssima del Carme!!!... Est.home està boig, me vol arruiná... Està boig, bo per a tancá... i io casi que també. ¡Pos quina calçonada hai fet Mare de Déu Sinyó!... ¡Quina mala beguda m'ha degut dá, este malaït, per a fer-me torná ximple? (Entra un mosso en una botella de xampany.) Fuig d'aquí condenat, aparta't de la mea vista, si no vols que.t trenque l'os del corpó.

25

Ricardo. (Pren la botella al mosso i diu.) No s'apure, home, si vosté no.n vol, ia me la beuré io... Ara, per a que estigue tot a pun de caramelo i preparats com cal per a representá la comèdia, pose's un devantal i vaiguessen a serví dins al minjadó.

30 **Roc.** Que diu este gat!... Io?... ¿Io posar-me un devantal?

Ricardo. Vaia que sí, i pronte, au, au, que a mea casa no hi vull ganduls.

Roc. ¿Que vol dí casa seua?... ¿Que no sóc l'amo io, de la fonda?

Ricardo. ¿Així hem d'aná?... Aquí no hi ha més amo que io... i al tanto i ull viu, que ni so sirga dret, lo despatxaré. Conque Roc Patou i Foguerills, a fé lo que mano si no voleu sabé en qui se les hau (Se'n va dins.)

5 **Roc.** Això ia passa de la mida!!!... ¿Pos quina mala estrugància m'ha entrat, Sinyó, a mea casa? És pijó quen m'hagués agafat lo sarrampió, un mal de quixals, la pigota negra, m'hagués quedat calvo, o sord de l'esquerra: més m'hauria estimat que damun de mi haguessen caigut totes estes calamitats que caure a les ungles d'este granuja. ¿Qué faré, maretta mea, qué faré?... ¿Qué sirá

10 de mi?... Tinc lo cap com una tina. Oh, si puc m'hai de vengá. Si no fos l'escritura malaïda, ia t'hu diria io pillastre.

(Amenaçan cap aon ha entrat Ricardo. Se'n va enfurismat, cap a dins.)

ESCENA VI

Tio Pau i Ricardo.

15 (Està dins Roc, surt Ricardo en un espolsadó a la mà i un llibre davall del braç i un rastre de claus penjat a la cintura.)

Ricardo. Tot marxa bé. Pobre Roc, a.n este pas, l'haurem de portá a San Boi... (Miran-se.l romangó.) ¿Eh que faig bon amo de fonda?... ¿Com xalaven los mossos... Si algú.ls dia que io no sóc l'amo de la fonda, l'estussolarien.

20 (Entra.l Tio Pau, en boineta i un sobretodo o guarda-pols posat al muscle.)

Tio Pau. (Bruscamén) Sou vós l'amo?

Ricardo. (Miran-se.l.) Este deu sé algún inglés de Roc que entra tan enfadat. Ancolomem-la-hi a.n ell, ia.n tinc prou en los meus d'inglesos. (A Pau.) No senyó. (Cridan.) Sinyó Roc, sinyó Roc!!! Este sinyó pregunta per vosté. (Se'n va Ricardo.)

25

(Surt Roc currinyan.)

Roc. ¿Que se li oferia?

Pau. *Usted és el dueño del hotel?*

Roc. Sí senyor, pels meus pecados.

Pau. Està aquí un tal Ricardo Llepolies i Papabenet?

Roc. *Ocalà no hi astuviess. Aquí.l tengo, por mi desgracia. ¿Que li quiere?*

Pau. *Sou su tio. Llegué hace unos dias de Itàlia, y ardo en deseos de abrazarle.*

5 **Roc.** Pos càlliga, que ahora.l cridaré. (Cridan.) ¡Sinyó Ricardo!... ¡Ricarditooo!

Ricardo. (Surt en una gran fló al trau en frac, posat lo sombrero de copa i calçan-se.ls guans.) ¿No surtirem de soroll?... ¿Qué passa?... ¿Qué vol? ¡Pague-li, home pague-li, i no.m vingue en solfes a mi.!

10 **Roc.** Si no.s tracta de pagà, sinó de cobrá... Aquí té a son tio lo dels macarrons.

Ricardo. (Va per a abraçá a son tio dién.)

¡¡¡Querido tio!!!

Pau. (Sense dixar-se abraçá l'aparta dién.) *Aparta, que tu no eres mi sobrino Ricardo.*

15 **Ricardo.** *Si, tio, si soy.*

Pau. *Tu, Ricardo?... ¿tu el hijo de mi hermana?... Un hijo de labradores vestido así?... Frac... sombrero de copa, flores!... Vaya, vaya. Esperaba otra cosa. Mal trabajar debes embutido en estos arreos.*

20 **Ricardo.** *Pero mi querido tio, si este es el traje de mi oficio. Me preparaba para servir un banquete de etiqueta... Soy el dueño de esta fonda.*

Pau. *¿Tu?... ¿Tu el dueño de esta fonda?*

Ricardo. Sí tiito, sí.

Pau. *Pero ha un momento tu mismo no me dijiste...*

Ricardo. *Sí, es cierto, pero es que este Señor, lo fué hasta hace poco.*

25 **Roc.** I hu sóc encara, si sinyó! Ara me les pagaràs!!

Ricardo. (Li pega cop i rapidamén a l'orella li diu.) Te daré tres mil pessetes, no face.l burro, a vore si ara hu fa malbé.

Roc. Pos bien, si siñort.

Pau. *¿En qué quedamos?*

5 **Roc.** En que sí siñort. ¿No lo ascucha austet?

Pau. *Me falta tiempo. Ya hablaremos.*

(Se'n van bruscamén.)

Ricardo. *¿Se marcha, querido tio?*

Pau. *Quizá volvamos a vernos.* (Se n'acaba d'aná.)

10

ESCENA VII

Roc i Ricardo.

Ricardo. Mereix que.l face picolá per a mandonguilles. ¿Així hem d'aná?... ¿En qué hem quedat?

15 **Roc.** Bé, sí, bueno... io ia m'entenc. Estic tarumba; tinc lo cap com una olla de grills. ¿Com s'entén doná dinás de duro per dos pessetes?... ¿No veu que m'arruïna? Capficat en això, no m'aclarixo.

Ricardo. Pos face.l favor de fixar-se en lo que fá, i no s'apure, que tot lo hi pagaré. Cuidadito, i no bade.

(Se'n va dins.)

20

ESCENA VIII

Roc i Tio Eduardo.

(Entra Eduardo en sombrero de gipi i en fatxa d'americano.)

Eduardo. Hola mestre, ¿sou vós l'amo de la fonda?

Roc. No sinyó. L'amo està dins, ara surtirà de calle. (Cridan.) Sinyó Ricardo, sinyó Ricardo!...

5 **Ricardo.** (Surt en devantal.) Per l'amor de Déu, no alborote d'esta manera sinó.l despatxo de casa al momen. Li tinc dit que no vull crits a casa meua. Anem a vore, ¿que se li oferix?

Roc. Este sinyó, que pregunta per vosté.

Eduardo. ¿Es vosté l'amo de la fonda?

Ricardo. Per a servir-lo.

10 **Eduardo.** ¿Sap vosté si aquí s'hi allotja un jove, elegan i aixerit i unes miques tarambana, que li diuen Ricardo Llepolies i Papabenet? Es nebot meu, i desitjo en ànsia dar-li una forta abraçada, ia hu crec, i com no.l conec, vull surtí d'estes ànsies... escolte, ¿és tal com me.l figuro, guapo, elegan, bon mosso, castigadó, calaverota, i sempre en ganes de guateque?... Digue'm, és així, lo meu nebot?

15 **Ricardo.** (A part mentres parla.l tio.) Ia la ballem. ¡L'atre tio!... (Al tio.) Sí sinyó, sí, conec al seu nebot, pero ara està fora, no sé si tardarà mol a vindre.

Eduardo. Sén així, me.n vaig, i li lego tornaré. Entre tan faré unes diligències per aquí.
(Saluda i se'n va.)

20

ESCENA IX

Ricardo, Roc i al final lo pare de Paquita.

Ricardo. S'ha negat l'all i oli. Ia tenim aquí als dos tios.

Roc. ¿Este també és tio de vosté?

Ricardo. I que també ve a donar-me no sé quantes mils pessetes, moltes.

25

Roc. Tots los pillos tenen sort.

5 **Ricardo.** No me l'esperava tan pronte. Déu meu Sinyó, quin enciam de carxofeta!!! ¿Com m'arreglo io ara? Si este tio, arriba a sabé que io sóc l'amo de la fonda no cal que pense en lo mannà ditxós de ls mils pesos fuertes, que m té prometuts. I.l cas és que això no resulta senzill perquè ell ia sap que io sóc tal amo.

Roc. I l'atre sap que no hu és.

Ricardo. Això hu hem d'arreglá, sigue com sigue, perquè sinó, ni io heretaré, ni vosté cobrarà.

Roc. Pos arreglem-hu, home, arreglem-hu.

10 **Ricardo.** Està pronte dit, ¿Com?

(Entran notari tímidamen.)

Notari. Ave?... ¿Se pot passá avan?

Ricardo. (Com il.luminat per súbita inspiració, se pega cop al fron i diu resolt.) ¡Calla, este mos pot ajudá, ... Avan sinyó Panolla, avan.

15 **Notari.** (Assorat.) ¿Me van dí que vingués demà o despús-demà a cobrá?

Ricardo. Quan vulgue, home, quan vulgue. Escolte, (Agafan-lo pel muscle.) vosté sembla home formal.

Notari. Vol callá?...

20 **Ricardo.** Vull dí, que vosté, ¡eu, em sembla! és capaç de fé un favor a quansevol.

Notari. Això sí. No s'erra.

Ricardo. Lo hi pagaré ben pagat. ¡dos mil pessetes!

Notari. ¿Eh? ¿Quantes ha dit?

Ricardo. Dos mil pessetes, quatre cens duros!

25 **Notari.** Qué és que s'ha de fé?

Ricardo. No res.

Roc. (Paran la mà.) Pos done'm les dos mil pessetes.

Ricardo. Veigues tontot, tontot! No home, vull dí que lo que s'ha de fé, no és res mal fet. Total se reduix a una cosa, a que vosté digue que és io.

Notari. (Después de pensá un momén.) Això no pot sé.

Roc. ¿Per qué?

5 **Notari.** Perqué si io sóc io, com és veritat que io sóc io, eu! a lo menos me hu penso: si io sóc io, ¿com io puc dixá de sé io, per sé un atre que no siga io?

Ricardo. No mos entenem. No.s tracta de baratá de pell, res d'això, només hem de baratá de nom. Hu entén ara?

Notari. I qué més?

10 **Ricardo.** Res més. Aquí vindrà un sinyó, que busca a un que no coneix. Este que busca, sirà vosté, més ben dit, io, que és a qui busca, i com vosté sirà io, ¿sap?...Pos bueno. Este sinyó li dirà que vosté és nebot d'ell. Vosté digue que sí. Li preguntarà si vosté està fet un calandari, si és ben tarambana i divertit, i que
15 i que és un calavera perdut.

Notari. Pero això no és veritat, que io sóc un san varó, i dins de poc m'hai de casá en Cinteta Sacsons.

Ricardo. Pues és precís. Ia hu sap, quatre cens duros, si fa lo que li dic, o una tonyina si.s nega. Trie.

20 **Notari.** Bueno, ¿I a tothom hai de dí que io sóc vosté?

Roc. Sí, home sí, ¿No hu ha entés?

Notari. Mire que io sóc forasté... mire que casi no conec a ningú, i que no.n face massa.

25 **Ricardo.** Milló que face poc tems que estigue aquí, així fugim de mols perills. Sí, sí, vosté, a tothom digue que és io.

ESCENA X

Dits i Eduardo.

Eduardo. Ia som atra volta aquí. ¿Qué, ha vingut ia.l bona peça per qué abans hai preguntat?

Ricardo. Mire-se'l. Aquí.l té, acaba d'arribá.

5 **Eduardo.** (Se queda miran al Notari i arrunsan los muscles, com qui diu és igual, s'atansa cap a.n ell i l'abraça en abraçada d'onso dién.)

Gràcies a Déu que puc posar-te les sarpes damun, bona peça. (Amollan-lo atropelladamén diu.)

10 ¿Qué, com te va? ¿Te divertixes mol? ¿Qué saps de ton tio Pau? Home contesta, ¿Com és que no m'escrivies mai? ¿Que no estàs contén de coneixe'm? (Lo torna a abraçá apretadamen dién.) Te feia més jove... pillastre... Pero home, digues algo. (Soltan-lo.)

Notari. ¡Aiiiiiiiiiii!

Eduardo. ¿Això és tot lo que.t s'ocurrix dir-li a ton tio?

Notari. Ai, quin mal m'ha fet al muscle...

15 **Eduardo.** Este xicot està trastocat. ¿Que potsé t'ha mareijat la notícia de que.t vull regalá les cinquanta mil pessetes?

Notari. ¿A qui no.l trastomen tantes beates?

Eduardo. I això no és més que per a fé boca. Tres millons, te dixaré al testamén, i rebràs quan io la dinye.

20 **Notari.** (Eduardo) Si no.m dones mil duros, descubrixo.l marro.

Ricardo. No face.l burro. Bueno.

Notari. I que.n farà de tres millons?

Eduardo. ¿Com que.n farà, qui?

Ricardo. Dixe.l està. ¿No veu que té desvari?

25 **Eduardo.** S'ha acabat lo patí. Esta nit mateix mo n'anirem a Barcelona. Buscarem un notari i.t faré de seguida donació dels deu mil pesos que t'hai promés.

Notari. No cal aná a Barcelona, per a buscá un Notari, io casi que hu sóc.

Ricardo. ¡Animal!

Eduardo. Cuidadito jove, cuidadito, en insultá a la meua família.

Ricardo. No; si volia dí, que estaria bé este xicot fén d'animal de ploma.

5 **Eduardo.** Anima't, home anima't. Sembles estamordit com un gallina mullada. ¿Que no estàs conten de vore.m?... ¿Que no t'alegra que haigue vingut?

Notari. Sí.

Eduardo. ¿Pues?... ¿qué és?

Notari. És la sorpresa, és la temó, és la ...

10 **Eduardo.** És la ximplaineria que.t sobrix per tots los foradets de la pell. ¿A qui.t sembles de la família? Mira que.m resultes famós, noi... Vaiga un company de juergues que hai adquirít en tu...

ESCENA XI

Dits i pare de Paquita.

15 **Ramon.** Aon és, este granuja?... Aon està este tal Ricardo Llepolies?... Ah, en quan lo pesque, no li hai de dixà cap os sencé. Per qué m'ha degut pendre este brètul?

Roc. ¿Pero qui és vosté?... ¿Que vol? ¿Per qui pregunta?

Ramon. Per Ricardo Llepolies i Papabent.

20 **Roc.** (Pe.l Notari.) Mire-se'l, aquí.l té.

Ramon. ¿Conque tu, eh?... Ia.t tinc, Ia.m podré vengar-me de totes les burles que m'has fet. Ia.m podré cobrá, ancara que només sigue a bastonades a les costelles tots los cunills, que m'has fet fugí del galliné... (Tot ben enfadat tragi-còmicamén.) Conque ets tu?

25 **Notari.** Io?

Ramon. Tu pillastrón. Tu, que no contén en fé pedre la xaveta a ma filla Paquita, te burles de mi descaradamen. Pues sàpigues que s'ha acabat. Sàpigues que ma filla, no sirà mai per a cap ximple, i menos per al ximplet Ricardo Llepolies i Papabenet. No m'hai estat tota la vida per Itàlia, la França i la Bèlgica i la Rússia i la Inglaterra, pintan rimadillos als funerals de les fàbriques de gas, guanyan mils i mils de duros, per a qué ara se'ls emporte un granuja com tu. I per acabá, senyores mios, dispensen-me si daván de vostés dono una mà de solfeo a.n este pescaherències. (Se li avança.)

Roc. Duro...

10 **Notari.** No.m pegue sinyó, No.m pegue que io no hu sóc.

Ricardo. Com que no hu ets?

Notari. No, que no hu sóc, que ets tu. Que hu digue.l fondiste.

Roc. Io me'n rento les mans.

Eduardo. Un momén, senyós meus. ¿Qui és qui Ricardo Llepolis i Papabenet?

15 **Ricardo.** Este sinyó, este (Pel Notari.)

Notari. No, que hu sou vós.

Ramon. (Pel Notari.) Les senyes vostres no corresponen a les que io tinc del tal Ricardo, és veritat, pero mentres tan trobo a l'atre, m'esfogaré en tu... (Va per pegar-li pero Eduardo l'aguanta dién.)

20 **Eduardo.** No li pegue, que tot se pot arreglá. Sàpigue que este xicot és nebot meu, i sàpigue també que tí que heretá més de tres millons de pessetes. ¡Veigue si val la pena de respectá a un ximple que té tans rals!

Ramon. ¿Quan ha dit que ha d'heretá?

Eduardo. Més de dotze millons de rals.

25 **Ramon.** Dispense sinyoret, dispense i quan vulgue ia.s pot casá en la meua Paquita.

Eduardo. Pero és lo cas, que ell diu que no hu és Ricardo.

Notari. Sí que hu sóc, sinyó, sí que hu sóc.

Eduardo. Pues no cal parlá més. Anámon de seguida.

Roc. Ai, ai, ai! Això.s destorba.

Eduardo. Apa, anem. Pero mira, abans ia pots dir-li al sinyó (Per Ramon.) que de lo del casori no hi pot haver-hi res.

Ramon. Per qué? ¿Que de voltes vosté ia és casat?

5 **Notari.** No sinyó, no.

Ramon. ¿Conque no és casat? ¿Pos que és?

Notari. Aficionat.

Eduardo. No és casat, ni.s casarà, si no vol pedre la herència.

Notari. Com vulgue.

10 **Ramon.** (Amanin lo garrot.) Pues si no.s vol casá, a lo menos vaig a cobrar-me.ls cunills.

(Un poc de meneo.)

ESCENA XII

Dits i Pau.

15 **Pau.** (Entra i queda miran lo quadro.)

Ei?... ¿Que passa aquí?... ¿Porqué se pegan?

Roc. Va de reir, sinyort, va de reir.

Ricardo. Calla. *Si és mi tio. Pase a mi quarto, pase, que allà soy con usted al momento.* Una atra complicació.

20 **Ramon.** (Fixan-se en Pau.) ¿Com? Pau, ¿tu per a qui?

Pau. *Hola Ràmon. ¿Quien iba a pensar en tal dicha? (S'abracen.) Desde Nápoles en que por última vez nos vimos, nada había vuelto a saber de ti.*

Ramon. *Si que es alegron el mio. ¡Vaya sorpresa agradabilísima!... Pero ara hi torno. ¿Saps que podríem parlar com los cristians de Remolins?... Io hu tinc provat, al cap d'un rato de parlar en castellà, me fa mal lo clatell.*

Roc. Sí, sí, qu.hable com natros, si no, nadie nos entendrem.

5 **Pau.** Ets lo mateix Ramon de sempre... (Torna a abraçar-lo.)

Ramon. I tu t'aguantes lo mateix Pau Llepolies. ¿I quin ven te porta per aquí?

Eduardo. ¿Me permeten?... De bo, tu ets Pau Llepolies?...

Pau. ¿Qué tinc que pugue fé dubtá, de que talmén io sóc qui sóc?

Eduardo. Dispense.

10 **Pau.** (A Ramon.) ¿I Paquita?

Ramon. Templada, aixerida i hermosa com una clavellinera.

Pau. Bé, home, bé. ¿I qué busques per estos lligallos? ¿Que també vius aquí a la fonda?

15 **Ramon.** Ca. Hai vingut a trencá l'ànima a.n este ximplet, (Pel Notari.) que ha tingut la barra de demanar-me-la per a casar-s'hi.

Pau. ¿Este? i ¿Qui és este?

Ramon. Un que porta lo teu mateix apellido, i que de segú ni sou parens. Ricardo Llepolies i Papabenet.

Pau. ¡¡¡Com!!!

20 **Roc.** Sí sinyó, mes ben dit, no sinyó.

Pau. ¿En qué quedem?

Eduardo. En qué això és san Boi.

Ramon. Casi, casi.

Pau. ¿Pero quans Ricardos Llepolies i Papabenets hi han aquí?

Eduardo. Això és lo que vull sabé.

Pau. ¿I a vosté qui li dóna candela a.n este soterrá?

Eduardo. Me sembla que per més que.t diguen Pau, xilles massa.

5 **Pau.** A Pau, dixá'l está en pau, si no tens ganes de que en un cop de puny te trenque.l pere, o.t dixé.ls nassos com una pera d'aigua.

Ricardo. Pau, senyores, pau.

Roc. Ia n'hi havia, de pau, pero des que.l sinyó Pau ha vingut, s'ha acabat la pau.

Eduardo. Mut vosté.

10 **Pau.** ¿Pero vosté qué busca?

Eduardo. A mon nebot Ricardo Llepolies i Papabenet, dar-li cinquanta mil pessetes i fer-lo.l meu hereu.

Pau. Igualet que io. ¿Vós qui sou?

Eduardo. No sé per a que servix enviá fotografies als cunyats, no hu sé.

15 **Pau.** Tu ets Eduardo, no hu negues.

Eduardo. (En los braços oberts.) Sí, home, sí. (S'abracen.) Si que t'ha costat regoneixe'm.

Pau. Despues parlarem: Primé, aclarim est.ambolic. ¿Tu a qué has vingut?

20 **Eduardo.** A buscá per a emportar-me'l, al fill de mon germana Dolores, i fer-lo hereu de la meua fortuna.

Pau. Pues, io també hai vingut en busca del mateix subjecte, i per la mateixa fi.

Eduardo. (Pel Notari.) ¿No trobes que no sembla per a res a ningú de la nostra família?

25 **Pau.** ¿Qui és este?

Eduardo. Sí, home. Este és Ricardo, lo nostre nebot.

- Pau.** Pero si no és este, san cristià, és este (Per Ricardo.)
- Roc.** ¡Déu mos ampare!!!
- Ramon.** Ja t'han enganyat. Lo tal Ricardo, és este. (Pel Notari.)
- Pau.** Io.m tornaré boig.
- 5 **Notari.** I io també!!!
- Pau.** (Decidit, al Notari.) ¿Tu ets Ricardo Llepolies i Papabenet? Si ets tu, en este cas, ¿Tu que ets, un granuja, un estrafalari, que.t burles de la gen de bé, que ve de fora? ¡¡¡Acabem!!! (Al Notari.) ¿Com te dius?
- Notari.** Ricardo Llepolies i Papabenet.
- 10 **Pau i Eduardo.** ¿En qué quedem?
- Pau.** ¿I a tu?
- Ricardo.** Ricardo Llepolies i Papabenet.
- Pau i Eduardo.** ¿En qué quedem?
- 15 **Roc.** En que tots tenen raó. Io hu aclariré.
- Pau.** ¿Tots tenen raó, naceres?... Mira quin atre per aclarí misteris. Creu que no.m recordo de lo que m'ha passat a l'arribá a.n esta casa?
- Ricardo.** Io hu aclariré.
- 20 **Notari.** ¿Tu? Los pillastres no tenen vot, entre persones, *al parecer decentes*.
- Ramon.** Que és això de "*al parecer*"?
- Notari.** ¿Que no està ben dit? Vull dí que vostés, al "*Parecer por esta casa ia.s veia que eran decentes*".
- Ramon.** Ah!... Pensava.
- 25 **Pau.** Això, no pot quedá així. Es precís que posessem en clá tot este enciam. (A Ramon.) Diques, Ramon ¿a qué ve tot això?
- Ramon.** Oh, sé tan com tu.

Pau. No, -si ia ni sé.l que.m dic-, vull dí, tu ¿a qué has vingut a.n esta casa?

Ramon. A trencá l'os del corpó al que m'ha enviat esta carta.

(En repte la trau i llig.)

5 *"Sr. D. Ramon Pocason i Llumets. Muy querido papá suegro: La circunstancias apremian. Si no me dá hoy mismos a su hija Paquita por esposa, se va a armar un "quinocio". Le declararé la guerra al gallinero, i le dejaré sin un conejo y sin un solo pollastre. Opta usted entre los pollastres y su hija. Necesito saber su resolución, antes de dos horas. Le espero en la fonda de Roque Patou i Foguerills, llamada de la "Mosca".*

10 *Su yerno que le quiere con todos sus pedasones. Ricardo Llepolies.*

Pau. ¿I qui ha escrit esta carta?

Ricardo. Io, tio.

Eduardo. (Al Notari.) Així, vós qui sou?

15 **Notari.** Abans, servidó, me sembla que era, i crec que als demés també.ls hu semblava, que io era Don Eusebio Panolla i Beltrol. Ara m'han dit que digue que io sóc Ricardo Llepolies i Papabenet.

Pau. Dixa't está de que.t sembla, i dis-mos en definitiva qui ets.

Notari. Oh! casi que no hu sé. ¿Vosté qui vol que sigue? (A Eduardo.)

20 **Eduardo.** Lo Panto, Mazantini, l'Home dels Nassos, quansevol, tots, menos aquell a qui vull doná les cinquanta mil pessetes.

Notari. Tan que m'alegraria rebre-les. Tan bé que.m vindrien.

Eduardo. Lo que.t vindrà bé, siran uns quans cops de puny al tos, per ximple. Mai hu hauria cregut, que tot un sinyó notari, s'avingués a fé certs paperets. ¡Senyores, tot un notari!!

25 **Roc.** No hu és, notari sencé. Més ben dit, per a sé notari, li hauríem de traure les parafolles i escarrar-li.l panís. Es un notari per a acabá.

Ramon. Més misteris?

Ricardo. Aquí no hi ha cap misteri, és que Roc no s'ha sabut explicá. A.n este

sinyó, li diuen d'apellido panolla, i com la panolla té per ànima un notari, vale aquí lo que volia dí Roc, que no era un notari acabat.

Eduardo. Ia dia io que hi hagués ningú que s'atrevisgués a rebaixá de tal modo una digna professió...

5 **Notari.** (Enfadat.) Io no rebaixo res.

Eduardo. Mira, lo que pots fé és anar-te'n, que si no encara.m faràs enterbolí de celles, i rebràs.

10 **Notari.** Sí que me n'aniré. Pero que.m paguen abans lo treball meu. La escritura de venda i traspàs de la fonda que este matí, abans de vindre vostés hai extés a favor d'este Ricardo Llepolies. (Per Ricardo.)

Eduardo. ¿Conque tu ets l'amo de la fonda? ¿Conque a pesar de lo que en la meua carta.t dic, l'has comprada?... Pues no hi ha res de lo que les cinquanta mil pessetes, ni de la herència.

15 **Roc.** Era de riure, la venta, no veu lo Notari que l'ha feta? L'amo de la fonda sóc io.

Pau. Conque és mentida lo de que la fonda era teua? ¿Conque no estàs establecido? Tampoc, per la meua part hi ha res de les pessetes ni de l'herevatge. Ben clá te hu dia en la carta.

20 **Ricardo.** ¿Conque.m quedo a la lluna de València i en lo canteret de les il.lusions fet a miquetes?... Pues estic ben fresc.

Roc. Qui està ben fresc sóc io.

25 **Eduardo.** A vore, a vore. A veam si això té adob. A veam si surgim este botern. Encara no estic segú de que tu (Per Ricardo.) sigues lo nebot que io busco. Hai sentit en poc rato tantes coses, que tinc dret a dubtá de tot. Si.m dones una prova evidén de que tu ets verdaderamén lo fill de man germana Dolores, que al cel siga, pensaré, si puc fé algo per tu.

Ricardo. (Trau uns rosaris de la butxaca i del pit un medallon i.ls hi ensenya, sense soltar-los.) Aquí té la prova. Veigue si esta no és sun germana Dolores i veigue si estos no són los rosaris de ma iaia.

30 **Eduardo.** (Los hi estira de les mans i.ls besa.)

Gràcies Déu meu!. Me concediu la ditxa de que recupere los Sans Rosaris de la meua, juntamén en lo retrato de la malaguanyada Dolores... Gràcies nebot, los

rosaris per a mi valen més que la mitat de tota la meua fortuna. Ia no s'apartaran de mi.

Ricardo. Ei... poc a poc. Estos rosaris, no poden aná a mans de cap tarambana; per a.n això, ia estan bé en mi.

5 **Eduardo.** Tindries raó, si tenia la desdita de sé lo que.t figures, pero per sort, no sóc lo que en la carta dia. Si en la carta.t dia que io era un vell verós, era solamén per a provar-te, i per poc la tal prova.m costa un gros desengany. Per l'amor que demostres a ta mare, veig que no ets tan degenerat com a primera vista sembles. Si.m promets que d'aquí endavan siràs un home com cal, vorem de que
10 percibixques algo de la meua fortuna.

Pau. Tu, (Per Eduardo.) ia estàs aclarit. Ara vaig a vore si m'aclarixo io. ¿Com me provaràs que tu ets l'amo de la fonda, sen així que ton tio Eduardo i Ramon m'asseguren que no hu ets? Aveam, escudella, ia que dius que ets fondiste...

15 **Ricardo.** Ia.n tenim un de segú. (Per tio Eduardo.) Ara assegure.m a.n este.

Pau. Xarres o no?

Ricardo. Tio Pau, li asseguro que hai sigut i sóc amo de la fonda. La prova està en que aquí minjo i dormo i hu faig tot, i no hai pagat un cèntim. ¿Es veritat sinyó Patou?

20 **Roc.** L'evangeli.

Ricardo. Ademés, pregunte-hu als mossos.

Pau. Esta escopetada t'ha fet figa. Perqué.ls mossos, m'han dit que no creuen que tu aquí sigues l'amo.

25 **Ricardo.** ¿Ells li han dit això? Los morralets!... Después de convidar-los com los hai convidat. Bueno, diguen lo que vulguen, io sóc l'amo de la fonda, i un atra, aquí està.l Notari que va fé escritura de venda.

30 **Pau.** No.m traus de dubtes. Vull una atra prova. A veam. Si, com dius, tu ets l'amo d'esta fonda, sabràs guisá. Si mos arregles uns bons macarrons a la italiana, per a tots, creuré que estas establecido, i com io sóc home de paraula, com te dia en la carta, te faré entrega de les cinquanta mil pessetes que.t tinc promeses.

Ricardo. Ai tio!!!

Pau. No hi ha tio que valgue. Espavila.t. Són bones de guanyà cinquanta mil

pel.les.

Ricardo. (En resolució.) Bueno, vaig a fer-los, los macarrons. (Se'n va, pero Pau l'agafa del braç dién.)

5 **Pau.** Ca home. Tu a mi no me la friges. Tu no.t mous d'aquí. Allí tens al cuiné, i és clá la cosa no tindria gràcia. Después hi aniràs a la cuina. Com los amaniràs, que hi posaràs i demés. Esplica't ¿Qué faràs?

10 **Ricardo.** ¿Quans som, sis? Pues agafaré mija roba de macarrons los freigiré en unes quantes cabeces d'alls. Hi posaré pebre roig, i un bon raig d'aiguadén d'herbes. Hi revoldré nou baldanes sacsanudes, i desmollaré un ganyobal d'abadeijo. Sofregiré una dinada de julivert, hi picolaré una lliura de farina de guixes; trinxaré mig quarteró d'escolunyes; hi posaré mandonguilles i un cuixa de vaca, tres freixures de corderet, pollastre, titot, i butifarra blanca de la Rosó. I afegiré claus i canyella, i xorovies i àpit, una mica de l'os del corpó, i xoricets estremenys. -¿Pataques se n'hi posen? Bueno, no n'hi posaré. Aniré remenan-hu
15 i después hi posaré col-flò i allioli i caldo Maggi, i farina i ous durs, i pastissets de la Gandaia i quan estiguen cuits,

Pau. Si.ls tastem, farem cap tots al Pla d'Abaria. Tenia notícia de que érets un poca xumaina, pero mai m'hauria cregut que hu fosses tan. Volia provar-te i vaiga has conseguit fer-me passá un bon rato.

20 **Roc.** A costelles meus.

Notari. ¿I de mi qué.n direm?

Ramon. (A Eduardo.) Bueno. Quedem en que tu.l dixeràs casá en la meua Paquita.

Eduardo. (Pel públic.) Lo que.ls sinyós diguen.

25 **Roc.** (Al públic.) Diguen-li que.m pague.

Notari. Au, diguen lo que diguen io.n donaré fé.

Pau. ¿Vosté que ha de doná vosté? Acabem.

Ricardo. Sí, acabem que tinc fam. (Al públic.) Senyós, si mos aplaudixen, los convidaré a la meua boda en Paquita. Ah... los aviso... No hi hauran macarrons...

TELON RÀPID

Alabat siga Déu i la Verge de la Cinta.

A CONCIÊNCIA TRANQUILA, CARA CONTENTA

Joguina en un acte i en prosa, feta a posta per a les xiques de "La Escuela Dominical". 25 de gener de 1920.

"Benaventurats los que treballen pels humils.

5 Ditxosos los que en los seus esforços, porten una ànima a Déu, perquè Ell en llarguesa los hu premiarà.

Benaventurats los humils si tenen qui ls guia pel camí de la vida i ls lliura de les mil espines que s troben per la sendera, pues ells arribaran a la glòria: que a tots mos la done Déu i la Santíssima Verge de la Cinta".

PERSONATGES

10 ROSETA

RAMONA

Criades de casa D. Rafel

CINTETA

15 MIGUELA

RITA

PASQUALA

Criades de casa D. Rómulo

CARMETA

20

EMILIA

L'acció a la casa de D. Rómulo, a Tortosa.

Dreta i esquerra la de l'actor.

ACTE ÚNIC

5 L'escena representa la sala de planxá i de jugá.ls nens en los dies de fred i de pluja, de la casa de D. Rómulo.

Escampats per allí trastes varis de jugá, i cadires de tota mida. Una troneta. Un brasé en conca i paleta de coure. Una taula en tapet ample i roig. Una cistella de posá papés esgarrats. Portes les que convinguen, con tal al centro n'hi haigue una de practicable detràs de la que hi figurarà está lo teléfon.

10 ESCENA I

Carmeta i Emília.

15 (A l'alçar-se.l telon apareix Carmeta planxan una falda en una post que descansarà sobre.l respaldo d'una cadira per un cap i per l'atre damunt la taula. Emília entra i surt andreçan. Carmeta, mentres planxa, canta a crit pelat una quansevol cançó, sobretot en molta gresca.)

Emília. Alça mana... Com t'asfogues. Com se coneix que no tenim los amos. Aprofita't ara que estan fora.ls sinyorets.

20 **Carmeta.** ¿Pos qué faràs menos? Estos vuit dies que estaran fora, me semblaran un sospir. No.ls anlloro gens, ambonarrefé. Me pots ben creure.

Emília. Quansevol diria que mos fan mal tracte, sentín-te parlá.

Carmeta. Això sí que no. Pero xica, haver-te d'alçá a punta de dia, posar-te a rentá bolquims, planxá.ls baberos, arreglá i averiguá la roba de tota la catxipallada, límpia.ls les botes, ¡per a nou! mana, per a nou.

25 **Emília.** I que tots caben dins d'un sombrero.

Carmeta. Después porta.ls al col.legi.

Emília. Ancora això tira que te vas, perquè allavons veus "allò" ¿no?

Carmeta. Bueno, bueno, lo que allavons veig, res vos importa.

Emília. Pues la Sinyoreta diu que no.t convé este xicot.

Carmeta. Ia.n parlarem d'això. Tot són coses de Rita la cambrera, que l'ha pegat en qué si és ratat i una mica carregat d'aspal.les. Esta Rita és una cutxamandera.

5 **Emília.** Per a mi, lo que a Rita li fa parlar mal de tots los xics, es que vamà que té ganes de sé monja.

Carmeta. Per això.l sinyoret, li diu la santita.

Emília. Tan com santa, no dic, pero molt bona xica, sí que hu és.

Carmeta. Tot lo que vulgues, pero és massa batxillera: en tot se posa, tot hu vol sabé, sempre està fen sarmons.

10 **Emília.** (Remedan en veu de nas.) Xiquetes que demà no perguésseu la missa, que és dumenge.

Carmeta. (Exageran més lo del nas.) Que ham d'anà a combregá.

Emília. Que.ls xicots són tots una colla de plagues.

15 **Carmeta.** (En to natural.) Veus? Tot la hi trobo bé, menos esta mania que té als novios.

Rita. (Des de dins cridan.) Xica, Carmeta ¿qué és esta auló de sucarrim?

(Surt Rita en les mans al nas.)

ESCENA II

Carmeta, Emília i Rita.

20 **Rita.** Qué us se crema?

Carmeta. (Alça la planxa i apareix la falda cremada. L'efecte es conseguix cusin un drap del coló del cremat retallat a la mida de la planxa. Al vore la malura, tota sofocada diu.)

¡Ai!... Desgràcia meua. És la meua falda, que parlan en Emília me s'ha cremat.

Rita. Ia devíeu parlá de novios, si voleu dí la veritat, no?

Emília. Xica, no t'apures, que en un pedacet te se dissimularà.

Carmeta. Mala sort. ¿Qué li farem?

Rita. ¡I.s queda tan fresca!

5 **Carmeta.** Qué m'hai d'arrancá.l monyo? Xica, fuig!, les pedres al marge. Tot s'arreglarà, més no sigue Qué dus aquí?

Rita. (Que porta a la mà una garreta de mel, un pa i un gavinyet.)

Lo berená.

Carmeta. ¿Mos convides? Vaiga, pues.

10 **Rita.** Tastareu la mel que m'ha enviat mon germana. És de primera. És més dolça...

Carmeta. (Còmicamen séria.) Més que la mel, Rita?

Rita. Ets ben burleta també, Carme.

15 Toca.l teléfono. Rrrrrring...

Carmeta. ¿Qui deu tocá a.n estes hores? Veigues, Emília.

Emília. Vés-hi tu, vols, que jo no m'aclarixo.

Rita. Ia hi aniré io.

Carmeta. No, no. Ia hi vaig io. Mentrestan tu llesca pa.

20 (Va al teléfono. Dins al quartet que figura está a la mateixa vora de la porta. L'efecte es conseguix en un despertadó si és que no hi ha teléfono a l'escenari. Se coloca la que parla de manera que.l públic la veigue de perfil. En la mà fa acció de doná voltes al manillà del teléfono figurat mentres la que aguanta.l despertadó lo dixa tocá; una vegada fet lo ring ring d'avís, agafa l'auricular que.s pot figurá en tros de cordó en un cartonet a la punta posan-se'l a l'orella com qui escolta i contesta dixer l'espai necessari entre.ls incisos de la conversa de la que només se sen lo que Carmeta diu.)

25 **Carmeta.** Diga?... Qui és?... Ah, ets tu?... Com estàs, prenda meua ansucrada?... (Rién.) Xica sííí... Sí, sí estem tot soles... Los sinyorets són tots fora. Han marxat

al poble dels papàs a passá festes... ¡Guai?... És dí que també esteu soles?... Veniu, sí, que xalarem... (En molta gresca.) Ole, ole, i ole, viva... viva.

Rita. ¿Qué tens, xica, tan contenta? ¿Que t'ha surtit lo quadro de les Esclaves?

Carmeta. (Que no ha dixat l'auricular.) Vaiga, pos veniu. Sí, tenim gramófono.

5 **Rita.** Vo.l pintareu, que.l tinc tancat.

Carmeta. Veniu de seguida... Sí dona sí, totes. (Penja l'auricular i surt tota contenta saltan i brincan.)

Emília. Qui són xica?

10 **Carmeta.** Les criades de D. Rafel. Estan com natros, sense.ls amos i diuen si poden vindre a passá aquí la tarde. I ia hu hau sentit, ara vénen.

Rita. Déu mos ampare. Ara vé la revolució. Cuidadito eh?... Aquells dimoniots de Cinta i Miquela, me fan més temó que una nit de trons, són prou per a revoldre mig món, i burlar-se de l'atre mig.

Emília. Vés, ja pots tancá.l piano, que si no Cinta...

15 **Rita.** Pos que ella.l piano lo sap tocá?

Carmeta. No, pero tan si val. Ella s'hi assenta i comença a pegá cops a les tecles i fa la mar de comèdia, i canta i s'escanya i fa la mar de comèdia. L'atre dia mos va cantá ella tot sola lo dúvol de l'Africana i la Canción del Olvido de la Garrofina.

20 **Rita.** (Rién.) Bueno, bueno, tot està bé, si procurem no ofendre a Déu Nostre Sinyó.

Carmeta. Al sarmó hai sentit mil vegades, que Santa Teresa sempre estava contenta i que era mol de la broma, i això que era Santa. Sempre hai sentit dí, que a conciència tranquila, cara contenta.

25 (Entra Pasquala tota sofocada com acaban-se de rentá i mig aturrullada diu.)

Pasquala. ¡Xiques, qui ve?... Al jardí, hai vist entrá una colla. De primé antuvio s'han posat a tallá palmes de la palmera, i a l'acudí.l jardiné, l'han emprés tot rién i barallan-se a cops de palma dixan al pobre Josepet astamordit com una gallina banyada. Qui són xiques?

(Carmeta ha surtit a rebre-les i entra tota contenta en molta gresca dién.)

Carmeta. Són elles. Ia estan aquí.

ESCENA III

Totes.

5 (Entren Cinteta, Miguela, Ramona i Roseta agafades de les faldetes i en una palma a la mà cada una i cantan a crit pelat la marxa real de la doctrina.) La Verge Maria és nostra protectora, reial defensora... (Cinteta sense acabá la frase musical salta i a crit pelat i agafan-se a Rita diu cantan a la que següixen les atres.) Guerra, guerra, guerra contra Lucifer.

10 (Cinteta fen un gran crit i començan a cops de palma diu.)

Visca la Mare de Déu de la Cinta!!!...

Totes. Vivaaaaa!!!

Cinta. ¡Viva san Soroll i san Batibull patrons del bon humor i de la grescaaa!!!

Totes. Vivaaaaa!!!

15 **Miguela.** Viva Rita, la santa de la collaaa!!!

Totes. (Menos Rita que.s mostra enfurryada.) Vivaaa!!!

Rita. Ja comencem. Sempre.n voleu de la meua.

20 (Formen grups ben animats, abraçan-se i besan-se, pegan-se pessics i fen-se mameus... Carmeta, Cinta i Miguela, Ramona, Emília i Roseta, i més assenciades i serioses Rita i Pasquala.)

Cinta. (A Rita.) Dona, si.n volem de la teua és perquè t'estimem.

Rita. Pero.m feu rabiá.

Carmeta. Prou. No mos poséssem séries.

Pascuala. No sé com vos agrada.l xivarri. Io estic per la tranquil·tat.

5 **Miguela.** Pos a mi m'anxisa la borina. Io estic per la gresca, la revolució, lo xumenedè, la saragata. Més m'estimo una ri·lla, que cinc-centes llàgrimes.

Cinta. Io també. No vull semblar-me al Dimoni que diu que sempre està trist.

Pascuala. Tot es qüestió de gènits...

Ramona. Pero, hem vingut per a plorá o per a riure i xalá?

10 **Emília,**
Miguela,
Carme. Per a riure, mira tu esta.

Cinta. Pos ¡Viva san soroll i santa saragata viuda!! (Totes.) ¡¡¡Viva!!!

Rita. Desvergonyides. Veigues al soroll dir-li san i viuda a la saragata (mig rién.) Poques latxes.

15 **Roseta.** És de broma, dona, és de broma.

Miguela. ¿Sabeu que podríem fé?

Rita. ¿Qué?

Miguela. Fem cine.

Cinta. Ben pensat.

20 **Miguela.** (A Pasquala.) Vine cap aquí. Tu i io farem la "penícula". Tu que sempre estàs séria, siràs la mamà. Io siré la sinyoreta, que sempre suspira i.s mossega les ungles; tu.m maldaràs, i io faré com qui agafa.l gat i li començaré a estirà la coa i mossegar-li les orelles, i ell començarà a marrameus. Tu.m pegaràs carxotadetes i ploraré. Cinta sirà lo municipal i vindrà i voldrà portar-te al quartelillo de la Rosó, i io sumicaré i m'agafarà.l batistot; tu acaçaràs a Cinta i antrompestaràs i cauràs al brasé, i al sentí que.l pané te se sofrima, començaràs a crits i patades, i faràs caure.l tapet i la taula i les cadires i jo m'estaré morin
25 allí al racó i estes se'n riuran. Va. Comencem. Marrameu, marrameu... (Molta gresca i grans marrameus i estiracons a Pasquala com animan-la a que li pegue.)

Pasquala. Dixa'm está poco suco. Ja sabia io que mos surtiries en un dels teus deslligos. Vaiga, vés tu i.l cine.

Rita. No direu lo que hai pensat?

Totes. Qué?

5 **Rita.** Que podríem berená.

Roseta. Io ancara tinc cacaus del dumenge passat.

Miguela. I io regaléncia de xocolate.

Rita. Fuigiu, en la regaléncia i.ls cacaus. Mireu, aquí tinc mel.

Carmeta. Xiquetes, i és més dolça.. (Burleta.)

10 **Cinteta.** La mel?... ¿Sabeu que diu de la mel, lo nostre sinyoret, que és tan savi?

Pasquala. Vorem en quin disbarat mos surtirà.

Emília. Digues xiqueta. Dixa-la corre a.n esta Pasquala, destorba cines.

15 **Cinta.** Pos lo sinyoret diu que la mel, és l'alegria dels hòmens a la terra, com la glòria és l'alegria per als benaventurats al cel. Així com les abelles fabriquen la mel xupan la dolçoreta de les flòs, la glòria la fabriquen los angelets xupan la dolçó de les oracions que surten pures dels nostres cors.

Miguela. Pasquala, ara tu xúpate esa. Ia has vista si hu ha sigut gros lo disbarat.

Pasquala. Pos és la primera vegada. Bueno, en prèmit Rita li farà la llesca més grossa.

20 **Cinteta.** Si és prèmit per lo que hai dit, lo guardaré per al sinyoret perquè ell se l'ha guanyat.

Carmeta. Ia tenim sort de tindre uns sinyorets tan bons.

Ramona. També la tenen ells de tindre unes criades tan bones.

Roseta. Alaba't ruc, que a vendre.t duc.

25 **Cinta.** Les dos coses són veritat. Pero hi ha que dí, que si natros som com som, als sinyorets hu devem.

Rita. Pos com està fet això?

Cinta. Miguela, conta.ls aquell quiento que mos va contá.l sinyoret

Totes. Sí, sí, vinga.l quiento. Conta.

5 **Miguela.** Fuigiu, no.m conturbésseu. Que vo.l conte Cinta, ella que té gràcia. Io tinc molt mala pata.

Pasquala. Ale, vinga, conta.l tu. I no.t faces de pregá, com aquelles tontetes que s'hu fan dí vin vegades.

Cinta. Com vulguésseu. Assentem-mos (En gresca s'assenten forman un quadret.)

10 **Emília.** Silencio, vatros i les cadiretes.

Cinta. Una vegada era lo Sinyó Roc Camamirla i Forrellat. S'havia casat per quatre vegades i a les quatre dones les havia fet morí màrtirs, pos tenia un gènit de mil dimonis.

15 **Rita.** (A Carmeta.) ¿I encara.t vols casá bèmia?... Si tots són com este.ls homenots. Bé li pot dí, hòmens...

Roseta. Calla garça.

20 **Cinta.** Pos bueno. Al morir-se-li la quarta dona, als pocs mesos va fé demaná per a casar-s'hi de seguida a Càndia Rosegons i Caliu. Ella li va dí que sí. Xica, li dien les amigues ¿Pos que t'has begut l'entenimén, Càndia?... Pos que no saps que n'ha matat quatre i cada dia Roc és més dolén?. Tan si val, replicava ella, a mi no.m matarà. Aquelles van morí per tontes. Ia hu voreu, ia hu voreu. Es que a Roc, no van entendre-li.l gènit.
Bueno, bueno, per tu faràs.

Emília. ¿I qué va passá?

25 **Ramona.** Calla dona i dixá dí, ia hu sabràs.

Cinta. Pos sí. Ia tenim casats a Càndia en Roc. Com ia vos hai dit, Roc era més dolén que la pesta.

Pasquala. Com tots.

Cinta. Una guixa de mal coure. Al seu costat no hi podia está ningú. Si li

contradien, començava a buscallades. Quansevol nyinyeria.l traia de tino i semblava un home boig. Per no res perdia l'oremus.

Carmeta. ¿I Càndia, com se les va apanyá?

Rita. Com se coneix que pica a pondre, que li interessa.

5 **Miguela.** Si anem en estos antrompessons, mai arribarem a la fi del quiento. Dignes, xiqueta.

10 **Cinta.** Pos sí. Se van casá. Los tres dies primés, Roc no va trobá motiu per a enrabiar-se i per aiçò estava de mal humor, perquè no podia passá sense pegá a la dona, pos vamà que les que havia tingut, ia.l primé dia, los va acaná l'esquena, acalentan-les en grans tunyines...

Ramona. Lo gran mal home.

15 **Cinta.** Pos sí. En los tres primés dies va fé morro aixut, no va pugué pegá a Càndia. Al quart dia, ell que va i s'alça: aparella.l burro, agafa una suriaca i se'n va aná cap a la muntanya dien: ia voràs a la nit quan torne com la tastarà. D'esta nit no passa, esta nit per força.m tindrà de replicá, i ia estarà armada. La dixeré més blava que un lliri, nada que no s'escaparà, i en les ganes que tinc io de sarau.

Ramona. I li va pegá?... Pobra Càndia.

Miguela. Calla i no sigues boba.

20 **Rita.** És clá que la va degué baldá a la pobreta, en sé a la nit. ¿Si són tan ruíns los homenots!.

Cinta. Dixeu dí. Vat aquí, que en sé cap allà entre dos foscams, van arribá Roc i.l burro de la muntanya. Per a entrá a la casa s'havien de puijá quatre o cinc escalons. Totes sabeu que l'animal més tossut i que menos vulgue arreculá és lo burro.

25 **Ramona.** Sí que és veritat. Natros teníem una burra que li dien Sagasta...

Rita. (Interrumpín.) A on mos surt ara esta en la seua Sagasta... Calla d'una. Dignes, xiqueta. ¿Qué li va passá a Càndia per culpa de Sagasta, bueno vull dí per culpa del burro de Roc?

30 **Cinta.** Ia hu voreu. Al sé a les escaletes Roc, i.l burro, Roc va cridá a Càndia.- Xica tu, baixa.l llumané, m'ajudaràs a fé entrá.l burro. Per a fer-lo entrá, l'havia fet anculá contra la casa, tocan la coa a les escaletes, per a fer-lo entrá a recules. Càndia va vore la ximplada de Roc, pero no va dí res encara. Roc va amaní la suriaca, tot miran-se de recuenco a Càndia. Ara, ara sirà la meua. Ara te la

- guanyes Càndia. Ja hu voràs. Atràs, atràs burret. Ca. Lo burro més sèrio que un municipal, sense dí ni una paraula, no.s menejava del puesto. Atràs burret... Ajuda'm, bauba, qué fas?... A tu t'hu dic, Càndia, ajuda'm. Ara, ara, dia Roc, ara, pero Càndia muts. Feia mutxeli, muixoní i boca de títero, només se mirava a Roc
- 5 i al burro i se'n ria per baix barba com los cunills. Roc, empipat perquè Càndia no li dava motiu per a començá.l "solfeo", fet una fúria li va dí: ¿Pero tu no dius res?. Càndia va contestá: ¿Anem a vore, per qué li pegues al burro?. Roc amanín la suriaca, respon: Pos perquè vull que entre a recules, ¿Qué hi tens que dí? -Si.m contradiu, ia hi som. Dignes, ¿qué hi tens que dí?... Va alçá.l totxo...
- 10 **Ramona.** Aiii! pobreta Càndia! La va degué astussolá vitat?
- Cinta.** Estava Roc en lo totxo a l'aire a pun de dixer-lo caure damun les costelles de Càndia, segons lo que responguessa pensan-se que Càndia li hauria dit que ell era més burro que.l que ell volia fé entrá a recules, quan Càndia rién li diu: ¿Qué vols tu, que l'animalet entre primé per la part de la coa, que entre a
- 15 recules, tat xiquet?. -Sí, qué vols, qué t'hi fa a tu? ¿Qué hi tens que dí?. -Pos... que fas mol ben fet de fer-lo entrá de coa, pos prou tems ha entrat de cap.
- Per primera vegada, Roc va sé vençut i sempre des d'aquell dia en avan, Càndia en la seua paciència i en la seua constància va convertí a Roc, que era un renegat i boig, en un home bo i com cal. I.l qüento s'ha acabat.
- 20 **Emília.** ¿I en este qüento, vatros vos hau fet com sou?
- Carmeta.** I si.l recordem quan mos caséssem, podrem fé bons als nostres hòmens.
- Pasquala.** Hi ha que dí que la Paciència i la Constància són millós medicines que les millós de casa.ls boticaris.
- Rita.** Paciència per a sufrir-mos i constància per a estimar-mos i ajudar-mos.
- 25 **Miguela.** Ia hu sabeu. Si.ls amos s'enfaden, sufrim-los, i no contradir-los així vulguen ambutí.l piano dins d'una sopera.
- Roseta.** Guai? Veig que ia mos hem posat séries.
- Carmeta.** Xiques, endevineu qui.s casa?
- Pasquala.** Ia.t dic jo maneta, sempre tens lo pensamén ficat en lo casori.
- 30 **Carmeta.** Com no dieu res, d'alguna cosa hem de parlá... (Pausa.)
- Miguela.** A qué va que ningú de vatros m'andevina lo que esta nit hai ensomiat?

Totes. Qué?

Miguela. Pos que Cinta era la reina d'Espanya.

Rita. Maneta, quin ensòmnit.

Miguela. Voleu vore com ha sigut la cosa?

5 **Una.** Vinga.

Atra. A vore.

Atra. A vore si mos aixoreigem.

10 **Miguela.** Tu Cinta, vine en mi. Veniu vatros també Mília, Carme, Roseta i Ramona... (En molta gresca se'n van dins, emportan-se'n Miguela a l'anar-se'n lo tapet de la taula, la paleta del brasé i la panera dels papés esguinzats.)

ESCENA IV

Rita i Pasquala.

Rita. Quin enciam de carxofeta n'aixirà d'esta anfància?...

Pasquala. Alguna comèdia de les d'elles.

15 **Rita.** Quines xiquetes més alegres!

Pasquala. I bones. Io si.ls faig de vegades cara séria, és perquè no.n facen massa. Aquí està Carmeta, que és un dimoniet, és la nostra alegria, sempre està contenta, només li trobo que és massa festeijadora.

Rita. Mentres vaigue a fi de bé!...

20 **Pasquala.** Això sí, en quan se li atansa un borinot i veu que no du més que intencions de fé.l mec, l'engega a dida de calle donan-li garró. Io me l'estimo com si.m fos germana. Los sinyorets també la volen mol.

25 **Rita.** ¿I qué.n direm de la Cinta i de Miguela? Sempre estan de teque, sempre de platxèria. Treballen i canten, riuen i ballen, semblen dos cadarneretes en formigó, no estan assossegades un momén. Tenen sagno d'àngel.

Pasquala. Pos quan va vindre del poble no eren gaire bones peces, pero és lo que diem, van arroplegá bones companyes, i entre.l bon exemple dels amos i les ensenyances de la "Escuela", se van baratá, i ara són les millós xicotes de la colla.

5 **Rita.** Pos qué? Si.ls amos volien, n'hi haurien de criades dolentes? Si ells mos tenien com a filles, ¿qué hauríem de fé natros més que correspondre?

(De dins surten; davan en aire de majestat còmica, Cinta, posat lo tapet roig de la taula, a modo de manto reial; al cap, la panera dels papés o a falta de panera un cabasset d'aná a la plaça adornat en coes d'all i julivert i descasan al braç a tall de cetro reial, la paleta del brasé. Detràs de la reina, aguantan lo ròssec
10 va Miguela, disfrassada en un refajo de coloraines i un manto fet d'un cobrellit o vànua. Detràs Carmeta i Emília, vestides per l'istil de Miguela, duen agafat per les puntes un cuixí anrellamat d'estos que solen haver-hi pels sofàs i les atres dos, Ramona i Roseta, igualmén disfrassades, duen un palma cada una i totes menos Cinta poten una bengala encesa roija a pugué sé. Totes en molta pausa i
15 gravetat s'atansen cantan imitan a les cornetes la "*Marxa real*". Miguela a l'arribá a les "*candilejes*" dixa.l ròssec i agafa la "troneta" dels crios i la col.loca al centro de l'escenari, i en molta comèdia, hi fa assentá a Cinta, posan-li als peus lo cuixí. Una vegada està ja la reina col.locada, Miguela s'aginolla als peus de la reina i en los braços oberts estirats i decantan de valén lo cos cap avan diu mol
20 còmicamén...

Miguela. Oh, Reina dels foguerills... Oh emperadora del safareig... io.t saludo, i com al teatro del meu poble li van dí a.n aquella atra reina, io també.t dic... ¡Oh reina, catric catrac!...

(Rita i Pasquala se'n riuen en tots los quixals.)

25 **Rita.** Vaiga. Sou lo pur dimoni.

Pasquala. D'aon hau tret totes estes bengales?

Carmeta. Ha vingut una bruixa pel fument i mos les ha dat enceses i tot.

Pasquala. ¿Qué diu este gatet, de bruixes, ara?

Ramona. Són coets que van sobrá la nit de San Joan.

30 **Miguela.** (Com si fa un bando toca TIRATIRARÀ...)

Bando. Se fa sabé, que des d'este moment tothom ha de quedá mut. Per més que quansevol de vatros haigue minjat pa en llengua, que s'aguante les ganes de xarrá, perquè la reina vos va a derequí la palaubra.

(Silencio sepulcral.)

Cinta. *Amadíssimas higas mías mui astimadas. Aprofitando la ocasión ahora que soi reina, no sigais siboques i demanadme lo que vulgais. Todo està consedido. Au, pedid i demaneu, la boca os siga mesura.*

5 **Miguela.** (En molta comèdia i cantan en la tonada d'aquell joc de les xiquetes s'aginolla dien cantan.)

Lo ginoll me'n poso an terra...

Cinta. *Nada de cantamientas, asclava, que a la tuia reina li hace mal la cabezola. Lo que quieras, dis-hu parlando.*

10 **Miguela.** *M'alegraré que s'alivie, sinyora Reina, poro m'astranya que diga que li hace mal la cabeza, porque todas sabem que Su Mastegat, de cabeza mai n'ha tenido.*

15 **Cinta.** *No sigas tan xarraiteta i desvengüercida, com tu reina, asclava, porque si faltas al respeto a mi reial persona, con este cetro, soy capás de hacerte un xiribech, que para curártelo necesitarás todo l'angüén de la farmacia del rumeu... Si quieres pedirme alguna gracia, ya os lo he dit, pedidmela, que ancara que sea ir de la Quila a la Mica mis ejérsitos irán a buscar lo que pidais.*

Miguela. *No cale que vaian tan lluny para que me dés lo que voy a pedir.*

Cinta. *¿Qué quieres?*

20 **Miguela.** *Tres cosas. Primera. Que m fasses part de les figues i anous que despusayer li portaron de su pueblo.*

Cinta. *Como lo que damanas és de lley, consedido.*

Miguela. *Quiero ser la padrina, del crío que haga cinco, quando te cases.*

25 **Cinta.** *No puede ser, porque ya está comprometido para Pasquala. Pide otra cosa.*

Miguela. *Que s'ambaratixque la zaragatona, porque hace más de catorce llunas que no me n'hay ponido, i voy siempre con las grenyas dasta los ocos.*

Cinta. *Es porque t'ampudegan las greñas, por lo que te quecas?*

Miguela. *Sí prenda mía ansucrada.*

Cinta. *Pues xóllate y s'habrán acabado. Venga otra. Tu Ramona, que me demanas?*

Ramona. Com no ets reina de bo de bo, no vull demanar-te res.

5 **Cinta.** Pero com tu sembles boba de cap a peus, espero que.l dumenge vindràs a demanar-me cacaus, i allavons sabràs si sóc o no sóc reina de bo de bo. I tu Roseta, qué demanes?

Roseta. Voldria sabé qué és lo que podria fé quan me se socarra.l minjá, que és la única cosa que al sinyoret li sap mal.

10 **Cinta.** Allà va.l remei. Quan estigues a la cuina guisan, no.t poses a la finestra a xarrá en lo jardiné jove. Es provat.

Roseta. ¡Guai! Això no si val.

Cinta. Pos no.n sé d'atre. Endavan. Tu Pasquala, no.m demanes res?

Pasquala. Sí. Que quan la mamà de la sinyoreta se trompique en lo sinyoret, no tornes a cantà més aquella cançó contra les sogres.

15 **Miguela.** Quina cançó és, xica?

Rita. Que vo la cante.

Citna. Una reina, a l'estrado no canta.

Totes. Que la cante, que la cante.

Cinta. Bueno la cantaré.

20 (Arreglan-se la "corona" i fen mameus en lo "cetro", después de tusí còmicamen, i en la tonada de quansevol de les nostres varians de la Jota en garbo i desgarró canta.)

25 "Si la sogra arriba a sé
de les de cavalleria,
pobret gendre, ia està llest.
Io d'ell me descasaria"

Totes. Bien, bravo, que se "arrepita"

Pasquala. Qué, me concedixes la gràcia?

Cinta. Concedit. ¿Res més vols de la teua reina?... I tu Rita, qué demanes?

Rita. Que no faces rabià més a la pobra Ramona, posan-li al llit sagrantanes i ratulins i que quan fa calça no li despasses les agulles.

5 **Cinta.** Concedit, mentrestan sigue reina. I tu salero, (Per Emília.) qué vols?

Emília. Un añadido.

Cinta. A l'arribà.l temps de les panolles, aspavila't, i feste'n per a tot l'any. I tu Carmeta?

Carmeta. Ia te hu hai dit allà dins.

10 **Cinta.** Demana-u davan de totes.

Carmeta. Una de les coses bueno, l'atra la diràs tu.

Cinta. Digues la cosa. Qué vols?

15 **Carmeta.** Una vergueta de la virtut, per a.n aquelles pobres criades que per aná al mercat, l'amo.ls dóna tres pessetes, i en tres llàgrimes voldrien que.ls portessen al pané lo que en tres duros no podries comprá. Veigues dona, tu que ets reina, si.ls alcances la vergueta que face este milacre.

20 **Miguela.** Sí, sí, vinga la vergueta que prou falta.ls fa a les pobretes. Io.n conec, que cada dia quan van al mercat parlen tot soles, perquè l'amo.ls ha dat mig duro en la ordre de dú a casa peix, verdura, carbó, oli, sal, taronges, pernil, carn de bou, manteca, polvos per a la sinyoreta, beta, botons i la lluna.

Rita. Això ia fuig de la carrilada. Això ia és murmurá, i prou, no.n parléssem més.

Miguela. Prou, bueno. Pero és veritat lo que dic.

25 **Carmeta.** Com és veritat que a.n algunes pobres criades los fa falta la vergueta de la virtut que l'hi hai demanat a Cinta, per lo que hai dit i per atres coses que.m callo.

Cinta. Per a.n estes coses que.t calles la vergueta de la virtut ja la tenim. Se diu Paciència. Recordá't del quiento de Roc i Càndia. Digues l'atra cosa.

Carmeta. Hem quedat que la diries tu.

Totes. Sí, sí que la digue.

Cinta. Això que us vaig a dí, sento que no estigue a la meua mà lo concedir-la, pero sí que està al nostre alcanç demanar-hu a la Santíssima Verge de la Cinta, iestic en la certinitat de que si lo hi demanem en fervor, mo la concedirà, Ella
5 que és la més gran i més poderosa de les reines.

(En repte enèrgic, se trau la "corona" después de llança.l "cetro" i mol seriamén diu)

Lo que li hem de demaná a la nostra excelsa Reina i Senyora és que en
10 dumenge no mos facen fé més que aquelles faenes absolutamén precises. Demanen que.ls amos se recorden de que són cristians i natros no som bestioles, que d'hasta dins de casa coneguéssem que estem en dumenge. Demanem que en dumenge no mos obliguen a fregá.l pis, ni a planxá ni a rentá, ni espolsá, pero sobretot fregá. Pues més de quatre vegades netegem lo que està limpio i espolsem només perquè sí, per fer-mos treballá, per no perdre.l costum de maná. Demanem-li que.ls amos
15 se recorden, de que.l dumenge, Déu lo va fé per a descansá.

Totes. Bravo. Bien.

Cinta. I ara com a reina mano que Rita mos done la clau de l'armari, per a qué Carmeta trague.l gramófon i plaques de Jotes i sardanes, per a fé una mica de ball.

20 **Totes.** Ole, Viva. (S'aixoreigen totes.)

Rita. Ara vo.l trauré, milotxes. (Se'n va.)

Pascuala. Vaiga, veu, que sou lo dimoni.

Carme. Tu siràs la meua parella.

(Surt Rita en lo gramófon i una capsa de plaques.)

25 **Rita.** Aquí teniu este xirimbolo. Aneu en tento de no malmetre.l ¿Qui l'entén per a fer-lo tocá?.

Cinta. Io, porta.

(Posa la placa, dóna corda, anjaga i comença la gran sardanamenta en molta gresca o si.s vol una jota que totes ballen mol animades. En mig del rebombori
30 se sén lo llerg Rrinnng rinnng del teléfono).

Rita. Calleu xiques. Toca.l teléfo.no.

Cinta. Tan bé que anava.

Carmeta. (Va a l'aparato i conversa.)

5 **Sí... Sí, sí** quí estan totes... ¿Ara de seguida?... Bueno, bueno. Passe-hu bé.
(Dixa l'aparato.)

Miguela. Qui és?

Carmeta. Vos criden de casa per a sopá.

Miguela. Tan pronte?

Rita. Que.t penses quina hora és?

10 **Pasquala.** Sigue l' hora que sigue, si cumplim en l'obligació quan mos toca,
podrem divertir-mos quan torne a arriba l' hora nostra.

Cinta. Té tota la raó. Andosiau.

(S'abracen, se besuqueigen, se peguen pessics. Cinta que s'anfunda de la gerreta de mel, posa.l dit dins i.l passa per la cara de Ramona dien.)

15 **Xucla Ramona,** que la reina t'acovida...

(Ia casi totes fora diu.)

Carmeta. Xiques, despediu.s dels sinyós (Pel públic.)

20 **Cinta.** Tens raó, quin cap lo meu.
Sirà gran nostra alegria
si.ls ha agradat la humorada
si.ls ha agradat no la neguen,
donen-mos una paumada.

(Tornan-se a abraçá totes en gran gresca se'n van mentres cau ràpid lo telon.)

HISTÒRIA D'UN BARRET DE PALLA CONTADA PER ELL MATEIX

(Per a la festa en honor de D. Antonio de Venetz.)

(Segons informació donada per la Sra. Conxa Moreira escrita entre 1.915 i 1.920.)

És fàcil que no vulguen creure lo fet que vaig a contar-los: no per això dixerà de sé menos cert.

5 Fa pocs dies, a la rampa drete del pon, a la vora de la cacauera que.s posa al costat de l'Iglésia, vaig trobá que estaven mol anraonats un sombrero vell de palla i un paraigües tot espenjollat.

Justet al passá io, vaig sentí que.l paraigües li dia al sombrero:

- Ara.t toca a tu, conta'm l'història teua, no sigues com més de quatre polítics que prometen, prometen, i a l'arribá l'hora de doná només donen disgustos.

10 - Déu me'n regard de dixá de cumplir-te la paraula, amic paraigües. Com t'hai promés vaig a contar-te per damun damun les meues aventures, més ben dit les meues desventures, pero abans te demano per favor que.t faces un poc arrera perquè en esta varilla que tens trencada me fas mal, pos m'entra hasta.l forro.

15 Com podran suposá vaig aturar-me al sentí aquelles peregrines raons i no sense estupefacció vaig vore que un trist barret de palla tenia més bon sentit i millós idees que més de quatre hòmens que passen per lletrats.

Lo sombrero va començá dien:

- Amic paraigües, lo món està perdut.

- I la culpa la té.l clero, no t'hi càpigüe dubte. -va interrompí.l paraigües en veu aiguarentosa.

20 - Com se coneix que has estat al servici d'anarquiste. tonto. Mira, si has de dí bestieses, plego.l ram i no passo avan en l'història...

- Bueno.

- Después de tussí en gravetat de predicació lo sombrero va continuá. Jo vaig náixe a l'Enveja, a la vora d'un desaigüe i davall d'una figuera.

25 - I vas náixe fet i cusit en llaç i tot?

- Que bèmio ets, amic paraigües; No, home. Io, de menut, era un gra d'arròs panxudet i campetxano. No sé per quin milacre me vaig salvá d'aná a la cassola a fé companyia a uns talls d'anguila i unes cuixes de pollastre. No sé qué m'hauria valgut més, perquè abans d'arribá a sé lo que sóc ne vaig passá més

que.l cànem.

5 Me van sembrá, me van cremá en unes coses mol pudentes que no sé del cert que era allò per més que sentia al paigés que era guano. Sempre negat en aigua, vaig aná creixén i guaian hasta que después de ben granat i madú me van segá en uns xismes que si.ls feien serví per a tallá caps de granuja en pocs mesos quedaria Espanya limpia de pillastres i polítics que tot ve a sé igual.

10 Después que mos van batre, les palles mos vam quedá a l'era. Unes van fé cap a la pallissa, atres les van du a casa.ls cabestreros per a fer-ne collàs; atres més desgraciades se les va minjá barreijades en garrofes i aufals l'animal del paigés que cuidava de la terra; atres se van convertí en pallús i per fí les més llestes i més blanques en manolls mos van dú a Barcelona a una fàbrica de barrets.

No vull pensá en lo que vaig patí abans de quedá convertit en sombrero.

Primé uns homenots me van martirisá afaitan-me i amblanquinan-me, passant-me per unes aigües que semblaven una barreija d'aiguadén d'herbes i sulfuman.

15 Después mos van teixí fén-ne trenes. Allavons me vaig enterá que.m destinaven a sé barret.

Més de tres parts de rosari vaig resá per a qué Déu me lliurés de sé un barret de rialles. Me va escoltá perquè cuan van vindre a fé tria de trenes per a fé barrets de sinyora a mi no.m van volé.

20 - Protesto, protesto -va interrumpí airadamén lo Paraigües.

- Per qué?

- Perqué tu en bones paraules a les sinyores los has dit barrets de rialles.

25 - T'has pres lo rave per les fulles, amic paraigües, no vull dí que les sinyores siguen barrets de rialles, pero sí que més de quatre ne porten uns que fan morí de riure.

- Això són figues d'un atre pané. En això radé tens raó perquè hi han barrets que semblen talmén mesos de Maria, testos i tot, i atres que semblen parades de titots i pollastres. Avan.

30 - Pos sí. De les trenes que vam quedá después de la tria per a fé barrets de sinyora, ne van fé madeixes i mos van dú a l'obradó de barrets de sinyó. Allí vaig patí de bo de bo, me van punxá en agulles, me van retallá en estisores i.m van rustí en planxes enceses com a dimonis.

Después de passa mil antruperis me vaig vore per fi convertit en barret fet i dret.

5 No.t pots pensá l'orgullós que io estava i contén de vorem guarnit en aquella cinta i aquell llaç i aquells forros de seda, mano meu de seda. Només me va dá pena que.m posessen unes lletres dorades i un escut en noms inglesos. Malaïts inglesos, no pots figurar-te lo deshonrat que.m vaig considerá al vore que si volia aná pel món i valdre alguna cosa m'havien de disfrassá d'inglés, com si.ls espanyols no puguéssim aná en la cara ben alta per tot arreu.

10 Pues bé. Una vegada llest, me van posá en una capsa i tot voltat de papé fi ¿mai diràs a on me se'n van andú? A Tortosa mano meu, a la terra dels pastissets, del minjá blanc, de les baldanes i dels carrés bruts.

Als pocs dies me van posá a un aparadó.

15 Poc temps vaig está a l'encan perquè un matí va entrá D. Antonio i per no sé quantes pessetes me va comprá. Des d'aquell momén vaig sé lo company inseparable d'aquell Sinyó, no.l dixava un momén.

- De nit, tampoc?

20 - Veigues si de nit D. Antonio dormiria en sombrero!! Ets un capsot, amic paraigües; de nit estava ben conreat penjadet a la perxa. Io en ell anava de dia. Io era.l seu confidén, io sabia lo que pensava, lo que volia, lo que li donava alegria, lo que l'apenava...

- ¿I este D. Antonio devia sé un burgesot d'estos que, esplotadós, només pensen en esplotá als desgraciats eh?

25 - Justet, va replicá tot enfadat lo bon sombrero, justet, tu l'has morta. ¿D.Antonio xuclá la sang dels pobres? Ia te hu diran de misses. Al revés, ara que no.m sén puc dir-te-hu tot. Podran havé sinyorots, burgesos com tu dius que facen totes estes malures, pero lo meu amo D. Antonio, no, no i fes-te conte que en ell hasta hi vaig anar-hi a la presó.

- A la presó, eh? No hu dia io que tots són iguals...

- Alto beneit, a la presó hi anàvem no a lo que tu.t penses sinó...

30 - ¿A qué s'hi va a la presó més que a purgá alguna malifeta? Io hi vaig está en lo meu amo perquè va afonar-se a una caixa de resistència dels menobres...

- Perqué.l teu amo, m'has dit, era anarquiste...

- I.l teu que era? A qué anava a la presó?

- A portar-hi pitos als presos i consol i dinés...

- Eih!

5 - No n'hi ha més. I en ell anava per les cases dels pobres de la Conferència a donar-los consol i aliments i vida.

- Prou, prou, tu estàs venut al Clero. Ets un apagallànties.

- Ximple, més que ximple. Io podré sé pobre pero no embustero, i l'amo meu era un marsapà.

- Pos en tan bo com era, per qué.t va abandoná?

10 - Per culpa d'un menobre que l'hi va demaná per a treballá pel sol.

- I.t va doná?

- Hasta la camisa donaria si li demanaven. No se hu va fé dí dos vegades.

- I com te va aná en lo nou amo?

15 - Més m'hauria estimat no náixe que fé cap al cap d'aquell cap de burro. Quin tipo!! Era un desagraüt, a mi.m tractava a patades i cops. En dos dies vaig perdre la meua joventut. Mira que tal que no puguén resistí lo sufrimén vaig aprofitá la primera ratxada de ven que.m va vindre a mà per a volá fuigín lluny mol lluny.

20 No.m preguntes lo que estos dies hai sufrít, perquè estic mig boig. Los nois me van pendre per son conte. Los uns me van fé malbé.ls ossos a patades, los atres me feien redolá jagan a gorreta, un me va pendre.l forro, un atre.l desuadó, i hasta.l llaç, aquell llaç que tan orgullós me feia aná, si no hagués estat tan ben cusit també me l'haurien arrancat.

- I qué penses fé?

25 - No hu sé... Sóc mol desgraciat. Si trobava un ànima bona que m'arroplegués i.m tornés a D.Antonio... Ancara que només fos al colomá m'estaria contén esperan la mort, que no pot tardá en l'atrotinat que.m sento...

I.l sombrero se va posá a plorá amargamén...

Io, mogut a compasió pel llanto del sombrero, i admirat de l'agraimén que desmostrava i l'afecte, me vaig acotxá i.l vaig arroplegá a.n aquell sombrero que

a pesá de la brutícia i.l mugre, i la terra i tota la seua asquerositat demostrava tindre un ànima més garrida i un cor més noble que més de quatre tipos que a pesá d'aná en lo cos guarnit de perifollos i garambaines tenen l'ànima i.l cor pudrits pel desagrainén i.l desamor.

- 5 En quins ulls de alegria.m mirava lo pobret sombrero quan lo vaig arroplegá... En quina alegria se va enterá que.l portava cap a casa de vosté!!!

I io en quin goig li venia a dú com a regalo en lo dia del seu San! En quin goig... Pero a l'arribá al Pon de la Pedra... Quina desgràcia!... de repén m'anfundo que.l sombrero m'havia fugit de les mans... Qué era? Qué havia passat?...

- 10 Pos que un burro que Tonet lo gitano acabava de comprá per deu rals, al passá pel costat meu i sentí.l tuf de la palla se va trobá en lo que li feia falta per a apagá lo seu furiós apetit i d'una mossegada convertín-se en cucafera de bo de bo me.l va pendre de les mans.

- 15 Quan jo vaig aná surtín a la defensa del pobre barret, lo famolenc burro se l'acabava de minjá recolzat contra.l cantó de casa Pepito Ravanals.

Io que.l volia obsequiá D.Antonio... Qué hi farem?

Ia que.l barret no vé aquí li envio la seua verídica història, i.ls saludos i desitjos de que Déu lo rublixque de felicitats en este San dia, saludos i desitjos que surten de lo més fondo del cor de son afectíssim.

NO HI HA BON.OLLA EN AIGUA SOLA

Bunyol dialogat fet a espentes i redolons per Joan Moreira.

Festa dels gloriosos Sans Màrtirs d'Olot. 1925.

PERSONATGES

PARE CURAT DE LA SEU (64 anys)

MIQUELET DE BRESQUILLA I SUCARRIM, paigés (64 anys)

Època de l'acció la del recàrrec de les cèdules.

5 La bugada passa a l'horta de PIMPI.

Estem a l'hort del Sinyó Miquelet de Bresquilla, que ia coneixem. Han passat 4 anys i ancara s'aguanta pitet; això sí, lo cap una mica més blanc; igual que les cadires mijanes de bova que hi han escampades junt a trastes de paigés, estan un poc més velles.

- 5 L'escopeta està més rovellada, pues des de que.l Sinyó Miquel té un xic als Josepets se veu que.ls fums guerreros se li van apagan. En canvi a la porta de la casa ben visible ampegada en pa mastegat, s'hi veu una estampa del San Angel de les de Mossén Sol. Procure's, si.s pot, doná coló al quadret.

Comencem. Por la senyal & ...

- 10 Miquelet apareix sentat a una banca o damun d'un cofí, arreglan-se una espartdenya, va cantunyan ... des de dins se senten crits de ai!... ai! i soroll com si caigués un canterillé, i cops secs i seguits de bocina de bicicleta. (Nyec,nyec,nyec.) Miquelet s'aixeca i assorat va cap a l'esquerra en les mans al cap dién:

- 15 **Miquelet.** San Antoni!!! San Antoni!!! (Pausa.) Resaragatona quina batacada!!!!... M'apareix que si li han sostovat totes les dens... (Senyalan-se en molta discreció lo mapa mundi.) i plorica... (Cantan.) Tururut, qui jamega ia ha rebut.

- 20 Per poc m'arranca en sèmit lo codonyé, en la tamborinada. Es clá volen córre tan, i ia hu diu lo ditxo "qui mol corre pronte.s para" (Pausa ... Cridan.) Ei, ei, face.l favor de no xafurnar-me.ls espinacs... Vaigue en tento home, que.l que.s fa malbé no aprofita per a ningú... (Des de dins cop de bocina: nyec, nyec.) Ancara se'n burla.l malfaràs... Aspera't galifardeu, cara de mona fréstega, aspera't que te'ls daré io.ls mameus... Potser sí... Aniré a buscá los veadó's que preen lo mal i.l pagaràs... Fas befa? Pots agrái que no puc córre que sinó ia vories... Forastés vindran... (Nyec, nyec, nyec...)

- 30 Ia.t conec galipau, ia.t conec... Tens mol d'argull, perquè has fet quatre quartos, poro no n'hi ha per a tant que tots mos coneixem, i.l ditxo ia hu diu, "quan lo riu puija de pressa du l'aigua bruta", "lo mal guanyat pronte està gastat" i ia hu saps "ni per riquesa galleija ni per probesa acatxapa" poro no te'n fies, que.l ditxo ben clá hu canta "Déu consén pero no per sempre" i si no.t barates, faràs com aquell que diu, "l'arròs, lo peix, i.l pi naixen a l'aigua i moren al vi". T'has angordit per les ungles, Déu face que no mòrigues rosegan-te-les... (Nyec, nyec, nyec.)

- 35 Vés, vés-te'n, poca vergonya, mal criat, pocs modos, desvergonyit, poco suco,... ia hu diu lo ditxo "qui no té vergonya tot lo món és seu", poro tan si val, "fill ets, pare siràs, tal com faces tal hauràs".

(Torna a l'escena assentan-se, no haurà soltat ni l'espartdenyot ni.l punxó i

continuarà cusin.)

Ia.t dic io que estem a un cap.

(Dins uns atres cops de bocina a pugué ser diferens de l'anterior.)

5 Bueno, un atre. Menos mal, este ia ha passat. És ben cert lo ditxo, "Qui té la terra té la guerra". Com lo camí (Senyalan a l'esquerra.) allí fa revolta, no hi ha dia que algú d'estos que van en les migcisetes o antropòmils, no vaiguen de nàceres contra.l codonyé de la vora de l'antradó. Ia és de veure, tots van corrén sense esme, tots van per estos camins a esclatacor i és clá, troben un batedó de no res i aboquen... L'atre dia uns que anaven en un atzimbori d'estos que pareixen 10 un ponedó, a l'arribá a la revolta, barrabum!!! Truita!!! Lo que anava a la cistella va aná de nassos contra les carxoferes. M'hi vaig atansá i estava que havia perdut l'alé. Li va agafá un batistot, que.l metge al vindre va necessitá Déu i ajuda per a revifar-lo. No res, hasta li va tingué de doná en una aixiringa, rogatives 15 d'aiguanaf, i no havén-n'hi prou, si vols una i bona, en una atra aixiringueta, li va havé de dá bendicions, d'un suc verd que feia auló de polvos de gas... A l'últim mig astussolat se'l van andú.

Tot per vulgué córre massa, lelos! com si per a pendre mal haguessen de dú pressa! Capsots que no volen fé com lo ditxo "Acamina com los vells i arribaràs com los jóvens".

20 Io ambonarrefé, la lluneta me s'antrague, més m'estimo burro coixo que.m porte, que no antropòmil que m'arrastre. I a on deuen aná tan correndos sempre? O busquen a.n algú o fuigen d'algú. A Déu no.l buscaran de segú, perquè per a trobar-lo no cal córre, i si.n fuigen són uns sibocs que no saben lo ditxo "qui fuig de Deú corre de bades", que vaiguen corrén que vaiguen, que "qui corre antrompessa i qui antrompessa va a perill de trencar-se una peça" i si se la trenca 25 que no.s queixe, que.l ditxo ia diu "*quien toma.l mal por su gusto, vaya al dimonio a quecar-se*" i (Cantan.) "Tururut qui jamega ia ha rebut".

(Entra.l Pare Curat que se l'escolta rién i a l'acabá li diu.)

30 **P. Curat.** Estàs molt contén Miquelet. Déu que.t conserve.l bon humor fill meu, que l'alegria és la milló senyal de salut i de bondat.

Miquelet. Ia hu diu lo ditxo Sinyó Retó, "a consciència tranquila, cara contenta". Poro no la tinc gaire contenta avui la cara. Mire'm ficto, ficto.

P. Curat. Ia t'has degut dixár portá per este geniot que tens, a que va que t'has barallat?

35 **Miquelet.** Perqué no hai volgut, no m'hai barallat ara mateix en un pacalando

d'estos que van a cavall de les mixi... misiiquetes...

P. Curat. Bicicletes diràs, no?

Miquelet. Me se gira la llengua, poro... (Transició.), ara hi torno. (Atansa una cadira al P. Curat dién.) Sóc més animal que la burra de Xafarroques... i perdone.
5 Dessembule Sinyo Retó, dessemule i assente's, que només de pensá que a totes estes cosotes que tan de mal van fén per n.estos camins, ne diuen Pogrés, perdo l'oremus, i no sé.l que.m pesco ni.l que.m dic...

Assente's i asbufegue (Li besa la mà.)

P. Curat. (Rién i assentan-se.) Pareixes una renglera de mistos d'esca, per no res
10 t'ancens, ¿Ara la pegues contra.l Pogrés que dius tu?

Miquelet. No se'n rigue P. Curat, que això del Pogrés me té fora de mi i n'hi ha per a estar no com los mistos d'esca, sinó com la diamitra.

P. Curat. Home, home, tan grossa te l'ha fet lo progrés que hi estàs tan cremat?

Miquelet. Per culpa del progrés tinc tres ascritures angravades. Per culpa d'ell me
15 vaig anculan i no sé a on faré cap, que.l ditxo ia hu diu "a casa empenyada no hi entra la bona anyada".

P. Curat. Déu provirà Miquelet, que Déu mai pega en les dos mans, i quan dóna la llaga t'envia la medicina.

Miquelet. Valga-mos això, que sinó siria cosa de tirá.l barret al foc i aparellá.l
20 burro i fuigí per les montanyes ben lluny del pogrés i de les persones.

P. Curat. Si no parles més clá no t'entenc.

Miquelet. Quan vosté era estudian, quans llibres passaven al Semenari?

P. Curat. (Rién.) Mols.

Miquelet. No tans com ara, de segú, perquè allavons no hi havia tan de pogrés
25 i als capellans no.ls calia sabé més que sé ben caritatus, estimá bona cosa als probets, pedricá l'Evangelí, dí missa, doná bons consells quan t'anaves a confessá, i si cas dí quatre lletínorums lo que.s volia fé canonge.

P. Curat. Xic? Quansevol diria que vas adependre en lo Dómine Sena, que saps tan?

Miquelet. Io ia sé que sóc més tonto que un pedrís i llosco que no hi veig a dos dits dels nassos, pero ningú.m farà creure que avui per a sé capellà haiguen de sabé allò que ara adeprén mon fill, allò que.n diuen filà.n sofia... Veigues qué n'ha de fé sabé filá... si a lo menos fillessen en fus, poro no sinyó, han de filá en sofia: veigues quin atre mairam.

5

P. Curat. (Rién de veres.) Calla, calla, no digues disbarats.

Miquelet. Ah pos i allò atre, Allò que va estudiá l'any passat que.n diuen retò... retò... retòrtica. Veigues en qué.s minja això.

P. Curat. Retòrica home, retòrica.

10 **Miquelet.** Àngela Maria, retòrica? Qué t'aparese? Posats a gastá en compte de fer-los comprá la retòrica que només los deu ansenyá a sé retós, los faig comprá la bisbòrica, per si algú vol ser bisbe. Pos ia hu diu lo ditxo, a més tros més mos, i posats a casá, "boija per boija, que porte".

P. Curat. (Sempre rién.) Ancara.m faràs riure, Miquelet.

15 **Miquelet.** Ia pot riure, que.l ditxo ia hu diu "lo mal del veí fa de bon passá" poro tan si val, digue.l que vulgue no.m farà creure que per a sé capellans, los estudiants, han d'está un any tísics...

P. Curat. Pero qué t'ampatolles aquí, ara?

20 **Miquelet.** Sí home, no face lo desantés, mon fill hu sirà l'any que ve tísic, ell m'hu ha dit. Es l'any qu.astudien tot això del pogrés, adeprenen això dels antropòmils, de.n terra i.ls voladós, i.ls vapós, i la lestricitat, i.l tilafo, això que parles aquí i.t responen dels Freginals, i ¿per a estudiá tot este pogrés los meus fills han de sé tísics? I ancara vol que no li tingue ràbia al pogrés?

P. Curat. Ia m'avisaràs quan acabes de dí disbarats.

25 **Miquelet.** Disbarats? La veritat aspriva. A vore, qué hi surtim guanyan en tan de pogrés? Per tot arreu a on te gires, no veus més que coses que.n diuen pogrés, i tot, per a morí com sempre s'ha mort; tan sols se barata lo nom que li donen a la mort. Abans moríem de vells, de la pigota o del còlera, avui mos morim del dengue, de palmatòries al fetge o de merenguitis... Mataves lo tocino, i per a fé.l mondongo en unambut ne tenies prou; avui han surtit màquines per a faci. Per 30 a rallá.l pa i.l formatge en un llanda en forats sobrava, avui màquina... Hasta de fé sopes i de pelá pataques n'hi han de màquines... i tot per a que.ls peücs i.ls llançols i les samarres que antes fetes de casa te duraven anyos i panyos, avui que hu fan de màquina te dure de Nadal a Sant Esteve.

P. Curat. Ancara més Miquel?

Miquelet. Calle home, l'atre dia vaig aná a cromptá un sello i l'astanqué veig que me l'ampega en un xisme lluén que pareixia un canyut de fé calça de vidre; per a ampegá un sello, pegaves llepada i au, ia estava llest.

5 **P. Curat.** Sí que és veritat.

10 **Miquelet.** Com també és veritat que abans del pogrés, un sello.t costava cinc quartos i ara.t costa un rel: i valeaquí.l pogrés, tot més car, per tot arreu més poca vergonya, més poca temó de Déu, més poca concència, més poca formalitat, més poca salut, més metges, més potacarís i més guàrdia civil. Veigue lo que mos porta.l pogrés; quan més pogrés més judios mos fem. Io més m'astimaria llepá.ls sellos que no pagá lo recàrrec de les cèdules.

P. Curat. Tens uns acudits també.

15 **Miquelet.** Ara que parlem de sellos, fa un rastre de dies que vull ascudellar-li una cosa que.m passa en lo meu xic Cisquet i mai me'n recordava. Es crestió d'això dels sellos.

P. Curat. Ala, pos asfoga't; qué li passa a ton fill Cisquet en los sellos?

20 **Miquelet.** Veurà. Fa lo menos un any, que Batiste, lo que tenim als Jusepets, i Cisco no parlen més que de missions i dels probets negres que moren sense batejà, i no fan més que arreplegá sellos cumplits, bueno ia m'entén, sellos que ia han fet lo seu servici, i busquen papé de plata del xacolate, i gromos i santets i s'hu tanquen i arropleguen en la mateixa devoció que si fossen pessetes colunàries. Los pregunto per a qué hu volen i.m diuen que per a les missions. Poro com lo ditxo diu que "gat ascaldat en aigua freda té prou"estic a l'eco, perqué.m penso que d'estes anfàncies de missions i sellos i papé de xacolate ne posaré poc a l'olla i portaran al capdavall poc profit per a casa.

25

P. Curat. De vegades no sé qué.t faria. Només tens lo cap als interesos de la terra, sense recordar-te per a res dels interesos de Déu, que és l'amo de tot.

Miquelet. Los sellos i.l papé de xacolate són interesos de Déu?

30 **P. Curat.** Sí, Miquelet, sí. Pues que tu no saps que vol dí missió? Tu no saps qué és un missioné?

Miquelet. Ai Pare Curat, "al paigés cols", diu lo ditxo.

P. Curat. Ascolta Miquelet, tu saps que nostre Sinyó Jesucrí's va vindre al món

per a redimir-mos a tots, antén-hu bé, no sols a tu i a mi i a tos fills, sinó a tots los del món. Si natros hem tingut la ditxa de nàixe a.n esta regalada terra, a la que va arribá Sant Pau i va predicá la santa doctrina de Jesucrist, hi han mols desgraciats pobles que ancara no.ls ha arribat la llum salvadora del san Evangeli.

5 San Pau va sé missioné i tots los apòstols i tots los sans Màrtirs i Confessós, i en la seua paraula, encesa en lo sagrat foc de la caritat divina, sufrín per predicá la santa veritat martiris que esgarrifen, van fé que natros alcancéssem la verdadera, la única ditxa d'este món, la de sé cristians. Ia veus lo que vol dí sér missioné.

Miquelet. Això ia hu entenc, poro lo dels gromos i.l papé de xacolate...

10 **P. Curat.** També hu entendràs. Al món per a tot se necessiten dinés, i per al sostenimén de les santes missions se'n necessiten mols. Com tu saps, de tota pedra se pot fé marge, i l'Iglésia ha manat als xiquets que tot allò que puguen arroplegá com sellos, papé de plata, cromos i juguines hu arrepleguen. Tot allò.s ven i servix per a redimí xiquets infels.

15 **Miquelet.** Gua! ia m'agrada això, avan!, que ia hu diu lo ditxo: "Més pot arribá a sabé un burro viu, que un savi mort".

P. Curat. Io voldria que arribesses a sabé qué és lo que tos fills volen i.ls dixesses seguí lo seu camí.

20 **Miquelet.** Alto, vosté m'aufén. Vosté vol creure's que io a mos fills no me.ls estimo, pos sí sinyó, me.ls estimo molt; que seguixquen lo camí que ia han començat; Batiste que cante missa, si Déu li dóna verdadera vocació, i Cisco que sigue lo puntal de la casa, treballan les terres.

P. Curat. Pero tu estàs segú de que Cisquet vol sé paigés? Tu no li veus alguna cosa que te'n pugue fé dubtá?

25 **Miquelet.** Digue'm, los missionés han de sé metges?

P. Curat. No és precís, pero bo és que sàpiguen una mica de tot, perquè anan pel món tot fa falta. Per què hu dius?

30 **Miquelet.** Io li diré, per lo que abans m'ha preguntat si noto algo en Cisco. No sé quina puça li ha picat que des de que en l'astudian parlen d'això de les missions, no fa més que preguntà a les teeres i als busquerols del port, quines són les herbes que tenen virtut.

Ell ia sap de qué cura lo corronyé i la serpeteta, i la sàlvia i la herba prima i la dorada i la negra, i l'argilagueta. Ell coneix la herba del mal de pedra, la del mal del masclí, la de la febra, la del mal de cap i la del mal de quixals.

Això, i que només me parla de bateijá negritos i de buscá atzimboris com los sellos i.l papé de xacolate i que només pensa i resa a San Francisco Cavier i al Beato Gil de Federic, me fa creure que Cisco voldria també sé missioniste d'estos.

5 **P. Curat.** La enhorabona Miquelet, creu que te la dono de tot cor, perquè està vist, Déu te distingui en la seua estimació pues considera a tos fills dignes de sé apòstols de la seua santa doctrina.

Miquelet. Qué vol dí en això?

P. Curat. Que no sols te demana a Batistet sinó que també vol a Cisquet.

10 **Miquelet.** A Cisco també? Ah, pos això sí que no, que.l ditxo ia hu diu "qui tot hu vol tot hu perd", Batiste bueno, pero Cisco no...

P. Curat. Cisquet si té vocació també. Perqué, no són de Déu tos fills?

15 **Miquelet.** Poro Ell me'ls ha donat per a mi, i lo que.s dóna ia no.s torna. Només faltaria que ara vulgués a Cisco i tot. No.n tinc prou en un que.m face gastos? I un atra; Cisco ia és massa gran per a estudiá, perquè.l ditxo ia hu diu, "a ferré en barbes, a la lletra en baves".

P. Curat. Això de gran, rai, perquè tu mateix hu dius, "fa més qui vol que qui pot", i que "alcança qui no.s cansa"...

Miquelet. Malaïts ditxos...

20 **P. Curat.** Ah pillot! Quan no.t convenen los malaixes los ditxos, no? Pero, ascolta Miquelet. Anem a poc a poc. ¿D.aon t'apareix que li ha vingut a Cisquet lo desig de ser missioné?

25 **Miquelet.** Se coneix que l'astudian l'ha antabanat; perquè com allí als Jusepets, de segú los omplin lo cap ple de vén de les missions, tinc la creència de que voldrien que tots fessen com va fé Mossén Sol, que.s va gastá en los probes lo que tenia de casa seua i lo que no tenia, segons diuen.

P. Curat. I no m'has dit tu més de quatre vegades que només per això tens a Mossén Sol per san?

Miquelet. Poro un san pobre, un san arruïnat.

30 **P. Curat.** Lo que s'arruïna per la glòria de Déu és més ric que.ls rics que tenen les caixes facides de millons. I qué? ¿De vegades Mossén Sol no.s va quedá pobre per a fé als pobrets rics? ¿No.n fan als seus colegis, dels pobrets hòmens de

profit?

Miquelet. Poc me'n daran a mi de profit mos fills si.s determinen a marxá per n. estos lligallos de les missions. Veigue quin profit; io tot sol aquí i ells si a mà ve a morí penjats, cremats o degollats pels botxins dels lladres infels...

5 **P. Curat.** No hem de morí de totes maneres? Ascolta, escolta, ¿Qué siríem natros si no haguessen sigut los Apòstols que tots sabem com van morí, digues, qué siríem?

Miquelet. Bèsties, ia hu sé.

10 **P. Curat.** I no estaries tu satisfet de tindre fills que se semblessen a sans tan grans com San Pere, San Pau i San Tomàs?

Miquelet. No està feta la mel per a la boca de l'ase, Pare Curat.

P. Curat. Com que no? Per qué? Lo camí del cel obert està per a tots: és aspre i estret, ia hu sabem, pero Déu dóna fortaleza als que determinats l'emprenen.

15 **Miquelet.** No s'ascarrasse Pare Curat, que.l ditxo ia hu diu "la pedra que un tonto tira al pou, cen savis no la trauen". Cisco no pot surtí de casa, i no cal que pedrique, que ell té de treballá la terra i estar-se al molí. Si ell se n'anava, ¿qui aniria al prat a buscá brossa per als corrals?

20 **P. Curat.** I si ton fill se perdia i en ell les moltes animetes que pot arribá a salvá, qué li contestaràs a Nostre Sinyó quan te pregunte?: "¿Per qué.t vas negá Miquel, per qué.t vas negá a que ton fill marxés a treballá per la salvació de la seua ànima i de la dels pobrets infels?" Digues, qué contestaràs? Ah, ia hu sé, li diràs: Mire Nostr. Amo, més me vaig estimá que anés al prat a buscá brossa per als corrals... Vaig estimar-me més que fes ampallades a la mula, que no dixer-lo seguí la vocació que li havíeu inspirat...

25 **Miquelet.** Calle, calle...

P. Curat. No puc ni dec callá Miquelet. De lo teu fes-ne lo que vulgues, pero de lo que és de Déu, no sigues bàmbul, dixa que Ell ne dispose. Ascolta, tu vas aná a serví al Rei, no és veritat? I.t vas trobá a la guerra, no?

Miquelet. Cinc anys a Cuba.

30 **P. Curat.** Vas entrá en foc alguna vegada?

Miquelet. No hi havia semana que no tinguésem sarau.

P. Curat. I.t van ferí?

Miquelet. Tres vegades. Una aquí (Al muscle.), un atra aquí (Al fron.), i l'atra aquí. (Al ginoll.)

5 **P. Curat.** Mol rebé. Totes les ferides rebudes al frente, com los valens. Totes al puesto que les recibixen los soldats espanyols. ¿I.t pena havé dat la sang i havé patit per la Pàtria, per la nostra estimada Espanya?

Miquelet. (Mol anfadat.) Si.m pena diu? Per qui m'ha pres?

P. Curat. Ascolta. Si demà, poso per comparança, venien atra vegada.ls francesos i com l'any vuit intentaven fé tantes malures, qué faries?

10 **Miquelet.** Com sap astirar-me.l cordellet per a que balle! Com me vol fér revifá lo caliu que al pit guardo des de que vaig torná de la guerra! Si tornava .l francés!! (Exaltan-se, pero sense olvidá que és un vell de 65 anys, s'ascopinya les mans) Si.ls traïdós volien atra volta asguinzá les antranyes de la meua Aspanya! Ancara, ancara trobaria forces per a carregá.l trabuc i anar a guerrilla per n. estos montes. Perqué.l ditxo ia hu diu "*Quien tuvo retuvo*" i "als músics vells sempre.ls queda.l compàs" i "génit i figura hasta la sepultura"... Coixo com estic, si demà, Déu que no hu face, perqué.l ditxo ia hu diu, "tot hu veigam menos guerra i fam", si demà la Pàtria se vea en perill, si.ls traïdors la volien ambolicá en fandangos com lo del francés, en un sabre, en un tallan, en una forca, en una falç, en una fona, en les dens, a patades, en los punys, com pugués, al crit de ¡Viva Aspanya!... este vull, este no vull...; no res, que minjá i rascá tot és començá, la boca.m se fa aigua i les dens me creixen un pam, només de pensá en la destrossa que io tot sol en estos braços, en estos ossos que d'aquí poc no siran bons ni per a botons, faria, per a escarnimén de granujes i de pillastres i de traïdors... Veigue

15

20 Pare Curat si dins d'este cor hi ha ancara foc per a fer bullí la caldera de l'amor a la Pàtria i no.t dic tinya si vé .l cas lo que faré perqué... bueno, "qui té la burra i la ven, ell s'antén" i "a boca tancada no entren mosques"... Guai, si ara toquessen a somatén... Me cansa la tardança... Mane'm Pare Curat, mane'm, digue'm a on hi han traïdós que no.n quedaran ni.ls rabos ancara que haigue de caure-hi astenallat...

25

30

P. Curat. Mol rebé Miquelet, no esperava menos de tu. Ia sé que ets més bo de lo que vols aparentá, i sé que per la Pàtria estàs disposat a morí.

Miquelet. Tractan-se dels interesos del rei i de la pàtria, estic a totes.

P. Curat. I pels interesos de Déu?

35 **Miquelet.** Més que més.

P. Curat. I ls interesos de Déu no són la seua glòria i la salvació de les ànimes dels pobres hòmens? No hem d'está disposats sempre al sacrifici per defensá estos interesos? I no parlésem més de morí, sinó de viure, i viure ben forts i robustos per a estimá i ajudá als nostres germans; viure per a treballá obrín los ulls de la fe als pobres cegos de l'esperit; viure per a arrancar-los de les urpes del Dimoni; viure per a ensenyar-los lo camí de la fon del San Bautisme; viure per a portar-los cap al cel i dixer-los als peus de Nostre Sinyó i de la Santíssima Verge Maria, limpios de la ronya del pecat i de la bestial ignorància del San Evangeli.

Miquelet. Uva, uva, andavan Pare Curat, andavan!

P. Curat. I t'atreviràs tu a negá.l permís a tos fills, per a, si Déu los crida, llançar-se a la montanya a combatre als enemics de Déu?... Si a tu.t privaven de defensá a la Pàtria, qué faries?

Miquelet. Al que me hu vulgués privá, l'ascanyaria.

P. Curat. Pues comença't a escanyá tu mateix si tentes negar a tos fills permís per a que vaiguen a defensá la Pàtria de Déu, si't negues a que vaiguen a seguí lo camí de llum per a on va passá San Francisco Javier i.l nostre Beat Gil de Federic. Tens temó a perdre la riquesa d'este món? I, quina riquesa més gran se pot desitjá que la de l'amor i agraímén de Déu? Que més glòria que morí per Ell? Quin honor més gran pots buscá per al teu llinatge que tindre fills que se semblen als grans apòstols conquistadós dels hòmens per a la gran Pàtria del cel? (Pausa.)

Miquelet. Ia hu diu lo ditxo "les bones paraules unten, les males punxen", "Més força amor que rigor" i "forta és la roca pero més qui la derroca". No res, que quan "Déu vol en tots los vens plou". No.n parlésem més Pare Curat. Sóc un tros de paigés i només tenia lo cap a la minjadora... No pensava que m'hai de morí ni en lo ditxo que diu "tal faràs, tal hauràs"... No res, ia està pensat i repensat. Digue'm, això de les missions està molt a lluny? Hi fa falta molta gent?

P. Curat. La vinya és mol gran i hi han pocs vinyataires...

Miquelet. Pos així, si mos fills hi volen aná, io.ls dono permís i.ls beneixo. Que marxén quan vulguen i que Déu los ampare i l'Angel de la guarda.ls guie. I si io sóc bo mas que sigue per fé .l ranxo, també hi vaig, i si per vell no aprofito, aquí.m quedaré, vendré lo que tinc i mos fills que prenguen lo que vulguen, que io no sóc dels del ditxo, "*bien te quiero, bien te quiero poro no te doy mi dinero*". No, que prenguen tot lo que.ls face falta, que.l ditxo ia hu diu: "No hi ha bon olla en aigua sola".

P. Curat. Lo cor me dia que haviem d'acabá per aquí. Déu te hu pendrà en conte Miquelet i estigues segú que.ls anys que.t queden de viure, los passaràs felixos i

después no hu cal dí, sén Déu tan bo i agraït com és... Bueno, io parlaré als xics i dixarem llest l'assunto.

Miquelet. Me queda una cosa al pap, Pare Curat.

P. Curat. Solta-hu, home, solta-hu.

5 **Miquelet.** I io li apareix que no hi podria anar-hi a les missions?

P. Curat. (Riën.) Som massa dús Miquelet, som massa dús, i tu hauries d'adependre de parlá en lletí.

Miquelet. Per això? Estic salvat així, perquè io.n sé de parlá en lletí. Tots los dies ne dic io de lletinorums.

10 **P. Curat.** A vore, a vore, qué dius en llatí?

Miquelet. Sempre que reso, dic a l'acabá.l Pare Nostre, después del Gloria Patri, ¿sap?, allò de SECULERA ES UN PRENSIPIO DEL GAT SEMPRE DEL ASCOLA SECULORUM, AMEN. ¿Eh que hu xafo bé?

P. Curat. Ia estàs fet bon GAT DEL ASCOLÀ SECULORUM...

15 Telon.

Alabat siga Déu.

PANDEROS I FABRIOLS

O

LO NAIXEMÉN DEL BON JESUSET

Escenes pastorils musicades.

Originals de Joan Moreira, que les dedica al seu amic i company en Ramon Navarro i Llisterri.

- 5 Escenes pastorils, a posta per a la vetlada de Reis que l'Orfeó Montsià celebrà en honor dels nois i noies i dels socis protectós, lo 6 de Janer de 1925, a Uldecona.

Original de Joan Moreira que s'honora dedican-la al seu ver amic i company En Ramon Navarro i Llisterri.

PERSONATGES

- 10 SAN JOSEP

LA VERGE MARIA

EDGON, pastó vell

CLEOPHÀS, pastó jove

DAVIR, escriva

- 15 ZABULON, filla d'Eglon

DÉBORA, criada d'Eglon

PASTORS, PASTORES, SOLDATS ROMANS, ESCRIVES, ANGELS QUE CANTEN

Saions que van fén l'empadronamén ordenat per l'Emperadó Cesar August...

- 20 Lloc de l'escena una espelunca dels voltants de Betlem.

QUADRE PRIMÉ

(L'escena representa un lloc agrest. Una camarada de pastós estan fén la vetla

en la nit del més gran dia que ls humans veigueren.

5 A l'alçar-se.l telon figura que la camarada acaba de sopá i ls petits se retiren a dormí, mentres les Pastores Amilda i Débora van arroplegan trastes i ls pastós fan l'últim traguinyol. Cleophàs està bevén en arrobamén i li diu, prenén-li la bóta).

Amilda. Noi, ets ben de la opinió, (Fén acció de beure.) sembles espiritiste. Beus més tu que Felipet l'Ermità.

Cleophàs. Pues mira, estic que no puc dir xufa, de fred que tinc.

10 **Débora.** Pobret... Ara mos voldrà fé creure que beu perquè fa fred. I al temps dels melons no beus?

Cleophàs. Es clá que bec, ¿Qué fariem sense beure? Ademés, casibé no minjo. Ara mateix acabem de sopar i tinc la panxa com un fabriol. Ademés lo fred que fa me té conturbat. Avui n'ha fet mol.

Eglon. Ia hu diu lo ditxo: "Quan lo dia creix, lo fred naix".

15 **Débora.** Xic, diu que este matí a Jerusalem te s'ha negat l'all-i-oli?

Cleophàs. Pues ia ha sigut llàstima. Lo tenia més dur que un formatge de trenta llunes.

Amilda. Ets mol desgraciat. Tot te surt malamén.

20 **Débora.** Perqué no fa res bé.

(Cleophàs, com per a consolar-se beu de la bóta.)

Eglon. Que no fa res bé? Mira, vat aquí una de les coses que fa bé de bo de bo. Beure. No n'hi va ni una gota al nas. Ia hu diu lo ditxo "la pràctica trau mestres" i "la vida l'hem de passá a tragos"...

25 **Amilda.** Pero quins tragos... Per a mi que Cleophàs ia va nàixe bevén. Si a lo menos no li fes mal...

Cleophàs. ¿Qué vols dí en això?

Amilda. La veritat. Que de quan en quan te mareiges...

30 **Eglon.** Ei... Mal negoci Cleophàs, si t fa mal lo beure, perquè.l ditxo ia hu diu, "lo massa vi, ni guarda secret ni paraula cumplix", i un atra, tu tindràs seguramén

fills, i no olvides lo ditxo, "*Equemplos de mal maestro sacan al hico siniestro*" i ia hu saps, "la cabra pels seus pecats, porta.ls ginolls pelats", i "qui juga en canyetes, se fa tallets", i "*quien mal anda... és que va coixo*", i "l que no passa en un any passa en un ai", i "tan va.l cante a la fon que acaba per trencar-se"...
 5 Dixa't este mal vici Cleophàs, que sinó algun dia potsé hu plores, que ia hu diu lo ditxo "fill ets, pare siràs, tal com faces tal hauràs". No begues tan que potsé un dia .t pene.

Amilda. Ia comença a tocá les conseqüències del beure massa, perquè la filla de Zabulon, la hermosa Celica, li ha dat garró.

10 **Eglon.** Que piques a pondre ia? Ia.t vols casá? I en Celica?

Cleophàs. Sí. ¿Que no li sembla bé?

Eglon. No fill, no. Tu sabràs lo que.t convé, perquè ia hu diu lo ditxo "qui té la burra i la ven, ell s'entén", i cadascú.s mata les puces com pot. Pero si de veres vols casar-te, recorda't dels ditxos, "la pedra que un tonto tira al pou, cent savis no la trauen", vull dir que "*antes que te cases mira lo que haces*", "que.l dia que.t cases o.t mates o.t salves". I si.t vols casá, bé casa't al carré. I "qui al casar-se hu ancerta, té la sort feta, sinó, la fossa oberta". I sobretot aquell atre ditxo "a qui no li sobre rosegó, que no crie gos..."
 15

Cleophàs. Tinc trenta caps de ganado i salut, crec que.m sobra lo rosegonet per a casar-me en Celica, si ella.m vol.
 20

Débora. No sirà res, perquè ella és massa rica.

Cleophàs. Qué hi fa això?

Eglon. Ia hu crec que hi fa. Ia hu diu lo ditxo: "A casa de dona rica, ella mana i ella crida". I ia hu saps, "més val sé cap de sardina que coa d'esturió"; i aquell atre, "val més burro que.m porte que cavall que m'arrastre".
 25

Cleophàs. (Beu de la bóta.)

Eglon. Ia hi tornes? Fas com los Cananeus, en sé un home, una bóta i un gaiato, la bóta no para... Ben bé hu diu lo ditxo "los fills dels gats..."

Cleophàs. Ia.m tens retxitxinat en lo dimoni dels ditxos...

30 **Eglon.** Ia hu diu un d'ells, "en dí les veritats se perden les amistats". Xic, xic, fes lo que vulgues, pero "la culpa de l'ase no la faces pagá a l'aubarda", com diu lo ditxo, "io si.t pedrico és perquè t'estimo", i ia hu saps, lo ditxo hu canta, "qui.t voldrà bé.t farà plorá".

Débora. Ia pot pedricá, ia. Este no fa cabal de res.

Cleophàs. Mandaülera, més valdria que fileses.

Débora. Pos xica sí...

Cleophàs. I que per a minjá no mos donesses porqueries.

5 **Débora.** Qué diu ara este gatet... Mix, mix...

Cleophàs. Que no.t recordes de lo que l'atre dia.m vas dá per a diná, Marieta garrons?

Amilda. Calla llengua llerga! Pero ara hi caic. Ia li ha fet la bullida.

10 **Cleophàs.** Bullida o no, lo dia que.m tornésseu a fé per a diná lo que.m vau fé, la cassola anirà al cap.

Eglon. Pero que.t van doná, que estàs tan anfurismat?

Cleophàs. Ia sap lo que va regalar-me lo sinyó Zabulon lo dia que vaig aná a Jericó.

Eglon. Sí, un mico.

15 **Cleophàs.** Pues despús-ahí me'l van fé en fideus per a diná.

Amilda. Ben bo.l vas trobá.

Cleophàs. Més dú que una mà de morté i en un gust de camamirla rància que n'hi havia per a traure les lleteroles.

Amilda. Xic res, a la panxa sempre és fosc. I si no estàs contén tomba cullera.

20 **Cleophàs.** Bueno, bueno, torneu-hi que sabreu qui és Cleophàs. Sou unes males pécores, bagasses, bruixes, garrons garrons...

25 **Eglon.** Dixa-les aná, xic, no t'hi anfades mai en les dones, que.l ditxo ia hu diu, "qui de dones se fia, espardenyes quan plou", "dones i burros, condenació d'ànimes", ia se sap que "qui té sénia i dona, no té hora bona", i aquell que diu "qui de canyes fa flautes i de dones fa cabal, un gorro i a l'hospital".

Amilda. Sí que mos vol bé a les dones, pare...

Cleophàs. Lo mal està en que tots ne diem mal i som tan ximpls que no podem passá sense vatros.

Amilda. I per això,t vols casá, no?

Cleophàs. Per això, i per fuigí de prop vostre...

5 (Zabulon, entran acompanyat de quatre o cinc soldats romans.)

Zabulon. Que la benedicció de Jehovà no falte a tota la bona gen. Salut, germans...

Eglon. Salut i benvinguts siau. Senteu's i escalfeu's que fred fa per a qué.l bé de Déu del foc no despreciésem.

10 **Zabulon.** Gràcies, pero no podem fé temps. Venim solsamén per a preguntar-vos si heu cumplit la orden de l'emperadó César August i publicada per nostre rei Herodes Antipas. I si no us hau empadronat ancara, io podré empadronar-vos, pues estic encarregat d'esta missió.

15 **Eglon.** Gràcies per vostres oferiméns, pero no.m cal fer-ne ús, perquè precisamén ara venim de Jerusalem d'empadronar-mos i mo.n tornem cap a Nazaret, sols que la nit mos ha caigut damun a l'arribá aquí, i aquí esperarem se face de dia per a anar-mo.n cap a casa.

Zabulon. Sou de Nazaret hau dit?

Eglon. Sí.

20 **Zabulon.** Ara fa poc rato, hem trobat a dos veïns vostres. A un fusté que li diuen Josep i a la seua esposa Maria. Per cert que buscaven allotjamén i a cap puesto los han volgut. Feien llàstima los pobrets, sobretot Maria que anava que ia no podia més. Morta de fred i aspeada i cansada la pobreta. M'han donat molta pena. Hasta estos soldats s'han commogut de vore que un mal hostalé en mals modos
25 los ha despatxat perquè no tenien dinés per a pagá un mal braçat de palla. Mal home, ves si ha manifestat tindre males antranyes, que estos soldats l'han empresa a cops de llança contra.l malvat hostalé.

Eglon. Ia hu diu lo ditxo "lo fart no.s cuida del dijú". I podeu ben creure que ni Maria ni Josep mereixen tanta befa ni despreci, perquè són de progènie real.
30 Són descendens de Abraham i de David en línia directa. Potsé l'hostalé no.ls ha conegut.

Zabulon. Sí que.ls ha conegut.

Cleophàs. Morral, pos si io estic allí, lo tiro dins la cisterna. Per a que morigués de la més mala mort que hi pot havé, fart d'aigua...

Zabulon. Així pues, en lo vostre permís, mo.n tornarem.

5 **Eglon.** Bé podien quedar-se hasta demà aquí en natros. Tu Amilda, rust-los una cuixa o dos de corderet.

Zabulon. No, no, gràcies, ia hem sopat.

Cleophàs. A lo menos feu un trago. (Allargan-los la bóta.)

Soldats. Això sí. Mai vé malamén un trago. I que deu sé bo perquè este fa cara de llépol.

10 (Beuen tots i diu.)

Zabulon. Gràcies de tot i maneu si vos falte algo.

(Se'n van.)

Eglon. Ara a dormí, que la nit està ia molt avançada i hem de matiná. Tu Amilda, pega una mirada als petitets i giteu's. Io.m quedaré fén la vetla.

15 (Se'n van dins i queden Cleophàs i Eglon que apaga la llum. Cleophàs fa l'últim trago i.s dixen caure. L'escena queda fosca del tot uns momens. Apareixen dal d'unes roques un vol d'àngels. Mol poc a poc va omplenan l'escena una dolça i suau claró. Los àngels canten.

Una nova estrella ha surtit... etc.

20 A la mitat del can desperta Eglon i a l'acabá.l can los àngels, s'agenolla i pasmat per lo que acaba de vore i sentí, diu)

25 **Eglon.** Oh Déu d'Abraham i de Jacob! Qué és lo que he vist? Quina ditxa la meua! ¡Angels del cel aquí, despertan a pobrets pastos com jo...! ¡Oh Jehovà! ¡Beneïda l'hora en qué vaig nàixe i beneïts siguen lo cel i la terra i totes les criatures! Ia puc morí... Ia estan les portes del cel obertes per als fills d'Eva. Ia ha naixcut lo Salvadó del llinatge humà. Ia estan trencades les portes de l'Infern. Ia estan fetes bocins les cadenes del pecat.

A Betlem han dit los àngels que ha naxcut lo bon Jesús.

30 Qui tingués los tresors de l'Emperadó, qui sapigués cantá com David, qui sapigués lo que Salomon sabia per a ofrenar-li al bon Jesuset riqueses i cantúries i parlamens admirables.

A falta d'això li oferirem nostres cors, rics en amor i bona voluntat. Oh bon Jesús, oh Fill de Maria... (Cridan.)

5 Cleophàs, Amilda, Débora, Zacarias, Davir, fills meus, desperteu's, surtiu de pressa, veniu, anem, que el bon Jesús ha naixcut a Betlem. Una estrella nova llueix al cel. Es la senyal? Qué feu que no canteu?

(Van surtint fregant-se els ulls tots los pastorets i pastoretetes. Tornen a cantar. Els àngels a la repetició. Tots cauen agenollats. A l'acabá, los àngels desapareixen...)

Amilda. Oh! Ia no estan, que poquet... tan bonic que era era...

Cleophàs. Mos han manat que anésem a Betlem...

10 **Debora.** Pues qué fem que no marxem?

(Entra Davir seguit d'atres sacerdots.)

Davir. Salut, i que la benedicció de Jehová devalle sobre tota la camarada de humils i bons pastós. Ets tu Eglon, de la tribu de Zabulon?

Eglon. Io sóc, bon Davir, en qué t puc sé útil?

15 **Davir.** Has fet la vetlla esta nit? Has vist alguna senyal extraordinària entre les lluminàries del cel?

Eglon. Hem tingut esta ditxa. Acaben de desaparéixe un vol d'àngels que mos anunciaren la gran alegria, la gran ditxa, la gran fortuna. Mos han dit que acaba de nàixe a Betlem lo Fill de Déu, lo bon Jesús.

20 **Davir.** Io també ls he vist i ls he sentit, pero me semblava sòmmit. No volia acabá de creure lo immens de la joia que al món avui omplena.

25 S'ha cumplit, hem arribat a la plenitud dels temps... Déu ha determinat del cel vindre al món a pendre carn humana fén-se home, per a pagá lo pecat de l'home. Primé li va doná totes les coses que va criá, i ara se dóna Ell mateix per a uní a l'home a.n Ell tan fortamén, que Déu s'ha fet Home i l'Home, Déu...

30 Va prometre a Abraham i a David que de la seua descendència naixeria lo verdadé Salvadó del món, i de la Verge Maria ha naxcut fa poc rato, i perquè Ell vé a ensenyar-mos humilitat, sén més poderós que tots los poderosos de la terra, en lo seu naixemén tot li ha faltat. Per palau té una paridora i per bressol un pesebre. Per cuixins unes pobres palles i per guàrdia d'honor dos immundes bestioles, i per cuidadós un pobre fusté i una tendra i humil donzelleta.

Ell vé a ensenyar-mos que la pobresa no és vilesa, que no deshonra, sinó al revés; Ell demostra que és la pobresa los que més estima i vé a proclamá que als pobres los hi té reservades les majós delícies i les glòries majós.

5 Lo que va sé promés als Patriarques i als Profetes, ia s'ha cumplit. Ia ha naxcut lo Redemtó del món, Glòria a Déu en les altures i pau a la terra als hòmens de bona voluntat.

Eglon. Bon Davir, pensem aná a Belem a adorá al Jesuset.

10 **Davir.** Sí fills, aneu, aneu i publiqueu als quatre caires la gran nova. Aneu que io vaig per estes serralades a dir-los a tots que esta nit és la més ditxosa de les nits des de que'l món és creat. Jehovà vos beneixque i Jesús vos face ditxosos...

(Se'n van los sacerdots.)

Eglon. Ala fillets, cada u que prengue la seua carregueta i a Belem.

Tots. A Belem.

15 **Amilda.** Espereu's. Pensem abans. ¿Qué li darem al fill de Maria, qué li darem que li sàpiga bo?

Débora. Panses.

Un atre. I figues.

Un atre. I anous.

Un atre. I olives.

20 **Nena.** I torrons.

Cleophàs. I una boteta de vi del més bo.

Un atre. Io lo corderet blanc.

Un atre. Io la cabreta roija.

25 **Una xiqueta.** Io la nina.

Tots. (Ensenyan algo en molta gresca.) Io això. Io això.

Eglon. Està bé, lligueu's les espartenyets i en marxa, cap a Belem.

Amilda. I no podrem cantar-li alguna cosa bonica al Jesuset?

5 **Eglon.** I ballar-li alguna bella dansa també, que.ls pobrets no podem doná més que lo que tenim, i.l ditxo ja hu diu, qui dóna lo que té no està a més obligat si hu dóna de bona voluntat.

Cleophàs. A veam, qué podrem cantar-li? Vinguen los panderos i les zambombes. Provem, a vore.

(Mentres van cantan i marxan tota la camarada, cau lo telon. Primé terme i apareixén per l'esquerra crida.)

10 **Eglon.** Xiques! Amilda, Ester, Magda, veniu, sí, només vatros tres... los demás acamineu. No vos anésseu aturan.

(Entren Amilda, Ester i Magda.)

Amilda. Qué mos mana, pare?

15 **Eglon.** Mentres natros anem fen avio cap a Belem, vatros quedeu's aquí, hasta que vinguen los de la camarada de Neftalí i veniu-vo.n tots juns.

Ester. Io tindré temó.

Magda. Mira la bauba, tindrà temó! De qui, del Panto?

Eglon. No.n tinguésseu de temó. Esta nit los llops no surtiran.

Ester. Pero poden surtí.ls hòmens, que són pijós que.ls llops.

20 **Amilda.** Vaigue pare, vaigue descansat, que ningú mos ha de fé res. Dixe-la a.n esta...

Ester. Sí, sí, vatros podeu dí lo que volguésseu, pero io tinc temó.

25 **Eglon.** Mireu-la: una xica tan garrida tindre temó... No.n tingues tonteta, que Neftalí i la seua gent no poden está mol lluny. I un atra, si de cas vos passa alguna cosa, té, toqueu lo corn.

Ester. Ai no! Lo corn no, que.m fa temó.

Magda. Tot li fa temó a.n esta manta haumida.

Ester. T'hagués passat a tu i hu voríem.

Eglon. Qué.t va passá?

Ester. La nit abans de surtí de Nassaret, vaig aná a despenjá lo corn de mon germà Jacob, per a cridar-los a sopá i al bufá...

5 **Amilda.** Qué.t va passá al bufá?

Ester. Que van saltá dos o tres ratulins més grossos que cunills d'India.

Magda. Porte.l corn, io.l tocaré.

Eglon. Ala, ala. Conte.u qüentos i us entretindreu.

(Se'n va Eglon dreta.)

10 **Ester.** Veigues dixer-mos aquí al mig del bosc, a les tres tot soletes.

Magda. Com si fos la primera vegada.

Ester. Es que.l cor me diu que esta nit...

Amilda. També.m diu a mi moltes coses lo cor esta nit, pero cap per fer-mos tindre temó.

15 **Magda.** Io sí que, en lo valenta que sóc, me s'ha posat lo cor més estret que un fulla, de quan hai sentit cantá a.n aquells àngels hermosos.

Amilda. Pues a mi me s'ha aixamplat l'ànima i allà al sacsonet més fondo del cor m'han entrat uns carnsfreds de goig i unes pessigolles d'alegria que.m venien ganes de riure i de plorá.

20 **Magda.** Pues a mi, después que m'hai aixorovit un poc, m'han vingut unes ganes de saltá i ballá que ancara.m duren. (Revoltinos en molta gresca.) Que contenta estic. Quina alegria tinc. (Més revoltinos. Gresca les tres.)

(Mentres los momens d'alegria entren desaforats los soldats romans, Nicéforo, Julio i Aurelio. Nicéforo du agafat de l'orella a Aurelio mentres Julio vol despartir-los. A l'entrá, les noies se fan a un racó, mentres ells entren en un pilot. Ester pega un crit. Magda va per tocá.l corn i Amilda hu impedix. Julio va per amparar-les dién.)

Julio. No tinguésseu temó. No us faran mal.

Nicéforo. Te les hai d'arrancá, sinvergüensa, poca vergonya, desvergonyit.

Aurelio. Ai! ui! Oi! Amolla'm les orelles. Que.t creus que.n tinc un depòsit de recanvi?

Nicéforo. Granuja.

5 **Aurelio.** Amolla'm si no...

Nicéforo. Si no qué?

Aurelio. Demanaré justícia a Herodes.

Nicéforo. També li diré que m'has robat lo casco.

Aurelio. Pero ia.l tornes a tindre.

10 **Julio.** I per a qué volies lo casco de Nicéforo?

Aurelio. Per a fé allioli.

Nicéforo. L'haguesses fet en lo teu.

Aurelio. Lo meu està ple de verdet, i tots hauríem rebentat.

Nicéforo. Porc. Io a tu sí que.t rabentaré si hi tornes.

15 **Julio.** I qué feu aquí bones mosses, si.s pot sabé?
(A les xiques.)

Ester. Esperem que vingue la camarada de Neftalí per anar-mo.n juns a Belem.

Nicéforo. Pero qué passa esta nit a Belem? Talmén sembla que sigui la nit que allà al meu poble fan les falles.

20 **Amilda.** Ha naxcut lo bon Jesuset, lo nostre Redemtor, lo nostre Rei, lo Rei de cels i terra.

Nicéforo. No hi ha més rei ni més déu que.l nostre emperadó Octaviano.

Ester. Quan va nàixe lo vostre emperadó, ni.ls àngels van cantá, ni al cel va així un nou estel.

25 **Julio.** Bueno, bueno, dixa't de sòries tu, i juguem als daus, que.m vull rescabalá los denaris que m'has guanyat.

Aurelio. També vull jugá io.

Nicéforo. Trau los dinés. (Aurelio de dins del casco trau un mocadó gran, del gran un de menut, d'este una bossa, de la bossa papés i per fi, en molta comèdia uns quans xavos.)

5 **Nicéforo.** A vore, quans dinés hi han aquí?

Aurelio. La paga d'una quinzena: vuit sextercis.

Julio. Deus está ric.

Nicéforo. Dixa -me'ls.

Aurelio. I io en qué jugaré?

10 **Nicéforo.** Ia.t fiarem. Tat Julio?

Aurelio. (Va per pendre.ls diners a Nicéforo. Este brutalmén lo sucjecta i s'arma trifulca)

Amilda. Sembla mentida que uns hòmens com a castells se barallen com los crios.

15 **Nicéforo.** Tens raó, preciosa. Eixe és un crio enredadó.

Aurelio. I tu un lladret. M'has robat lo pa d'una quinzena.

Nicéforo. Pa algo sóc el més fort.

Aurelio. El més béstia.

20 **Nicéforo.** És igual. Aquí, com en el desert, el llaó és el amo. I no.m xistes perquè d'una quantá te deixe sense ferramenta. (Amenaçan en la daga.)

Ester. Ai Amilda, que.s mataran

Nicéforo. No tingues pó preciosa. Si tu manes que no.l mate el deixe tranquil.

Ester. Sí, sí. No li face res.

Nicéforo. Bueno, i tu qué vas a donar-me?

25 **Amilda.** Un traguè de vi de la bóta.

Nicéforo. No tinc set de vi. Més m'estime un beset d'eixos llavis de clavell encés. (Va per besá a Ester i Amilda pega una forta bufetada a Nicéforo que fa acció de traure's la daga pero queda plantat en sec perquè apareix l'Angel.)

5 **Àngel.** Embaina la daga soldat, embaina la daga, que no és bo matá i menos en esta nit que del cel acaba de devallá lo Déu de la Pau i de l'Amor. (A l'aparéixe l'àngel les tres noies cauen agenollades i ls tres soldats confosos, rígids i d'una peça.)

Àngel. No temeu, filletes meues, no temeu. Alceu's i vatros assossegueu's i llanceu les armes.

10 **Nicéforo.** Llançá les armes? Sols l'emperadó mana de natros. En nom de qui hu maneú?

Àngel. En nom del Déu que a Belem acaba de nàixe.

15 **Nicéforo.** Ja tinc les orelles cucaes d'oi que l xiquillo eixe que acaba de nàixer, que allà han vist a un pessebre entre un bou i una mula i xitaet sobre palles, fill del pobre fusté Josep i de la hermosa Maria, sigui un Rei i sigui un Déu. Veijam com pot sé això, que un Rei i un Déu naixque a una paridora.

Àngel. Pues així és fills meus. Així estava escrit que siria. I així com s'han cumplit en això les profecies, se cumpliran també en tot lo demás que està escrit en les Escritures santes.

20 **Aurelio.** Això diuen tots.

Nicéforo. Ascolte vosté i perdone. Com pot vore vosté, mosatros no som xudios com eixes (Per les xiques.) i res sabem de les escritures sagrades, pero si mos hu diu hu sabrem, i quan tornéssim a la nostra terra hu podem explicar.

25 **Julio.** Això mateix. Digue-mos, eixe Rei que diuen que és Déu i que acaba de nàixe, qué vé a fé aquí al món?

Àngel. A redimir-mos, a purificá los nostres instins. Avui comença la verdadera vida. Ha naxcut lo bon Jesuset per a elevar-mos a la més alta felicitat, per lliurar-mos de la misèria.

Nicéforo. Pero això pot fer-ho lo fill d'un pobre fusté?

30 **Àngel.** Tan grans siran les obres del fill de l'humil obré de Nazaret, que dixerà al cor de la humanitat tan fonda memòria que, per esforços que ls seus enemics

facen per arrancar-la no podran conseguir-hu.

Nicéforo. Ni Octaviano tampoc podrà en ell?

Àngel. No. Lo mal, en tot lo seu poder, treballarà per a expulsà a Jesús de la terra, pero la seua memòria omplirà.l món. En les parets dels temples, i de les
5 escoles, als cims de les montanyes i dels campanás, als camins i a les ermites, als capçals dels llits i damunt les tumbes, arreu del món, s'alçarà triumpfal la senyal de Cristo. La voldran arrancá i destruí, pero sirà tot en va. I ancara que arribe un dia en qué arranquen i destrossen i cremen i aventen les sagrades cendres de la
10 santa Creu, que sirà la senyal dels seguidós del Déu que acaba de nàixe, lo món continuarà ple de les paraules que duran la seua vida pronunciarà, i la seua memòria seguirà reinan hasta.l fi del món. Hasta les blasfèmies que contra n. Ell s'inventaran, siran involuntari homenatge a la seua presència i a la seua memòria.

Nicéforo. Pero, qui eres tu que en tanta seguritat parles de lo que ha de vindre? Ets la sibila de Cumas?

Àngel. Io sóc fill del que és la Veritat eterna, i Ell m'ha enviat per a anunciar-vos la bona nova en esta nit ditxosa en qué.l cel regala mel i llet i dolçures inefables.

Julio. Sigues qui sigues, parla. Dis-mos coses, que lo que dius m'entra aquí, (Cop al pit.) i.m tremola de goig. Dis-mos coses del bon Jesús.

Àngel. Esta nit, fills meus, a l'estable de Belem ha començat un idili que un dia acabarà en tragèdia allà al Gòlgotha, i.l cel i la terra que esta nit tremolen de goig i alegria pel naixemén del bon Jesús, aquell dia ploraran i tot se vestirà de dol per la seua mort, mort ditxosa que sirà principi de la vida eterna per als fills d'Eva.

25 Avui los dèbils se tornaran forts, los esclaus lliures, i.ls hasta avui xafurnats i atropellats pels poderosos, s'elevaran per damun de les testes dels reis i emperadós de la terra.

Nicéforo. I natros no.l podem seguir?

Àngel. Tots. En la simplicitat del desig i de l'amor lo podreu conéixe i estimar-lo i amar-lo i defensar-lo hasta la mort si és precís. Ell mos s'entrega tot. I si bé és veritat que arribarà un temps en qué a un beaterio mecànic, ne diran servici diví, és també veritat que pel foc i la sang i.ls robos se renovaran les ànimes.

Julio. Dis-mos, i este Déu que acaba de nàixe, és contrari a la vida?

Àngel. No, que Ell vé a vénce la mort.

Aurelio. Pero havén naixcut tan pobre, deurà sé.l Déu de la tristesa?

\`Angel. Ell vé a prometre-mos banquetes de ditxa i alegria eterna.

Nicéforo. Este sirà lo Déu de mortificació, de segú.

5 **\`Angel.** No. Ell mentres estarà al món minjarà i beurà i dixerà que li perfumen los peus i la cabellera i renegarà dels hipòcrites i.s burlarà de les vanitoses penitències dels fariseus.

Aurelio. I també mos donarà la llibertat?

10 **\`Angel.** Los hòmens més que la llibertat volen la Pau, Pau fecunda de la que naix lo progrés i.l benestá verdadé i la riquesa dels pobles, i esta Pau no reinarà d'una manera ferma, segura i permanén si.l món no accepta confiadamén lo dolç jou que vé a imposar-li lo bon Jesuset que acaba de nàixe.

(Dins se sen un corn i les pitjades d'un que ve corrén. Desapareix l'Angel. Nicéforo trau ràpid la daga com per a volé defensá a l'Angel que ja ha desaparegut.)

15 **Nicéforo.** Alto. Ni un pas més qui sigue. Al qui vulgue passá.l traspasso.

(Cleophàs, de dins, cridan.)

Cleophàs. ¡Amilda! ¡Ester!... (Entra sofocat.)

Amilda. Que.t passa Cleophàs? Te s'ha acabat lo vi de la bóta?

Cleophàs. No. Hola sinyós soldats.

20 **Ester.** Pos a qué vénen estos crits.

Cleophàs. A que vinguésseu en mi de seguida.

Amilda. Hem d'esperá a la camarada de Neftalí.

Cleophàs. No cal, que ia estan allà en Eglon. Han passat pel Barranc Cendrós i mos esperen per a aná a Betlem.

25 **Nicéforo.** En marxa tots. També venim natros. També volem adorá al que ha naixcut per portar-mos la verdadera felicitat i la verdadera i fecunda pau.

(Tots.) A Betlem .

(Cantán.) "Qué li darem al Noi de la mare?"

QUADRE ULTIM

5 (Tota la llum concentrada al petit pessebre. Tot lo demás fosc. Apareixen tots los pastors agenollats adoran al Jesuset. Los Angels canten.)

Glòria a Déu en les altures i pau a la
terra en los hòmens de bona voluntat.
Contesten tots: Al.lél.luia...

10 **Eglon.** Senyó, Senyora, Bon Jesuset. Si riqueses teníem, riqueses vos oferiríem. Sols tenim riquesa de cor i bona voluntat. Preneu, vos donem nostres cors, nostres afectes, nostres ànimes totes.

15 Bon Jesús. Sigue vostra vinguda al món pinyora de pau i benaurança. Feu que ls hòmens s'estimen com a germans, feu que desapareguen los odis i rencors, feu que regne per sempre més la fecunda pau. I per al nostre mai prou estimat poble de Tortosa, doneu-mos vostra benedicció i que esta mai li falte, perquè en ella sirà gran i l'amor i la prosperitat no se li acabaran. Feu que al nostre poble no.s coneguen les enveges. Feu que desapareguen les males passions, feu de tots los fills d'este poble un sol cor i que este bategue sempre encés en pur amor a lo gran, a lo sublim, a lo pur. Feu que no tingue més ambició que la de convertí a Tortosa en lo poble més gran, més bo i més exemplá de tots los pobles que se suplugen a la sombra veneranda del majestuós Caro.

20

Amilda. Senyora, si mos donàveu llicència alegraríem al vostre fillet en unes dolces cantúries i en uns ballets inocens.

La Verge

25 **Maria.** Canteu i balleu filletes meues que això li donarà joia al meu fillet Jesús.

Eglon. Ala xiquets, som-hi, que ia hu diu lo ditxo, "fes lo que l'amo mana i t'assentarà en ell a taula", i nada menos a la taula del bon Jesús mos assentarem un dia si.l creem sempre i allavons sirà la gran festa, allavons farem lo del ditxo: "Fum a l'altar, crits a la trona, gallina a l'olla".

30

Amilda. Vol que balléssem?

Eglon. Qu.heu de ballá?

Débora. Aquella dansa que mos ha ensenyat aquell soldat.

Eglon. I quina dansa mos ha dat Déu?

Nicéforo. Una que en ballen a un poble a on estan les xiques més guapes del món i fan uns pastissets que t'hi xucles los dits.

5 **Julio.** Vols dí a Dertosa.

Nicéforo. Això mateix.

Eglon. Ala pos, si mos dóna permís.

San

Josep. Ballen, ballen.

10 (Ballen.)

Eglon. Bueno, bueno, que despertarem al bon Jesuset. Calleu que ve una camarada.

Armengol. Ja estem davan del bon Jesús.

Conxa. Pos fem lo que hem dit. (L'adoren.)

15 **Armengol.** Ja l'hem adorat, cantem-li quatre cançons.

Conxa. Quines cantarem?

Armengol. Unes que en canten allà a un poble del fi del món que.m sembla, que.m sembla que es diu Catalunya.

Conxa. Aquella de l'Infan nat. (Canten.)

20 **Angel.** Mol bé, mol bé. No ho fem milló natros allà dal. Canteu-ne un atra, si la sabeu.

Armengol. Oh, prou, si vol d.hasta.l mes que ve estarem cantan.

Eglon. No, no, feu-hu curtet que aquesta tropa ia tenen son.

(Villancico i dansa final a la que s'hi ajunten també los àngels tocan sambombes i panderos...)

LO CREMAT

- Gegans, nanos, cucaferes,
llops, raboses, gats cervals,
mussols, mifes i marfantes
i atres classes d'animals.
- 5 Com escurçons, sagrantanes,
Regandaixos, borinots,
Xavetes i escarabixes,
Esperits de Cabiscol
arplegueu vostres forces
10 per a que.s creme bé el rom.
A la butxaca porto
les despulles d'una serp
per a veure si us encerto
fer milló lo cremadet.
- 15 Romerus satibus
In rom es plongeant
Deprisae sortius
Per ser de bon tast.
- 20 Si t'engates ets un gat,
Borratxo si portes trompa,
Gatí si.l nas mascarar,
Pet si la llengua és xompa.
Es per natros un consol
Beure sense estar gens curda
25 Per això cremem l'alcohol
I en bebem tan com se vulga.
- Serio com un arcipreste
Rústic, bast i molt rupestre
Lo cremat acabarem
30 In seculorum, amén.
- .Mentres se posen
els ingredients i
s'encén lo rom.
- .Mentres se tira
el romé.
- .Mentres se va
remenar.
A l'acabá.